

ÎNAINTE DE TUDORU VLADIMIRESCU.

1800—1821.

ULTIMA CRONICĂ ROMÂNĂ

340371

DIN

EPOCA FANARIOȚILORU

REPRODUSĂ

DUPĂ MANUSCRIPTULU DIN ARCHIVĂ STATULUI DIN BUCUREȘTI

CU O INTRODUCERE

DE

B. P. HASDEU.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMÂNE, (LABORATORI ROMÂNI)
STRADA ACADEMII No. 26.

1884.

Cronica lui Zilotu Românul, reprodusă pentru prima oară în *Columna lui Traianu* pe ani 1882 și 1883 după un manuscris, probabilmente autograf, păstrat în biblioteca Archivelor Statului din București, merită o deosebită atenție din mai multe puncturi de vedere.

Ultima cronică muntenescă din epoca Fanariotilor, cunoscută în trecut, este aceea a lui Dionisie Eclesiarhul, publicată de reposatul Papiu în *Tesaurul de Monumente* (t. II p. 159—236) și care, povestindu întâmplările dela anul 1764 încocice, ajunge apoi treptat la 1814, cându autorul o încheia «aică în Craiova». O lucrare foarte interesantă, fără cea mai mică indoelă, dar departe totuși, ca fond și ca formă, de importanță operei lui Zilotu Românul, care pe de o parte ne duce tocmai pînă la 1821, adecă la însăși agonie fanariotismulu, iar pe de altă parte, ceva unică în felul său, nesocotesce astă ordinea cronologică cea strictă, precum și limba cea rece a tuturor predecesorilor săi în cariera analistică, dându-ne într-un caleidoscop de proză și de versuri o imagine totală, plină de varietate, de misericordie, de viață. În acăstă cronică națiunea română nu este o statuă a lui Laocoон, în care noi am putea examina la indelete într-o succesiune sistematică toate părțile una către una, ci ne apare ca unu Laocoон viu, a cărui sbuciumare nu se supune la o secă analisă, ci numai ne smulge din peptul unu țipet, țipet urmat de unu suspin, suspin de ușurare cându vedem pe Laocoон că scapă.

Cine a fostă autorulă, nu se scie, căci «Zilotă Româ-nulă» este învederată ună pseudonimă, care însemnă «Română zelosă», ζηλωτής.

Elă însuși ne spune însă în prefață că «moșii» lui:

«...toți ați stătut: ună parte bisericescă, preoți, duhovnițe vestițe, clerici la Scaunul Mitropoliei aleși, altă dascăli slavoni și români, și mai toți adăpati ore-și-ce și de latinescă și de grecescă.»

Apoi adaugă:

«Tată-meu ați intrat și în slujbe politicescă, înbrăcând și patru caftane; peste patru-deci de ani ați slujit tereor cu dreptate...»

Din aceeași prefață noă aflămă, că la vîrsta de 15 ani autorulă eșise din casa părintescă și ați intrată ciracă la ună «mare omă», pe care lă laudă fără multă, dar iarăși sără a-l spune numele. Aci, începându dela vîrsta de 18–20 de ani, elă se îndeletnicește «la citirea istoriei, atâtă bisericescă câtă și politicescă». Să citămă mai departe chiară cuvintele sale:

«Cetind, am mai adaos învențatură și sciință; dintr-acesta său născut în mine rîvnă ca să însemnez ale patriei mele întîmplări, vădându-le fără vrednice de însemnat, ca cu vreme de voiă puté să le scriu mai pe larg. Ați venit vremea aceea, și numai decât am inceput a scrie câte am văzut cu ochiile mei, câte am auzit dela omeni cu bună sciință, și câte am cibzuit că pot fi adevărate după alte mișcări ce iar singur le-am pipăit și alții mi le-ați dat în cunoștință. Scrisorile mele se încep dela Domnia lui Costandin-vodă Hangerul pînă în Zaveră, răzvrătirea ce său făcut în létul 1821. Am scris-o și Zavera prăpe scurt cu algorie, adică supt cuvinte tăinice, în care se coprinde iar pe scurt și stăpânirea turcescă ce său întîmplat atunci, și ore-și-ce din Domnia românescă. Chipul scrisorilor mele este amestecat cu prostă scrisore și cu poesie, pentru că poesia fără mi-a fost lesne și mi-a fost dragă din firescă pricina sau pornire...»

Resultă dară că cronicarul nostru se născuse cam pe la 1780 dintr-o familie de boierinași, sau mai bine din cea ce se dicea altă dată în Franță «les gens de robe»: clerici și funcționari; iar pe la 1800 elă a începută a în-

registra treptatū tōte evenimentele, la carī lūa parte, directū sau indirectū, mergēndū cu relațiunea lorū pīnă pe la Tudorū Vladimirescu.

In manuscriptul nostru se cuprinde numai istoria «de la Domnia lui Costandin-vodă Hangeriul pīnă în Zaveră, răzvrătirea ce s'a făcut în létul 1821». Lucrarea cea complementară despre «Zavera pré pe scurt cu algorie, adică supt cuvinte tañice», lipsesce. Ne mañ lipsesce de asemenea o operă a lui Zilotū Romānulū, despre care elū ne spune în prefață :

«...scurtă scrisore, tot după obiceiul meñ, adică amestecată puñină «próstă scrisore cu mañ multă poesie în chip de tragedie și dedeî «numire «Descoperire», pentru că cincă hiare închipuind obrazele «némurilor ce vorbesc ele între ele, descoperim tótă fiinþa adevérului, «adică cum ne-añ fost némul din vechime, cum ne-añ adus întâm-«plările, cum ne aflăm și cum ne plecăm a fi, de nu vom priveghia.»

In fine, autorul ne vorbesce într'unu locū despre o altă lucrare a sa : «un vis sau vedenie ce se numesce a lui «Poliopt, care se începe dela fuga lui vodă (Caragea) și, «cu întrebare și respuns semnându-se, povestesce tōte a-«cele întâmplate și lucrate în Domnia sa și după fuga sa «și altele». Nică acésta nu se află.

In cursul cronicei, Zilotū fórtē rarū menþionéză propria sa persóna.

Intr'unu locū elū ne spune în notă că «cu ochiù meñ am vězut» suferinþele poporulu la re'ntroducerea văcăritulu sub vodă Hangerli.

Intr'unu altu locū, elū descrie în următorul modū încurcătura lui vodă Mihaiu Sutzu, cândū aflase că Turcií Cârgialii se pregătesc a călca Ocnele-mari:

Citesce bietul Domn acéstă sciinþare,
Remâne ca un mort, gur'a vorbi nu are.
Vede că s'añ lătit hoþii și se lătesce;
In loc a-ÿ izgoni, iar ei tot izbutesc.
Se miră bietul om, se miră ce să facă,
Găndesc fel de fel cum hoþii să'ñ întorcă.

Si ce alta putea, fără ca să trimiță
 Ostaș din Bucurescă să dea ajutorință ?
 Precum aș și trimis o sumă de oștine,
 Sa să mai bine să zic sumă de calicime.
 Orînduiș fiind la Rîmnic ca să trăcă,
 A datorieș lor silință să o facă,
 S'aș întâmplat să văz și eș acăst'oștire
 Șătuncă am cunoscut că sănem în peire.
 Dar veți să ziceți cum ? Văzut este de față,
 Nu trebuî tălmăcit, căci lucrul ne învață.
 Mă rog, ia socotită, când auză cumcă hoții
 Vorbesc de Bucurescă, să-i calce zic cu toții,
 Niște ómeni aşa, care ca leii sbiară,
 Carii intru nimic nu o aș să și piară,
 D'acest fel de calici ori ochii mi se frânge?
 Ah ! ba sănem periș ! și inima îm plângere.
 Tacă, inimioră, tacă ! a plângere nu e vreme,
 Vreme este să fiș deșteptă, să te teme
 D'un cés primejdios, căci aș remas pustie,
 Nică că aș ajutor, nică că aștepș să'ș vie!...

Apoi totu cu ocasiunea năvălirii Cârgialiloru în Oltenia,
 Zilotu ne spune :

In térră aș trecut și fac reutăș multe,
 Arderi de foc, robii, d'acestea miș și sute.
 Caracalul l'aș ars, și alte rele tóte,
 De nu pote condeiu pre larg să le arate :
 Pe robii ce-i prindea, pe unii da la mòrte,
 Pe alții î slutiă cu cazne grele fórte.
 O, Dómne ! când găndesc, cutremur mă coprinde,
 De jale și de foc inima mi s'aprinde !
 Cu ochii am văzut nasuri, urechi cruțate,
 Nu sburate de tot, ci'n piele spînzurate...

Maș departe, vorbindu despre ocupațunea rusă sub vodă
 Constantinu Ipsilantu, Zilotu dice între altele :

*Acest Feld-mareșal Prozorovski se povestea că aș fost la tineretele sale vrednică căpeteniă, dar acum se cunoscu fórte prost, și negreșit din neputință bêtrâneșilor, pentru că era aprópe de 100 de ani, și maș-maș ajuns la nedestoinicie a judeca lucrurile precum se cuvenia. In vremea otcârmuirii sale se făcu pornire asupra cetăților Brăila și Giurgiu a se luoa cu năvala, dar la nici una n'aș izbândit, încă cu mare pagubă s'aș întors, pierzându-se la Brăila ca la 5000 ostași și multe căpetenie, și la Giurgiu ca vr'o 3000 ostași, mulți ofișeri și un gheneral исcusit de călărime de

•husară anume Savischi, lovindu-se de glonț tocmai la tâmplă, pe
•care'l aduse la București, cu mare cinste l'aă îngropat în lăuntrul
•în sfânta mitropolie, aflându-mă și însu-mă privitor...»

Atâtă e totuă ce ne spune Zilotă despre sine însu-să. În pasagiu din urmă îlă vedemă în București; în cele două pasaje anterioare, în Vâlcea sau în Romanați. Sunt unele indicări pentru a ălu crede Olténă, bună-órá dureră și amănuntele cu cari descrie jafulă Cărgăialiloră în Tîrgu-Jiului și mai alesă în Craiova. Din mai multe pagini, reproducemă aci numai următorul pasaj de o mare însemnatate statistică :

«Așa dar a fost călcarea și a Craiovei, care s'aă întâmplat la al 2-lea an al Domniei lui Moruz în luna lui Dekembrie. Si luoată séma în ce chip gróznic o aă prăpădit. Acest oraș Craiova se închela peste tot în 7000 și mai bine de case; dintr'acestea abia aă remas vre-o 300, iar cele-lalte tóte le-aă ars și le-aă dărimat; și nici aceste puține nu ar fi remas, dar Pazvangi, după ce aă călcăt'o și au făcut'o zapă, printre altele aă socotit și cele după urmă, ca nisecă cercați în acest fel de trebă, cum că adică vor să vie după dînșii din ostașii după la ordii, și pentru ca să nu aibă ce să le facă, au poprit aceste puține case ca să se închiză într-insele, să le aibă drept metereze. Si acăstă pricina aă fost de aă scăpat, dar le arunca pe tóte...»

Cifra de peste 7000 case reprezintă unuă numără de minimum 40,000 locuitori, pe cari urmăză a-ă fi avută Craiova nu mai departe decâtă pe la 1800. Cumplita pustiire a capitalei oltene o descrie și Dionisie Eclesiarhulă, dar multuă mai pe scurtă :

«...aă aprinsă orașulă de tóte părțile de aă arsă pînă în față pămîntului...»

Totuă așă de oltenescă, ca să dicemă așă, sună următorulă epizodă :

La lét oot-sute doă, în luna lui Aprilie,
La doă-zeci și trei acesteia lună zile,
Eșit'aă alt tâlhar, Manah Ibriam, care
În țările turcescă dedese grôză mare
Cu ardere de foc, cu prădi, vîrsări de sânge:
Săraci pătimăși de patimă șacum plângă!
Eșit'aă la Clenov, județul Mehedinți,

Ca cu o mie-omeni, tâlharî, toți crășnind dinții
 Să facă siluri cu orî-ce răutate
 Acestei țeri ochite 'ntre țările bogate;
 Unde fiind și targ și adunare multă,
 Lucru care-aă vînat, ce aă făcut — ascultă.
 Indată ce-aă sosit, făcu'aă zarvă mare
 Cu focuri și strigări și năvălire tare.
 Săraciil târgovești, nimic având în scire
 D'acest amărit cés, d'acest foc și peire,
 Remas'aă de pămînt, de tot încremeniră :
 Care ce aă avut, lăsară și fugiră.
 Iar unii, mai virtoși la inimă, stătură
 Cu Turciil negustorî, cariil el cum văzură
 Că hoții i-aă călcat, gândind să-și ocrotescă
 Mult—puțin ce-aă avut, să nu se jefuiască,
 Vreme nu aă pierdut, să'aă prins toți metereze
 S'aă început a da în hoții să' spăimînteze.
 Dar hoții fiind mulți și îndărjiți pré forte,
 Nimic nu s'aă sfuit că pote fi și mórte,
 Ci tare-aă năvălit asupră-le, săraciil :
 Nicu unul n'aă rămas, pe toți i-aă perduț draciî,
 Si hiare să le zic, aspide veninăte,
 Că nu s'asemuesc cu ómeni la fapte.
 Căci și pre alții mulți i-aă junghiat fără milă,
 Pre alții i-aă slutit, altor aă făcut silă,
 Apoi aă început unii să jefuiască,
 Alții sta prin prejur pentru să strejuiască,
 Iar alții s'aă răznit să prinđă pe Bibescul
 Acel mic, Constandin, pre carele jelescu-l
 De ce aă pătimit pe nenădăjduite,
 Căzênd rob la tâlharî, cu feluri de ispite.
 El se fusese dus și cu a sa soție
 La targul de mai sus, fiind a lor moșie
 Si pentru a'șt căta a sa agonisită,
 Dar mai mult a'șt plimbă soția pré iubită ;
 Că de curând era de când se insurase,
 Si pré mult se iubla. Deci la vezi-i ce trase !
 Căzură amîndoî în focul de robie
 Pe mâini de Cârjalii; și ce mai rău să fie !
 Oh, ómeni osândiți ! ah, trupuri dosădite !
 Ah, ce foc v'aă călcat, ce césuri otrăvite !
 Deci hoții nimic stând, pe loc se adunara
 Cetă de s'aă făcut și cătră Jiiu plecară,
 Având în gândul lor să facă ce vor face
 Tîrgul cel după Jiiu ca negreșit să calce.
 Cu dinșii aă luat și pe mai sus numișii,
 Călării ca val de ei, în pază dosădiți,
 Mânecați când nemâncați, în lipsă și de apă :

D'asa grozavnie foc și pétra larășī crapă,
 Dar omul rânduit la rele și la patimă
 Se vede mai vîrtoș, pentru căci are lacrimă.
 Acești doi ticăloși, din butcă, din odihnă,
 Din așternut cu puf, din veră ce altă tienă,
 S'ajungă — o, ce foc! — călări pe deșelate,
 Să dôrmă pre pămînt, vezî acum de se pôte!
 Dar iată s'aș putut, că le-aș suferit tóte,
 Vîrsând de lacrimă riș în cés, în zi și 'n nòpte,
 Să nu e îndestul acestei patimă rele,
 Ci șaltele nojan de focuri și mai grele
 I-aș copleșat pre ei, pre acești doi osândiți.
 Plângeți-l, cetitoră, plângeli și jăluță!
 Ea ticălos' a fost de curând îngrecată,
 Să amîndoï sălta, veselă ca nică o dată,
 Bine nădăjdunănd din trupul lor să véză
 Rodire de coconă... ah, ochi'mă lăcrămăză!...

Cu o asemenea intimă jale despre «Bibescul acel mic Constantin» putea să vorbescă mai cu deosebire unu Olténă. Peste Oltă, în adevără, robirea bietești părechii boieresci făcuse atunci unu mare sgomotă. O menționeză și Dionisie Eclesiarhulă:

....«Fost'aș prinsu Cârjalii și pre unu boieru Bibescu cu soția lui
 «robî in târgul Clénovu, și mare nevoie aș trasu pină aș scăpatu,
 «insă dându bană pre la alți Turci de i-aș făcută cale cu chibsuire
 «să scape...»

O particularitate mică în apariță, deși lesne ară puté
 să fie trecută cu vederea, totuși ne face a bănu că auto-
 rul era nu numai Olténă, dar încă anume unu clientu
 sau «omu de casă» alu Brâncovenilor. Descriindu în ver-
 sură jafurile Fanariotulu Hangerli, elu dice :

Incă mai cu denadinsul îndată aș poruncit
Dumnelui vel vistier Nicolae Brâncovénul de-aș venit...

Metrul cerea să fie :

Vistierul Nicolae Brâncovénul de-aș venit...

Ce însemnéză dară acelu «dumnelu vel», care strică ver-
 sulu? Respectul pentru Nicolae Brâncovénu pare a fi fostu
 mai forte decât respectul pentru Muză. Nemicu analogu
 în restul cronicei, unde Zilotu vorbesce despre o mulțime

de boieră mari. Nicolae Brâncovénu ni se prezintă ca o unică excepție. Nu cum-va dînsulă va fi fostă acelă «mare om», în casa căruia, după cumă nă-o spune în prefață, Zilotă își petrecuse tinerețele? E mai multă decât probabilă. Până și ura cronicarului nostru contra Cantacuzinilor, o ură pe care o împinge căte o dată pré departe, se explică prin secolara rivalitate de preponderență între acești și între Brâncoveni.

De altmintrea, prin limbă ară fi anevoie a decide, dacă autorul era Muntean sau Oltenean. Ca particularitate fonetică, cei dreptă, elu întrebuiuță adesea pe ~~dă și pă~~ în locu de *pe și de*; acesta însă nu este un argument contra oltenismului, pe cătă timpă într-o notiță autografă dela Mihaie Vitezulă, Olteneanul Oltenilor, noi găsimu de patru ori: «*dă moșia*», «*dă s'aă dăscumpărată*», «*dăla mine*», *dă 318* pentru *de și dela*. O șovăială fonetică analogă, dar erăși fără caracter provincial, sunt formele *răotate*, *greotate*, *luoa*, *luoat* etc., alătură cu *răutate*, *greutate*, *lua*, *luat*... Totu să nu se poate trage nică o conclușie topică din acea împregiurare, fără remarcabilă altfel sub raportul gramatical, cum că autorul deosebesce cu rigore, întocmai ca în texturele române cele vechi, pe imperfectul verbilor cu -ere de imperfectul verbilor cu -ire, pronunțându «*lubiiă*», «*auziia*», «*gândiiă*» și altele, dar «*gemea*», «*făcea*» etc. În sfîrșit, Oltenii ca și Muntenii cunoscă de o potrivă forma assimilativă *picere* pentru *picioare*, la care o dată recurge și Zilotă din cauza rimei.

Iar bietele muieră, cocone, și mai proste,
De multe osteneli căzuseră pe côte,
Nu mai putea suind; iar val de cele grele,
Și de lehuse val în zilele acele!
Cu cărduri de coconă, pre care să păzescă?
Pre care mai întâi să nu'l primejdusescă?
Cară, cărăte, butel pe drum sta înțesate;
Drumul strînt că prin munți; unde loc la vr'o parte
Pe acolă mergea și ele 'nghesuite;
Când și când auziai: «val noă! ce ispite!

Incepe că'mi prăpădesc copilul, vaš de mine ! »
 Uita lîngă copil a maš griji de sine;
 Cele bâtrâne iar, sărmanele și ele,
 Mirare cum urca acele drumuri rele;
 Care avea fecioră, avea vr'o mânăre,
iar care nu avea, vaš d'ale ei picere !...

Si fiindu că ne-amu alunecată pe terenul filologiei, vomă grupa aci la unu locu o séma de alte trăsure relative la limbă. Mai întâi insă, cată să observăm, într'unu modu generalu, că Zilotu se feresce de acele turcisme și grecisme cari, forte la modă în epoca lui, nu reușiseră a se împămînteni în graiul românescu. Vorbe ca huzmet, taxildar, sadacat, selamet, nazirliu, tarz, diafendefsire, acastastasie etc., se află și la elu, dar numai ca excepțiuni, sau celu multu ca nesce termeni óre-cum tecnică. Une-ori barbarismul este atâtu de bine întrebuită, încât aru fi chiaru peste putință de a'lú înllocui, de ex. în descrierea jafului Craiovei:

«...Vodă auzind că Pazvangiî s'aău inchis în metoh, necontentit scriea «Nazirulu, trimișendu-î și daruri și rugându-l ca să-î facă muhaseré, și orî-ce alte mijloce să facă ca să nu scape nică unul. Nazirul iarăși i se făgăduia cu ışală— cum obiinuesc Turci de zic— «în mâna ţ are, nădăjduesce să-î prăpădescă pă toți. Iar Pazvangiî de «léc nu gândiu la scrisele lui Vodă și făgăduelile Nazirulu, ci, după «ce aă savîrșit scoposul lor, ne mai avênd la ce sedé în Craiova, «fiind că se săturaseră a mai privi ziduri dărimate și pîrlite, într'o «nópte s'aă sculat și aă eșit, fără a le zice cine-va măcar un karnaxi...»

Turcismele muhaseré și ışală sunt aci la locul loru, maă alesu cându autorul adaugă: «cum obiinuesc Turci de zic»; iar cît se atinge de grecismul karnaxi, rolul pe care i'lú dă Zilotu este de o plasticitate, de o energiă, de o vehemență omerică.

Ce-va analogu în următorul pasagiū:

«O, ce frumósă chibzuire și ostășescă vedere acesta a Nazirulu «cu cele-lalte căpetenii ! dar insă ce folos? că este turcescă, adică «fără temei și statorniciă; pentru că acesta zi să zicem că aă fă-

«cut chibzuirea acăsta, și de nu tot într'aceleași zi o au șters din mintea lor, iar a doua zi cu hotărire nu și-au mai adus a-minte de dinsa, ci ărași au inceput după firescul obiceiului a se dezghina și a trage unii cea altă hăis...»

Prepozițiunea slavică *ot* apare în Zilotū numai o dată, ba și acolo pentru hărirul ritmului :

Nazirul mult aū vrut, jertfitu-șī-aū silința
La satul *ot* Stănești să facă biruința...

De asemenea numai într'unū singurū pasagiū amū dașū peste conjuncțiunea slavică *i*, unde Zilotū o bagă pentru a nu repeta pré de multe ori pe *si* :

«Acest comandir gheñerāl-an-șef Pagration trecu peste Dunăre eu «alți gheneralii, între carii era și pré vestitul Platov al Cazacilor cu «câteva oştirii, și făcură biruință, luând și cetatea Măcinū i cetatea «Hărsova; apoī mergend și la cetatea Silistra...»

Este instructivū de a găsi la Zilotū, afară de imperfectul celū archaicū cu *iia*, despre care noī amū vorbitū mai susū, alte formațiuni nu mai puținū organice, de exemplu infinitivul nescurtatū :

Cu toții zăpăciți în sus și 'n jos alergă,
Nicăi unul neavând loc hotărît să mérge,
Decât atât avea — o mare 'nfricoșare:
La Cârjaliș gândia, și nu le da *a stare*...

De asemenea l-ma pers. plur. dela perfectū :

Nu crez să fi fost vr'o dată acest fel de mari nevoi,
Ca acestea ce acumă *petrecum* și *văzum* noī...

saū :

Și nu-l fu numai atâta, numai a se mazili,
Ci peste puține zile îl *văzum* că și peri...

în locul formelor analogice *văzurăm* saū *petrecurăm*, născute sub influența persoanei a treia plurale: *văzură* și *petrecură*, unde finalul -ră își are o rațiune etimologică.

Apoi nu e fără interesū, ca un casū foarte rară chiarū în vechile texturi române, întrebuițarea participiulū femininū la neutru acolo unde se întrebuițeză generalmente participiulū masculinū, de ex.:

«Încă pe un Alio-paşa, om forte straşnic şi vestit întru reotate,
 «cu înşelăciune l'aă şi omorit. Dar o deşertă îndreptare a Căpitân-
 «paşeî, o târzie socotelă şi străşnicie! Trebuia întâi, pînă a nu se
 «întâmpla ruşinea, să o fi proptit cu străşnicia. Ceia ce s'aă făcut,
 «s'aă văzut, şi va sta pururea *văzută...*»

saă de doue ori în :

Nu era cu strîmbătate,
 Ci avea mare dreptate
 Téra de se veselă,
 Auzind de mazilia
 Luî Moruz şi de Domnia
 Celuî ce îi ocrotă.
 Căcî Moruz, cum se arată
 Inapoî *învederată*,
 La sa Domnie era
 Iubitor de dobîndire;
 Iar Mihaiû-vodă din fire
 Milostiv, şi îi apăra
 În cele d'întâi Domnî doă,
 Precum e *sciată* noă...

saă în fine:

Bre, bre, bre, ce auz? ce veste veni óre?
 Luoâ Vodă acum ş'altă înscriinţare,
 Că hojii aă întrat la Ocne cu zor tare
 Ş'aă prins pĕ Tufeciû Vasile acel mare
 Cu toţi ómenii lui, şi cumcă se şi cércă
 În Rîmnic a întra şi peste Olt să tréca.
 Dar óre-aşa era? aşa *adeverată*,
 Căcî ómeni ce-aă văzut mă-aă spus tîmplarea tótă...

Alte câte-va forme verbale de observată :

O, săracă téra órbă, ce socotiş că scăpaş!
 Dar nu te ulî împrejurui-şă vezî aî teî tarî vrăjmaş!
 Tu mai bine te gătesce, că d'aiç se'ncep dureri;
 Cât aî tras pînă acuma, tôte-aă fost nisce păreră.
Ele cesta fu cum fură, că făcură ce făcu
 Si tôte pînă la una le respunse cum putu...

iar într'unu altu locu :

Deçă acésta fu cumă *fuse*, că fu Dumnedeu cu noi,
 Dar pentru nemulţumire, ne lăsă iar în nevol...

Câte-va exemple pentru plusquamperfectum :

«....afându-se la Bucuresci vr'o cinci-şese miî Turci ce *fuseseră*
 «*venit* după fuga lui Ipsilant de făcuseră téra zapt...»

saă :

«....când atunci fiind în Radul-Vodă închișă ca la vre-o 300 Har-vați, ómenii aî luî Ipsilant, caru rămâind dela fuga luî și viind Turciî «în Bucurescî, ei se fuseseră închis în numita mönăstire pentru scă-
pare....»

saă :

«....și fiind că și Alexandru-vodă Moruz, ce fusese orânduit Domn «Moldovei de o-dată cu Ipsilant, vădend intrarea Roșilor în Moldova «cu chip ciudat precum am arătat, se fusese tras din Moldova și tre-
cuse peste Dunăre...»

Apoî o formă pasivă fórte originală :

«....pociu fi hulit, căci nu am arătat mai pe larg cele ce s'aă in-
tămplat în cursul Domniei sale, și căci nu am mers înainte cu i-
istoria a arăta și cele după mazilia și perderea sa, dar voiă ave
«crezămint că pînă atunci încă nu mă avea hotărît a spune adevărul,
«precum m'am hotărît acum....»,

unde «mă avea hotărît» însemnéază : «m'amă fostă hotărîtă»

Vomă termina acéastă lungă digresiune curată filologică prin o sémă de vorbe, din caru unele, pote, nu voră fi tocmai fără importanță pentru a întări bănuéla nôstră despre oltenismul lui Zilotă.

Așa :

Iar când fu pe la Dekemvre cam aprópe de Crăciun,
Îndemnă dracul pe Vodă spre alt gând gróznic nebun:
Ca să scotă văcăritul, un huzmet pré blestemat,
Prin cărți de afurisaniî de arhieie legat
Niî de cum a se mai scôte, or-ce stăpân va veni
Fórte mult să se ferescă niî de cum a î pomeni,
Pentru că cătă lăcomie aă fost supușă și lău scos,
Toții aceștia pîn'la urmă aă venit cu capu'n jos,
Precum curat se arată într'al ţerei hronograf
Că de toții Domnii aceștia nu s'aă ales *stur* și praf...

Alta :

Iar el se tânguă, vădend cum că î piero
Soția ce-aă iubit și n'avea măngâere,
Se măngâia plângend, cu lacrami ruga cerul
Să î scape de-acel foc ce-i ardea precum ferul.
Si ce *umal* să fac, pe larg să arët tôte?...

Alta :

Dacă s'astîmpărâ norodul la odină,
Un urlet audătă tocmai ca' de stupină :
Prin ulițe, prin curți, vedeăt adunați pîlcuri,
Prietenî, cunoscuți, toți făcînd fugătilcuri;
Prin case țărăști strînsi făcînd destule sfaturi,
Tôte numai minciuni, tot *smorfuri* și tot *halturi*..

Alta :

«... Seiți toți că acest Domn în cele din urmă aă scos și darea
«de banii ce se numesce văcărit, care după vremî încă în trei rînduri
s'aă mai scos în țară, dar nicăi o-dată nu s'aă săvîrșit bine,
«ci acei Domni ce l'aă născocit, ori că s'aă mazilit, sau că le-aă
«venit altă urgie asupră-le; și aşa văzîndu-se de față că nu suferă
«cerul o lăcomie ca acesta ca să plătescă dajdie pe cap *st p* do-
bitocul purtător de sarcina plugului, s'aă lucrat strășnice legă-
tură....»

Cuvintele *stur*, *umal*, *smorf*, *halt*, *st p*, pe cari eă nu le
găsescu în dicționarele române și nicăi chiaru în *pot-pourri* ulu
etimologicu alu d-lui Cihac, tôte sau măcaru unele din ele,
nu cum-va să fiă provincialisme de unde-va de peste Oltu ?

Dar lăsămău ca alții să 'și bată capulă cu acéstă cestiune.
Nu afirmămău nemicu în lipsă de o probă positivă. Ol-
tenu sau Muntenu, ori-cumu va fi fostu, siguru e numai
atâta că Zilotu avea o inimă inflăcărată de iubirea némului
românescu întregu.

Maă intăiu, în fie-care rîndu alu operei sale ferbe și se re-
v rsă necazulă pe :

Nesătiosi de Greci.
Bata și căstigarea păinii
Cu grozavul foc de veci !
Am ajuns negustorie
Grecilor din Tarigrad :
Cine dă mai mulți, să fie
Domn țeri reap rat !
Șapo  dup'acestea tôte,
Cu piciorul to  ne da u,
Care precum va și p te
Ne rumpe, și milă n'a u !
Ah D mne, ne miluesce
Tinde mila ta spre o ;

Precum scii, ne sprijinesce,
Că ne 'necâm, vaă de noi ...!

Ne-ară fi anevoie a însira aci tōte pasagele analōge despre «Grecotei și cațaunii», după cum ū numesce Zilotu. Pînă și ultimul cuvîntul alu cronicei sale este unu blăstemu asupra Fanarulu:

«....și de aci isbutiră Fanarioții și fu ce fu și este acum, precum «vedem, din zavistia și trufia grecescă și bunătatea cea cu prostime «a Românilor.

Nemulțumitulu să țea darul după dreptate :
Aștepăto și tu, Grecule, dup'ale tale fapte ;
N'ăi mulțumit Românului c'aș scos dintr'a luă gură
Și te-ău brănit ca pe-un puiu orb cu dulce'nbucătură,
Ci încă aș zavistuit să'l scoți și din moșie
Și cu un chip forte spurcat nică viu să nu mai fie,
Dar precum faci, iarăși își zic, s'aștepă că și se face :
Bunătatea Românului strigă la cer, nu face !...

Cu acestu memento se încheia cronica.

Pe Turci Zilotu nu-i uresce. Nică chiaru pe teribilulu Pazvantoglu. Dar ū place adesea să-i țea pe vechi noștri suzerani cam peste picioru, pe cându despre Greci elu nu glumesce mai nici o dată, tocmai pentru că gluma nu merge la unu locu cu ura. Ca specimenu, iată unu pasagiu de sub anul 1798 despre lupta între Pazvangi și Căpitan-pașă :

«Deci fără zăbavă începând și oștirile a se așeza împregiurul Di-
-iului, aă venit și Căpitan-pașa de s'aș împreumat cu cei-l-alti pași,
care aă fost peste 20 cu 3 și cu 2 tușuri. Aă mers și dela Brăila
«Nazirul cu căț-va Brăileni și Zaporojanî din cei supuși Portei. Aă
«început a se căra și cephanele destule, atât dela Tarigrad că și de-
la alte cetăți. Dar aă stătut multă vreme nefacând nici o mișcare
«pînă despre tîrnă; apoî aă început a se ciocmani fără de nici o
«ispravă. Că Pazvantoglu s'aș închis în cetate cu puțină óste ce a-
vea, și numai dór punea străjî din afară cetății și făcea priveghere
«în zi și în nöpte; iar cu mintea, ca o strănică căpetenie ostă-
«șescă, lucră din lăuntru cu iscodirî în tot chipul. Si pînă într'atâta
«aă adus tréba, încât batjocoră negura oștirilor împărătesci, pen-
-tru căci nu avea bună ocârmuire. Că ce folos de multimea osta-
-șilor, dacă căpetenia este nestrujita la ale răshoiulu? mai bine
-este precum dice un istoric — a fi clutelor un leu povetujitor de-

«cât leilor o ciută. Așa aș fost și cu óstea cea împérâtéscă : destulă era, zic că ar fi fost peste o sută de miñi; vrednică aș fost; dar în zadar ! nimic nu s'aú cunoscut, din pricină că aceştia fiind a-tâțra pașă dați supt ascultarea Căpitân-pașei, a căroră minți de ar fi fost putință să le adună tóte la un loc și cu a Căpitân-pașei împreună, o minte întregă nu s'ar fi putut face...»

Apoi cu câte-va rînduri mai jos Zilotu ride érăși de :
«... ocărata ispravă a Căpitân-pașei și a celor-l'alți pașă, plini de barbă și goř de minte...»

Pe Ruši, ca și pe Turci, Zilotu nu-i uresce, dar nicăi în dragoste nu-i pré are, deși admiră pe cătă-va generali eșii din școală marelui Suvaroff, iar mai alesu pe Kutuzoff. Si aci satira nu lipsesce. Așa vorbindu despre victoriile generalului Kamenski peste Dunăre, unde de 'ntâi fusese bătutu de Turci, Zilotu dice :

«...și cu aceste ispravă spăla comandirul Camenski nenorocirile Șumlei și a Rusciucului cele de mai nainte, și dete așa spaimă și gróză Turcilor incât se cutremura auzind de numele lui. După aceasta intocmindu-și lucrurile ostășesci pe la cele de peste Dunăre căstigate cetății, se întórse érna la Bucurescă, unde fu slăvit și lăudat forte pentru ispravile sale, iar mai ales pentru căci se prefăcu cu totul din cea-ce se arăta întâi când veni comandir, că de unde era atunci leu, se făcu acum mielușel :

Să dic că din două una :
Oră a ishândeł cununa
Saú vr'un chip frumos ca luna
Acest fel te-aú imblânzit;
Căci numări aceste două
Focul îl prefac în rouă :
Avem pilde vechi și nouă,
Si pre tine negreșit !

O minunată epigramă, care merită de a căpăta unu locu de onore într'o antologiă română.

Apoi cu cătă maliția Zilotu exclamă într'unu locu, grecese și românesce totu-o-dată, că la Ruši : «dela împeregrat pînă la ofișer ȝπαντες ἔνα σοῦ (toți unu soiū)» !

Aci e locul de a observa, că pe atunci se introdusese

deja în Muntenia curioasa dicetore, necunoscută în Moldova: «făină rusescă nu sciū ce să te 'ngrozescă», pe care o menționeză Zilotu și a cărui origine lăsăm să o explic alți.

E fără caracteristică, mai cu seamă, descrierea administrațiunii pretinse române sub ocupațiunea rusescă dela 1808, după ce ambele principate remaseră fără Domn:.

«Intr'acest chip ce am arătat mai sus, începându-se răsmirița Roșilor cu Turci, și mai dominind și Ipsilant cătăva, cu chip de faimăt și despre oştirile rosesci și despre norodul terei, pentru că Roșilor le venia cu strîmbul în vreme când stăpânua el tera să domnescă. «Grec Fanariot orânduit de Pórtă Turcescă, terei iarashi îi cădea fără cu greu să fie suptă de două părți: și de oştirile rosesci, și de Domn cu Grecii și cei-lalți ai sej, în vreme ce stăpânirea era acum rosescă; care văzând Ipsilant și înțelegând că nu poate merge lucrul așa, încă și temându-se să nu pătimescă ce-va-să reu, au plecat la Iași și de acolo au mers la Rosia. Iar pe drum mergând de aici la Buzău, i-au eşit Turci înainte și puțin au lipsit săl prință și să cauze rob; zicea lumea că ar fi fost vindut de Roșii la Turci pentru pizmă. Si așa rămăseră terele amândouă supt cărmuirea boerilor celor mai mari numindu-se Comitè; fiind și căte un ghenerar orânduit, care se numea însă: cel de Iași «Prezident», iar cel de aici «Vițe-prezident», de cărui spinzura totă puterea cea poruncitorie, căci boerii Comitè trebuia să urmeze celor scrise de dinșii. Iar cercetând adevărul cum era mai înșinuat, Comitè era otărmitorii cu numele, iar în faptă Vistierii cei mari și cu Prezedenții, precum le croia așa se urma, căci Vistierii având în mâna lor moneda ce se strîngea din tără, trebuia negreșit și Prezedenții și cei-lalți toși să se unească cu dinșii și să îi aibă în ochii lor mai tarzi, mai mari și mai cinstiți decât pe cei-lalți boieri și divani, fiind că nu puțin se împărtășia și ei din Vistieră. Iar cele lalte dregătorii ale terei se urma ca și mai nainte în vreme de pace, și tot se alegea de Comitè și se întăria de Prezedenții. Mai la urmă său fost orânduit și căte un ofițer ispravnic pe la fie și-care județ d'impreună cu doi ispravniți pământeni, care său săcut pentru multele jafuri, ca cu mijlocul ofițerilor să înfrâneze. «dar fu mai reu, căci unde întăiu mânca doi, la urmă mânca trei, fiind că ofițerul unindu-se cu pământenii ispravniți rumpea căt putea, și apoi mergea trăba bine, pentru că era ofițer la mijloc: și

dacă era ofițer om împăratesc, cine putea cufeza să-i zică că este necinstit și măncător săracilor?...»

Aci, ca și în mai multe alte pasage, Zilotu nu se sfiese a lovi și pe Român, dar nu cu ură ca pe Greci și nu în bătaie de joc ca pe Turci și pe Ruși, ci cu o adâncă părere de reu:

Dator aș fi s'acoper,
Iar nu să defăimez
Pě cei d'un ném cu mine;
Dar greu, frate! ohtez,
Că n'am altfel cum face,
Silit săt d'adevér:
El tm̄ zice a scrie
Tóte pùn'la un pér.
Rea este defaimarea,
Mař reu e a minti:
La lucru cei de față
Rușine poti păti.
Istoric săt, n'am frate,
N'am rudă, n'am vecin:
Stăpân am p'adevérul,
Luř cată să mě'nchin!

Câtă patriotică durere în ironica descriere a oștirii române sub vodă Mihaiu Sutzu cel poreclit Dracache:

«... Si 'ncepe-a aduna din Bucuresci oștime:
Brăgară n'ař mař remas și altă calicime,
Care câte-un pistol, care și fără pușcă,
Altii în loc de pusei ciomegele apucă.
O, câtă ești de rea, târziă sototela,
Căci isprăvesci nimic prin multă ostenelă!
S'ař ostenit pré mult Mihai-vodă s'adune
Ostaři, și ař și strîns, dar dör numai cu nume;
Căci ce ostaři pot fi ómeni d'adunătură?
Nimic în adevér, mař multă strimbătură!
Ař mai trimes poruncă la unele județe
Să stringă din Rumână ostaři cu minti istețe,
Voinici pentru răsboiu, vrednici, cu arme bune;
Dar ce alt ař făcut decât o urâciune?
Căci zěu că te scârbiař věděnd cest fel de óste
De ticăloši Rumână, de bir căzuři pe coste,
Desculți și felegoši; unde arme la dinșli?
Cum pote fi voinici că de necaz pětrunší?...»

Zilotu își oglindescă și mai bine cugetul, cându-ne spune despre pregătirile lui vodă Alexandru Muruză contra lui Pazardjikoglu:

«...făcea și duprin județe ostașă, puindu-le nume Panduri, și trimetea pe unii la Craiova, pe alții la ordii; în Bucurescă érăși aduna căță mîșeă, căță blestemați toți, și-i scriea în rîndul ostașilor. Săracă tără, ticălosă tără, de cine ați ajuns să fișt strejuită și păzită!

Văi de tine, ticălosă tără, la ce ați ajuns!
 Acum tău sosit peirea, și te tângesc ascuns:
 Vrednică ești a te plângere oră-cine să te căi,
 Si creștinul șor ce limbă hotărît că te-or jeli,
 Pentru că rămas cu totul pustie de ajutor
 Si Pazvangiile crășnesce să te puie sub picior.
 Amar tă, amar nouă, eu un cuvînt tuturor!
 Cerescule împărate, fi-ne mângăitor!

Acste lucruri se făcea din partea Domniei spre ocrotirea tărei; dar totă in zadar, că Pazvangiilor de loc nu li se speriea ochiul, că nici avea de ce; pentru că ce era să le facă lor niște goletări de Rumâni mâncați de bir, tripli de greotări ce purta? Nu zic că Rumâni nu sint destoînică de arme, fiind că de voiū zice aşa, mă vădesc de minci-nos istoriile cele vechi, care arată multe și nenumărate vitejii ale lor; fără decât fiind că de mulți ani întrând supt jugul biruluș și al supunerii, și ne mai apucând arme, cursul anilor și împilarea ce aștăvățit în totă vremea i-a desbrăcat de mărimea inimii care nasce vitejia și îndrăznăla, și i-a imbrăcat cu spaimă și cu frica...»

Nimeni mai bine ca Zilotă nu înțelege importanța unei oștiri naționale. Să n-o fi nimicită, nici o dată Fanarioții nu s-ară fi putută încuiba în România. Străbunii noștri erau tarzi — dice Zilotă — prin armată și prin boierime. Ce așa făcută dară Grecii? Să ascultăm aci înseși cuvintele cronicarului:

«...scăzând și mai pierdându-se aceste două némuri puternice și bogate al Basarabescilor și al Cantacozinilor din zavistia Cantacozinilor, care ele numai avea putere a ținé Scaunul și a întâmpina mișcările Portei și ale Grecilor fanarioți, cărăi vina de mult a apucat și Scaunul Tărei Românești cum apucaseră al Moldovei cu anii mai nainte, găsi prilej Pórtă atunci de orândui Domn Grec fanariot pe Nicolae-vodă Mavrocordat, mutându-l dela Moldova aici. Carele, or ca un Grec, său povățuit de Pórtă fiind, îndată ce sosi în Scaun începu a derăpăna puterea tărei, care rezema în bogăția caselor boierescă, iar mai virtos a Basarabescilor și a Cantacozinilor, și în oștirile pămîntene ce avea tăra, care deși puține remăseseră

XXII

«atuncă, dar tot bătea la ochiul Turcului, sciind el și având cercată
«vitejia lor. Și mai întâi născocise punerea în dajdie a satelor cu
«Românii boeresci, cu care Domnia pînă atuncă nu avea amestec,
«ci era supt stăpânirea boerilor, cum sunt acum la Ungaria obaci,.
«cu cuvînt în față că ar fi adică păcat să avem noi creștini
«robî pe frații noștri creștini, iar întru adevăr ca să nu mai
«aibă volnicie și putere boerii la vreme de nevoie, să aridice și satele a-
«dică Românii lor în picioare dimpreună cu regulatele oștirî ce avea
«téra asupra vrăjmașilor, precum le era obiceiul din vechime; iar al do-
«ilea, născoci a mai împuțina ostașii regulați aî térei, cu cuvînt că pa-
«ce fiind, de prisos sunt atâtia ostaș și aduc și térei greutate cu tre-
«buinciosele lor; iar adevărul era ca să golescă téra și de puterea ar-
«melor, pentru ca cu tóte chipurile slabind puterea ei, să nu mai pótă
«bieții Românî a mai ridica cap la Scaunul Domniei, cugetând Pórtă
«ca cu mijlocul Domnilor greci să golescă téra de privilegiurile și să o
«facă róbă ca pe Greci și alte nemurî; care și Grecii o poftă, pentru fi-
«réasca lor zavistie, căci zavistia obișnuesc e mai mult vătămarea veci-
«nului decât folosul celu ce se stăpânesce de dînsa. Și măcar că Ni-
«colae-vodă Mavrocordat n'aș putut'o săvîrși, dar fii-seu Costandin-
«vodă și cei după dînsul Domnî Greci Fanarioi o au săvîrșit, r m ind
«téra săracă și g l , și de puterea boerescă cu românamea lor, și de pu-
«terea ostășescă...»

Și Zilotu încheia cu întrebarea :

«Ce mai reu la un p m nt sau la o st p nire decât să fie fără
«putere de arme ale ei și fără bog tie a caselor boieresci?...»

Fanarioi erau c tu p aci să om re na unea rom n n  în
numele l i b e r a l i s m u l u i . E liberalu a mic ura și chiaru
a desfiin a armata, unu instrumentu de sf siare în afară și
unu mijlocu de despotismu în întru. E liberalu a distrugă nobilimea, care impedeca egalitatea și fraternitatea între cel -
teni. Frum se vorbe! A a  iceau Mavrocorda i. Ei lucrau
pentru popor  și  r  i pentru popor ! Dar o Rom ni  fără
armată devenia o casă deschisă în latură cu o u   fără z -
vor , unde celu de t i caporalu str in  putea să între ca
să- i bată jocu de acelu b et  popor . E liberalu! Dar o
Rom ni  fără boierime însemna acela i nenorocită popor 
jesuitu fără milă și fără frică de unu Grecu din Fanar , pe
care nu mai era cine s l u opr esc , s l u controleze, celu

puțină să lă sperie din când în când. E liberal! Unu Mavrocordată astăzi, totu sub masca liberalismului, ară desarma pe vitejii dela Griviță și ară introduce sufragiu în invieră și, unu felu de meșteșuguri prin care ară strivi pe nobilimea noastră cea nouă, nu pe boierii de sânge ca cei de altă dată, ci pe boierii de minte și pe boierii de pungă, singuri în stare de a resiste la casu de trebuință; și apoi atunci va și de sărmanul poporū!

Noi n-am făcută decâtă a desvolta ideia lui Zilotă.

Pînă la ce trăptă de ticăloșia ajunsese România sub liberalul regim alu Fanarioșilor, nemicu n'o zugrăvesce mai plastică decâtă tragicomica icona a fugei Bucurescenilor, când se respândise de o dată sgomotul că o să năvălăescă Turciu lui Pazvantoglu:

Frate dar, să mă credi, pînă 'ntr'atâta frică
Se însipse 'n noī încât mai de nimică
Nălucă ne făceam și ne porniam pă fugă,
Așa avînd părere că vor să ne ajungă!
Vr'un pâlc de mărcină sau nisca dobîtoce
Pe câmp de le vedeam frica nu ne da pace.
Ci ne șoptiă așa: iată hoții că vine,
Nu sînt boi, nu sînt căi, nici pâlc de mărcine,
Sînt hoți adeverat, uite cum vin de tare...
Șăsa ni se părea cu bună 'ncredințare!
Sî nu mașt stam de lec, ci plină de mare spaimă
Pă fugă ne porniam, făcînd destulă larmă...

Și totuși conștiința națională nu era perdută. De asupra lărimi celei apăsatate și de desuptului aristocrației celei grecite, se închiegase unu strău intermediar, care sciea să cugete și putea să simtă curatul românesc. De aci era deja gata să ésa Tudoru Vladimirescu. De acolo eșise Zilotă. El credea că cu tăria în vitalitatea némului Dacoromanilor:

Deci dintre toate
Acele-lalte
Némuri scăzute
În vremi perduțe,
Ieaă îndrăznelă
Fără sfială:
Dacoromanii
(Bez Transilvanii)

Din Valahia
 Si Moldavia
 El își păstrară
 Si nu lăsară
 Puterea care
 Cu poftă mare
 Silă să-ți facă
 Si să-ți prefacă
Din slobozie
Intru robie.
 Si fu minune
 Vestită 'n lume,
 S'aș fost și este
 Ca o poveste:
 Un něm mic fórte
 Pe lingă alte
 Să isbutescă
Ca să-și păzescă
 Si legea bine,
 Si pentru sine
 De tot să fie
 In slobozie...
 Citesce, frate.
Vezi-le tóte
 In istorie;
 S'apoți să-ți fie
 Inima mórtă?
 Nu crez să pótă
 Să nu rěcnescă
 Si să jelescă
 A terei stare.
 A ei stricare . . .

In notița de față noi am spusă din parte-ne fórte puțină,
 lăsându să vorbescă însuși Zilotu. N'am citată nicăiră pa-
 gina, căci nu pasagulă cutare său cutare, ci cronică întrégă
 merită și trebue a fi citită. Citind-o, ori-cine se va convinge
 pe deplin că nu dascălul Lazaru din Ardélă a redeșteptat
 pe malurile Dimboviței ideia românescă. Ea nu încetase
 nici o dată de a fi deșteptă. Când Lazaru veni de peste
 Carpați, elă a găsită aici mulți Lazari, ba încă nu Munteni
 sau Moldoveni, ci Daco-Romanii în tótă puterea cuvîntu-
 lui, deși nu cunoșceați pe Șincai și pe Petru Maior. Onore
 lui, negreșită; dar și loră nu mai puțină onore, onore și re-
 cunoșcintă...

36 c. 4 mm, lățime 22 c. 5mm ; cu semnul de fabrică : două săbile încrucișate cu ascuțitul în jos, deasupra o coroană și de desuptă HERMANSTADT.

Sigilele sunt reprezentate numai cu cără spaniolă neimprimată. Totuști în archiva d-lui A. Densușianu se mai află un document original dela Gavrilă Șerbanu din anul 1634, în care sigilul lipsește cu totul.)

V.

1630, Mai 17.

Catarina de Brandenburgă, Prințesa domnitoare a Transilvaniei, confirmă pe Andrei de Poșorta și pe tatăl său Aldea Negrea în numărul boerilor adăverăți și necontestabili ai Terei Făgărașului, le acordă aceleași imunități, libertăți și prerogative, ce le au după dreptul și vechia cosvetudine și cel-l-alti boeri din Tera Făgărașului, și le întăresc moșieile boerești (haereditates boeronales) din comuna Poșorta și Bréza, ce le-au stăpânită devenită, părinții și moșii loru.

Nos Catharina Dei Gratia Nata Marchionissa Brandenburgica; Sacri Romani Imperij et Transilvaniae Princeps; partium Regni Hungariae Domina; Siculorum Comes, ac Borussiae, Iuliæ, Cliniae Montium Duceisa etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis; Quod cum ex fide dignis quo-rundam Officialium nostrorum informationibus liquidò ac certò intelligamus agilem ac strenuum *Andream Posoritai*, pro tempore fidelis nostri Generosi Matthiae Szaraszi de Fogor(a)sino; Universorum utpote bonorum nostrorum Transsylvaniae Praefecti, nobis sincere grati Seruitorem; necnon honestum virum *Alde Nagre'ie* nominatum; genitorem seu patrem Eiusdem de dicta Posorit(a) ab antiquo è numero verorum et indubitorum istius districtus Terraue nostrae Fogoras, nobilium Boyeronum extitit(sse). Certas item domos, haereditatesque Boeronales exemptas, in antelata Posorita et Braz(a) sic dictis possessionibus omnino in districtu praedicto Fogarasiensi, Comitatutque Albensi Transilvaniae existentes, bono jure pacific(ce)que possedisse ac tenuisse, atque de praesenti tenere et possidere; Nos etiam cum ad nonnullorum fidelium Consiliariorum nostrorum singularem intercessionem, præfatique Mat-

thiae Szarázi; domini sui demissam (su)plicationem Serenitati nostrae propterea porrectam: Tum verò benignum habentes respectum, agilium alacriumque et quidem fidelium seruitiorum antefati Andre'ae Posoritai, quae ipse statim ab ineun(t)e aetate sua, in quibuslibet occasionibus rebusque ac negocys publicum istius Arcis nostrae Fogaras commodum spectantibus, laboriosae suae industriae commissis; tam Serenissimo quondam Principi, immedi(ato) Praedecessori aliàs Domino etiam et marito nostro desideratissimo gloriose recorda(turo)s; quàm nobis quoque; secundum possibilitatis suae exigentiam, summa cum animi sui promptitudine fideliter exhib(ui)t et impedit; in futuramque impensurum haud diffidentes. Eundem igitur *Andream Posoritai* ac per eum dictum *Alde Niagreie'* patrem suum; denuò Et ex nouo, de speciali n(ostr)a gratia ac potestatis nostrae principalis plenitudine, in Coetum et numerum verorum et indubitorum istius Terrae nostrae Fogaras Boeronum nobilium annumerandos aggregandos cooptandos et ascribe ximus (1) prout annumeramus et ascribimus. Decernentes expressè, ut à modò deinceps, praefati Andre'as Posoritai et Alde Niagreie', haeredesque et posteritates eorum utriusque sexus universae i(am) videlicet nati ac in futurum Dei beneficio nascituri; pro veris ac indubitatis Boeronus habeantur et reputentur; omnibusque et singulis ys immunitatibus indultis libertatibus et praerogatiis q(ui)bus coeteri veri nati ac indubitati, saepdictae istius Terrae nostrae Fogaras; Boerones; quomodocunque de jure et ab antiqua Consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuò uti frui gaudere possint et valeant. Et nihilominus pro uberiori principalis munificentiae nostrae erga Eosdem declaracione Totales et integras Easdem ipsorum domos haereditatesque *B(oeroni)ales*; quocunque nominis vocabulo vocitatas; quas ut praemissum est, in antelatis Posorita et Braza possessionibus; ac intra veras metas et limites Earundem praeallegatisque in districtu (*Foga*)rasiensi et Comitatu Albensi tenuissent et possedissent; Et in quarum haereditatum, quieto ac pacifico dominio, a tempore consecutionis earundem; Ydem Majoresque et progenitores ipsorum (ab) antiquo perstisset et se se modò etiam persistere; Literis so-

(1) I. e adscribendos duximus.

lummodò et lite(r)alibus instrumentis superinde sufficientibus necessarysque destit(uti perhiberent, totum item Ius nostrum Regium) si quod in praescriptis domibus et Haereditatibus
 bus in dictis poss(essionibus et pertinentiis Earundem, ac in d(i)strictu (Fogaras Comitatuque) Albensi existentibus habitis, etiam aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut Eadem nostram ex quibuscunque Causis (quibusque modis) et rationibus Concernerent collatio(nem). Simul cum cunctis Suis utilitatibus et pertinentys quibuslibet; Terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris pratis pascuis campis foeneticis sylvis nemoribus montibus alpibus v(a)llibus; Aquis item fluvys piscinis piscaturis, aquarumque decursibus, Molendinis et eorundem Locis, Et generaliter quarumlibet utilitatum Et pertinentiarum Suarum integritat(ib)us quomodocunque vocitatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ac ad Easdem et idem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, praemissis, sic ut praefertur (sta)ntibus et se habentibus, praememoratis *Andreae Posoritay* ac per eum *Alde Nyagreie'* patri seu genitori suo ipsorumque haeredibus ac posteritatibus utriusque Sexus universis, Nouae Donationis nostraे titulo gratiōsē dedimus, donauimus et contulimus, iure perpetuo et irrevocabiliter, tenendas, possidendas pariter et habendas, Salvo iure alieno, (pro)ut damus donamus et conferimus; Harum nostrarum vigore et testimo(n)io Literarum mediante. Quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie (fu)erint reportatae. Datum in Arce Nostra Fogaras die decima septima mensis May Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo.

Catharina

Mpp.

In dosă :

Iuxta ritum et veterem huius terrae Fogarasiensis Consuetudinem praesentes literae Serenisimae Dominae Dominae Catharinae Dei gratia natae Marchionissae Brandenburgicae, Serenisimi quondam Principis Gabrielis alias sacri Romani Impery et Transylvaniae Principis Relictae Viduae, ac Borussiae Iuliae Cliviae Montium Du-

cissae etc., Exemptionales pro parte agilis ac Strenuy *Andreae Posoritay* ac parentis ipsius *Aldgie Niagreye* de Eadem Posorita publicatae proclamatae ac in uigore suo nemine Contradicente Relictae. Anno Domini 1632 die 15 marcy.

Andreas Literatus
Notarius Sedis Judicariae
m.p.

Din josă :

Praesentes literae per regios Commisarios Illustrissimae Dominae Principissae Praefectum n(empe) et Exactorem fiscales ac Requiritores Al(benses) ad revidenda Boeronum jura emissos revisae ac in vigore relictae. In Fogaras die 7 Marty Ao 1671.

(Originalul în archiva d. Ar. Densușianu, pe chârtă grösă gălbure, înălțimea 27 c. lățimea 42 c. 8 mm. Sigilul cu unū diametru de 5 c. 6 mm., este imprimat pe chârtă în céră roșiă și reprezintă la mijlocū armele principelui Gavrilă Bethlen, bărbatul decedatului alū Catarinel, și adică : unū balaurū ce-ști mușcă códă în forma unei verige, în interiorul verigei două gâscă selbatice față în față traversate cu o săgetă prin gâtă. Deasupra verigei două câmpuri, în stânga acivila transilvană și sôrele, în drépta cele săpte cetăți și semi-luna; de desubt urmăză apoī în 4 rînduri armele familiare ale Principesei. Deasupra tuturor însemnelor e aședată o coronă încisă. Din inscripțunea sigilulū se pot distinge numai literile : CATH. DG. NAT. MARCH. BRAN. . . . TRANS. PR. . . . IV. CL. MO. . . . R. CAR. DV. . . O. P. . . . DSIC. C.)

Bedeus în scrierea sa : Die Wappen und Siegel der Fürsten von Siebenbürgen, comunică legenda de pe sigilul Catarinei astă-felă : Cath. D. G. Nata March. Bran. S. R. I. et. Trans. Pr. Bor. Iv. Cle. Mon. RS. C. W. Cr. Car. Dv. Bvr. Nor. Pr. H. D. Sic. Comes.

In locurile unde originalul este rosu, am suplenit textul închis cu parențete după transumptul Tablel-regale din 8 Maiū 1822, care se află de asemenea în archiva adv. Ar. Densușianu.)

VI.

1630. Augustū 14.

Caterina de Brandenburg, princesa domnitoare a Transilvaniei, impigno-reză consiliariulū său P. Keresztesy comuna Poșorta din districtul Tereș

Făgărașulu pentru suma de 3000 florini ungurescă; și totuș-o-dată face mențiune de meritele lui Keresztesy ca legat la curtile externe pe timpul când domnia reposatului său soțu Gavrilă Bethlen.

Nos Catharina Dei Gratia etc. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos atten-
tis et consideratis gratiose, rara et illibata fidelitate fidelibusque servitiis Generosi Pauli Keresztesy de Nagy Megyér Consiliarii nostri fidelis syncere nobis grati, quae ipse pro comuni gentis Hungaricae, atque adeo hujus Regni nostri Transilvaniae bono, et com-
modo, cum aliis felicis recordationis Principibus praedecessoribus nostris, tum vero Serenissimo quondam Principi Domino Gabrieli, alias Sacri Romani Imperii, et Transilvaniae Principi etc. Conjugi olim nostro charissimo, in omnibus expeditionibus suis bellicis, maxime vero inde, quo ad gravissima, et perardua Regni negotia, tractanda, et fine optato conferenda Legati, tam ad potentissimum Imperatorem Turcarum, quam ad alia loca externa, et necessaria Transmissi perfunctus est officio; ad post modum nobis etiam animi sui prudentis indagine sagaci et salubribus Consiliis aliquis fortibus et praeclaris factis, domi militiaeque exhibuit, et cum magna sui nominis laude testata, dignum sane eum ex unanimi etiam Dominorum Consiliariorum nostrorum, Consensu, et humili eorum coram nobis superinde facta intercessione, erga quem specialis munificentiae nostrae extarent Testimonia esse Judicavimus. Ex eo itaque Totalem et integrum possessionem nostram Posorita nominatam, in Districtu *Terrae Fogaras* ac comitatu Albensi Transilvaniae existentem habitam, hac tenus ad arcem nostram Fogara-
siensem tentam et possessam, simul cum cunctis, suis utilitatibus etc. memorato Paulo Keresztesy haeredibusque, et Posteritatibus ipsius utriusque sexus universis, in et pro Trium millium Florenorum Hungaricalium summa, justae currentis et usualis monetae, Titulo pignoris Jureque redemptibili, dandam donandam impignorandam, et inseribendam duximus, Assecurantes, certificantes et affidantes eundem quod si temporis successu nos vel successores nostri legitimi vel alii quorum intererit, praedictam possessionem, ab ipso, vel haeredibus et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis re-

dimere, vel rehabere voluerimus, aut voluerint, Ex tunc non aliter nisi prius integre deposita, et sine defectu omni persoluta, in justa currenti, et usuali moneta praetacta Trium millium Florenorum summa, ab ipsis adimere possimus, aut possint; ad quod inviolabili-
ter observandum, tam nos ipsos obligamus, quam successores no-
stros legitimos, aut alios quosvis quorum interest, obligatos et ob-
strictos esse volumus. Imo damus donamus, et inscribimus, asse-
curamusque et affidamus, certificamus obligamus et obstringimus.
Salvo Jure alieno. Harum nostrarum vigore, et Testimonio Littera-
rum mediante. Datum in Civitate nostra Alba Julia, Die Decima
quarta mensis Augusti Anno Domini 1630.

(Transumptulă Capitolulu din Alba-Julia cu data 19 Iulie 1818; în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosariul «Comuna Poșorta»).

VII.

1630, Octobre 29.

Martinū Deacū castelanulă Făgărașului cu cei Doi-s pre-dece boerī
jură și judecă procesulă boeriloră din Poșorta cu vecinii din Bréza
și hotăresc: că boerī din Poșorta să jure cu 50 boerī onestă, că Bréza
este înființată în Boeronatulă Poșorțeniloră și totă Brezniță sunt ve-
cinii dînșilor.

Mi Felvinczi Márton Deak, Fogaras várának és Districtusának
vdvarbirája az tizenket Eskiütt Boerokkal egyetemben. vgymint Also
Visti Nyagoy Bóér, Also Vesai Opra Bacsilla, Also Árpási Opra
Vaszul, Besémbaki Sztójka Graul, Vajilai Radul Boer, Ludisori
Raduly Sztirbul, Hureczi Salamon Láczkul, Illjeni Komán Piro,
Opra Kornye, Mardesinai Komán Vrsz, Ohábai Sztójka Bulya, és
Vesai Toma Vladumitrel edgjött; Adgyuk emlekezetül mindenek-
nek a kiknek illik, hogy mi akkoron in hoc Anno praeſenti Mil-
lesimo Sexcentesimo Tricesimo itt Fogaras Várában (Die 22 Mensis
Octobris) Törvenyeknek discutiálására Székünkben le ültünk vóna
akkoron mi előtünk Comparéálánuak itt Fogaras Földin Lako Poso-
ricza Falubeli Boerok ugymint. Opra Alge, Iole (sic) Bukur, Algye
Nagy, Algye Iános, Szlancsul Laczkul, Matej Korósa és Illyenji
Solka Sztancsul, Laczkuláll, mint Actorok egy felöl, mas felöl Bra-

zavi *Rádul Banczi*, Brazai Biro harmadmagáival, mind az egész Falu képében, A. Posoriczaiak mi előttünk panaszolkodának, azon, hogy az Brazájak az ö Havasakat, Erdejeket, és Falubeli Malnokat, és Malom helyekét, potentiose occupálták vóna ö nekiek nagy kárakra holott ök azt készek volnának, Száz vagy ket szaz emberrelis meg bizonyittani, hogy *Bráza* mind az egész Falu A Posoriczai Boérságon vagyon, és nézik vecsinnyék; kiröl jóllehet levelekis volt, de az sok disturbiumakban Boérságokról valo levelekét el vesztették vóna; könyörgenek ezokaért azon hogy jó igassagokat meg értvén, ne engednök masoknak birni, az ö össöktöl maradt Boerságokat, hanem a *Vidéknek regi Törvények* szerint birhatnák ökis az ö öss Boerságokat, mellyett nekiek Levelünnel megerősíttenek jövendöbeli magok oltalmara; A' Brazaiak ezt halván nem tagadhaták azt, hogy ök a *Posoritzaiaknak*⁽¹⁾ Boérságokon nem laknának, és vecsinyekis nem volnának, de mitöl fogva ökét az vártol el szakasztottak es Donatariusoknak adták, attol fogva az ö vrak nem engedte meg nézik, hogy mint *Vecsinnyek Boeroknak* szoktak szolgálni, klapkaban ugy szolgalyanak, mert ök attól meg nem vonnák magokat hogy pedig az Boeroknak Molnat — malom hellyét el foglaltak azis nem eö vétkek, hanem ha az urak el vette avagy foglalták ök arról nem tehetnek, ök azért nemis perelnek, hanem perelyen az urak ha neki kell s ha mi igasságat praetendallya mind malomhoz, Havashoz, Erdohöz ö Lassa. Mikoron mi mind két félnek propositiojakat, meg hallatuk vóna, kiválkeppen a Posoriczai Boeroknak, melto könyörgeseketis előnken vöttük volna, noha azt magunkis mind egész Bóérsagul tudgyuk bizonyoson, hogy mind az egész Falu Bráza vecsinnyek, az Posoriczaiaknak, es az eö Boerságokon vagyon mind az egész Falu, kitt magok sem tagadhatnak, mind azon altol nagyob igassagnak okáért egész szekül itelök azt, hogy az Posoriczai Boerok esküdgyenek meg ötvéned magokkal videkunkbeli emberseges Boerokkal, hogy egész Braza az ö Boersagokan vagyon epitve, és ö néziek vecsinnyék mind, Erdejek, Havassak folyovizek malnok — malom hellyek mind övék es az eo Boerságokon vagyon Levelekis volt rolla, de a disturbiumokban vesztették volt el levelek

(1) În transuuptul din 1818 «Posoriczaiak».

arrol valot. In eodem Anno praesenti 1630. die 29. octobris. Mikorom ismét ugyan itt Fogaras várában Törvények discutiálására szekükben le ültünk vóna, Akkorom mi előttünk ismét comparéalanak az Posoricay felyeb meg nevezett Boerok. és a mi Delibérationk szerint ném ötven hanem szaz Boerokkal készek valánk az hitre, de mi azok közzül választvan magok mellé bizonysságul, ötven emberséges ember Boerokat videkünkbelieket akik az meg nevezett Falubeliek valanak. ugymint : Also Visty, Dragusy, Besembaki, (²) Felsö Szombatfalvi, Besembaki, Leszai, Vajdrafalvi, Dridifi, Ludsori, Szevesztrenyi, Szeszcsori, Jaasy, Nitoty, Recsei, Berivoy, Hertszeny, Sebesy, Mardcsinai, Illyényi, Ohabai, Sinkai, ez Huszon egy Faluból valasztott Boerokat, kik meg esküvenek az mi delibérationk szerint azon hogy egész Bráza az Posoritaiak Boerok Boersagann vagyon, es mind az egész Faluul vecsinyek az Posoritaiaknak, mind Havasak erdejek Folyovizek, Malnok malom hellyek, mind a Posoritaiaké, kiröl levelekis jó volt a Posoritaiaknak, de az sok disturbiumokban leveleiket el vesztették vólt. Az hütnök be vetelekor jelen volt az Fogarasi Nemes Szeknek hütös Notáriussais András Déák, sött Aszszonyunk eö Felsegeis itt léven az ablakrol nézte, a Léány Aszszonyokkal edgyütt a sok embereknek meg hiteltetéséket : Mys ez okaert, Ez dolognak nagyob bizonysságara, és Erösségere adtuk ez jelen valo Levelünket az Posoriczai Boeroknak (Hogy öket ennek utána semmi utan és senki azon Brazai Boersagokban meg ne haborgossa se haborgathassa, hanem pacifice *birhassák*, mind *Fiuról Fiura*, mint östöl maradott Boersagat. Havasakkal, Erdejekkel, Folyovizekkel Malnokkal malom hellyekkel egyetemben). Mely levelünket pecsétünkkel és kezünk irásávál meg erössítettünk, hitünk szerint irtuk, Datum in Arce et Sede Judiciaria Fogarasiensi. Anno et die supra notatis.

Traducție.

Noi *Martină Deacă* din *Vînțulu-de-sus* castelanulù fortarete și alù districtulu *Făgăraș*, dimpreună cu cei doi-spre-dece boeri *jurați*, anume : *Negoie Boeră* din *Visteau-de-jos*, *Oprea Băcilă*

(²) În transumptul din 29 Iulie 1818 : *Betsumbaki*.

din Ucea-de-josă, *Oprea Vasulu*⁽¹⁾ din Arpașul-de-josă, *Stoica Grévalu* din Beșimbacău, *Radulă Boeră* din Voila, *Radulă Stirbulă* din Ludișoră, *Solomonă Lațculă* din Hureză, *Comană Pireu* și *Oprea Cornea* din Ileni, *Comană Ursu* din Margine, *Stoica Bulea* din Ohaba, și *Toma Vladumitrelă* din Ucea, facem cunoșcută tuturor cărora se cuvine, că în anul acesta 1630 (în 22-a lună Octombrie) ținându noi tribunală aici în castelul Făgărașului, ca să discutăm judecările, atunci său presentată înaintea noastră, de o parte *Boeră* ce locuiesc în satul Poșorta în Téra Făgărașului, și anume : *Oprea Aldea*, *Iole Bucură*, *Aldea Nagy*, *Aldea Ianoși*, *Stanciu* *Lațculă*, *Mateiu Coroșă* și *Solca Stanciu* cu *Lațculă* din Ileni, ca actori; de altă parte *Radulă Bancă* din Bréza, primarul (comunei) Bréza cu trei însă lingă dinsulă, totuși în numele satului întreg. Poșorțenii său plânsu înaintea noastră, că locuitorii din Bréza le-au ocupat cu puterea munțil, pădurile, morile din sat și locurile de mără causându-le mare pagubă, pe cându dinșii sunt gata să probeze cu o sută, sau cu doue sute de ómeni, că întregul satul Bréza se află în *Boeronatul Poșorței*, și Brezenii sunt vecini (vecsinnyek) dinșilor, că despre aceasta au avut și cărti, dar în multele turburări au perduț cărtile ce se referau la boeria; din această caușă se rögă, că înțelegându noi dreptatea loră cea bună, să nu permitem ca alții să stăpânească *Boeronatul lor* remasă *de la strămoși*, ci în conformitate cu legile vechi ale ținutului să pótă stăpâni și dinșii *Boeronatul lor* familiară, pe care să-lă intărimu cu cartea noastră ca să le fiă de apărare în viitor. Brezenii au șindu aceste n'au putut nega că ei n'ară locui în *Boeronatul Poșorțenilor* și nu-le ară fi vecini (vecsinyek), dar de cându i-au ruptu pe dinșii dela castel și i-au datu donatarilor, de atunci domnul loră⁽²⁾ nu le-a mai permis să servescă în clacă, după cumu său indatinat să servescă vecini pe boeri⁽³⁾, fiind că ei nu se subtragă

(1) Familia *Vasă* există și astăzi în Arpașul de Josă.

(2) Donatariul.

(3) Aici aflăm pentru prima oară făcându-se mențiune de instituția *vecini lor* în Transilvania. Există așa dară în Téra Făgărașului două categorii de țărani (rustici), unii *iobagi*, sau țărani supuși nobililor unguresc, alții *vecini* sau clăcașii boerilor români. Înogma ca boeria, așa era și *vecinătatea* ceva străină

dela acesta, iar in ce privesce ca ar fi ocupat mora boerilor si locul de mora, nici aci nu e greșala dinșilor, căci dacă le-a luat' o domnul, ori le-a ocupat' o, ei n'aș ce face, din acesta caușa dinși nici nu voescu să pôrte judecată, ci să se judece domnul dacă-i trebue, și elu să vedă, dacă pretinde vre-un drept la mora, la munte și la pădure. Auindu noi propunerile ambelor părți, și avându mai cu sémă în vedere rugările ecuitabile ale boerilor din Poșorta, cu tôte că și noi scim cu siguranță dimpreună cu întreaga boerime, că toti sătenii din Bréza sunt vecinii Poșorțenilor, și intregul satul se află în Boeronatul dinșilor, ce nici chiar ei nu potu denega, totuși pentru mai mare dreptate amu judecatu cu întregul tribunalul, că boerii din Poșorta să jure cu cinci-deci de boeri onești din finitul acesta, lingă dinșii, că întreaga Bréza este înființată (în textu : edificata) în Boeronatul lor, și că (Brezenii) sunt vecinii (vecsinnyek) dinșilor, că pădurile, riurile, morile, locurile de mora sunt tôte ale dinșilor și se află în Boeronatul dinșilor, că aș avutu și cărti în privința acesta, dar aș perduț cărtile aceste în turburări. Totu în același anu curentu 1630, în dina de 29 Octobre,

de spiritul feudalității ungurescă, pentru care limba ungurescă nici nu avea unu termen propriu naționalu, ci trebui să adopteze cuvintul românesc vecinu (vecsiny, pl. vecsinyek).

Din punctul de vedere alu sciinței ne interesază aci istoria cuvintului «vecin». Cantemiru credea că numirea de vecin era o particularitate propriă a Moldovenilor, cari au datu acestu nume clăcașilor, fiindu-ca pe timpul lui Dragoș i-au adus din țările vecine, din Transilvania și Rusia (e vicinis regionibus. *Descriptio Moldaviae*, Bucurescă 1872. Cap. XVI. pag. 121). Ipotesa este greșită. În evul de mijloc la Italiană, la Gali și Ispană, cuvintul «vecin» avea și o semnificație juridică distinctă de «propinquus». *Vicinus* (vicino, voisín, vezino) însemna în jurisprudență acestor popore : locuitor și cetăteni (loci incola, civis); iar *vicinitas* era unu termen pentru *sarcinele publice și feudale*.

Așa affâmă : Vidua omnem *Vicinitatem* faciat excepto exercitu; in Foris Oscae A. 1247.—Asemenea : Undecunque venerint illi homines qui ibi populati fuerint sint in potestate et subjectione Abbatis Sancti Dominici et Prioris S. Martini, et nulli alio domino serviant neque ab alio domino opprimantur, nec faciant *Vicinitatem* in alio loco; sed permaneant in servitio et libertate vestra. *Charta Adelfonsi Regis Hispaniae aerae* 1164 apud Antonium Yepez. Tom. 4. pag. 458. Vide : *Ducange*, Glossarium mediae et infimae latinitatis. Tom. VI. Parisiis 1846, pag. 817. *Littré*, Dict. d. l. lang. franț. IV. pag. 2529.

Așa dară *vecinătatea* Românilor ca termen juridică are unu caracteru cu multu mai vechi decât epoca lui Dragoș; ea are aceiaș origine cu *vecinătatea* poporelor latine din Occidentul; este o instituție curată romanică.

când amă ținută iarăși tribunalu, totu aici în castelul Făgărașului, pentru ca să discutăm proceșele, atunci s'aș presentată iarăși înaintea nôstră Boerii susu amintiți din Poșorta, și după hotărîrea nôstră aș fostu gata să juré nu cu cinci-deci, dar chiar cu o sută de Boerii, însă noi amă alesu dintre ei cinci-deci de boerii, omenei o-nestă din ținutul nostru, ca dovadă lingă dinșii, cari erau din satele însemnate și anume : Vistea-de-josu, Dragușu, Beșimbacu, Sâmbăta-de-susu, Beșimbacu, Lisa, Voivodenu, Dridis, Ludisoru, Sevestrenu, Săscioru, Iași, Netotu, Recea, Berivoi, Hirseni, Sebeș, Margine, Ileni, Ohabă, Șinca. Boerii acestia alești din două-deci și unul de sate aș jurată după hotărîrea nôstră, că întrégă Bréza se află în Boeronatul Boerilor din Poșorta, și că întregu satul suntă vecini (vecsinyek) Poșorțenilor, că toți munții, pădurile, rîurile, morile și locurile de móră sunt ale Poșorțenilor, despre ce Poșorțenii aș și avută bune cărți, dar în multele turburări aș perdută cărțile. Cu ocasiunea prestarii jurămîntului a fostă de față și nota-riul jurată alu nobilului Tribunalu Andrei Deacu, ba incă aflându-se aci și Măria sa *Dómna nôstră*⁽¹⁾ a privită din ferestră dimpreună cu domnișorele cându s'aș jurată atâtja omenei. Din acéstă causă și noi spre mai mare adeverință și tăria a acestui lucru amă dată carteă acesta Boerilor din Poșorta, (ca de aci înainte nicăi într'un felu de chipu și nime să nu-i turbure, nicăi să-l pótă turbura în Boeronatul dinșilor din Bréza, ci să-lu pótă stăpăni în pace din fiu în fiu ca unu Boeronat remasă dela strămoș, dimpreună cu munții, cu pădurile, cu rîurile, cu morile și cu locurile de móră). Care carte amă întărită cu sigilul nostru și cu subsemnăturele mânilor nôstre și amă scrisă în puterea credinței nôstre. Dată în Fortăreță și în Tribunalul Făgărașului la anul și diua mai susu însemnate.

(Transumptul Capitululu din Alba-Julia din 2 Februarie (feria secunda proxima post Dominicam Septuagesimae) 1733, în archiva d-lui Ar. Densușianu.)

(1) Prințesa domnitore a Transilvaniei Caterina de Brandenburgă. Cuvintele «*Dómna nôstră*» sunt întrebuițate aici într'un sens particular pentru Téra Făgărașului. Renumitul Nicolae Olahul scrie în acéstă privință : Haec arx (Fagaras) est, veluti quidam parvus *Ducatus*. Subiecti enim sunt ei Bojarones Valachi, qui arcis dominum observant, ut *Principem. Nicolai Olahi Hungaria et Atila, Vindobonae. MDCCLXIII pag. 69,*

Capitululă descrie documentulă astă-felă :

Et subscriptum erat a parte sinistra Martinus Felvinczi mp. (L. S.), item in medio Duodecim Sigillorum ab infra legebatur haec: Duodecim Juratorum Assessorum Sigilla.

VIII.

1634, Aprilie 10.

Găvrilă Ţerbanu locotenentulă (hotnogiulă) Boeriloră certifică dimpreună cu mai mulți Boer și iobagă, că Boerulă Radulă Popi din Arpașulă-de-josă a zălogită pentru totă-dată ună pămîntă de arătură la Boerulă Radulă Comssi, fiindă că dînsulă îmbiase mai înainte pe rudele sale, care-i sunt mai aproape după sânge, dar ele nu au voit să primescă loculă.

Infrá scripti Recognoscimus tenore Praessentium Significantes quod Anō currenti 1634 de die 10 Mensis Apryls nemes Fogarassi Vármegyeböl, ugj mint *Raduly Popi* Alssó Arpassan Lako *Boer*, jüve én Elömben, és proponálá magá szajávál hogji nagji szuksség mián kénszeritetet, impignorálni, egji nyöltz vekas szántó Földet In osztrovu, nevö helljben, in vicinitatibus, álol az ut Felöl, *Sztánu Bogdenesz* his modis et Condicionibus Impignoráltá volt, *Raduly Comssi*, *Boer uramnak*, örög árán, mint hogji eö magá *Raduly Popi*, *kinálta*, volt az kozöleb, valo vér szerint, *Attyáfait*, de az *Attyáfai* nem akartanak acceptalni, mikor Raduly Popinak szüksegé volt azert kénszeritetet, Raduly Comssi Boernak, impignoralni pro flor. hg. . . .¹⁾ és egji pár harisnyát, Melly dolog relatum obligation vagji contractualis az mi praesentiankban, eszsrerint men-vén végben irtuk még miis futuro pro testimonio fide nostra mediante. Ano die Mensique ut suprá notatis.

Corréctă per nos.

**1. Sarban Gabor de Voilá mp. és Lupu Dobrin Boér
Boerak Hadnagja²⁾**

(1) Aici cifra banileră este corectată de o mână posterioară.

(2) Aceeași instituție ca în Moldova și Téra Românescă, unde hotnogii comandați

2. Palku Bogdan Boer

Sztan Bogdaneszi Boer

3. Ionask Thomi Boer

Oprá Pavel Jobbagji

Ion Gramá Jobbagji

Sandru Deszkultzul

Ezek voltanak bizanyssagak.

(Originalul ũ pe hârtiă grósă galbuiă și afumată, înălțime 35 c. 7 mm., lățime 23 c. 8 mm, în Archiva d-lui Ar. Densusianu).

IX.

1651, Februarie 20.

Susana Lorantfy, văduva principelui transilvanu George Rakotzi I, confirmă în statul boeresc: 1, pe Radul Rădocea a celu bětrân; — 2, pe Radul Rădocea a celu tinér; — 3, pe Ionascu și Stoica Rădocea, din comuna Buciumu, și ordonă să fiă recunoscuți ca boeri adevărati și incontestabili, avându a se bucura de aceleași imunități, de cari se bucură după dreptu și vechia consuetudine și cei-lalte Boeri din districtul Făgărașului; în fine prințesa Susana le boeri sează casele, averile proprie (allodiaturas) și cele-lalte moși (haereditates).

Nos Susanna Lorantfy Serenissimi quondam Principis Domini Georgii Rakoczy Principis Transilvaniae, partium regni Hungariae Domini et Siculorum Comitis etc. vidua. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos dignum et honorificum habentes respectum fidelitatis, fideliumque servitorum agilium Raduly Radocsa senioris et alterius similiter Raduly Radocsa junioris de Bucsum, quae ipsi ab aliquo jam annis, in omnibus rebus fidei et industriae eorum commissis praesertim vero ad arcem nostram Fogariensem iuxta possibilitatem suam fideliter et summa cum omni promptitudine alacritateque

peste o sută de ostași. «Scriemă Domnia mea la toți Căpitani și Hotnogi și la Chiha și la Stegar din ținutul Tecuci». Cartea Domnescă a lui Mihai Raçoviță din 1718 în Archiva românescă. Ed. II. T. 1. pag. 56.

exhibuerunt, et impenderunt exhiburosque et impensuros fore etiam in posterum nullatenus ambigimus. — Eosdem igitur *Radulium Radocsa* seniorem filiosque eius *Salamonem* et *Algie*, nec non alterum *Radulium Radocsa* juniorem item *Ionaszko* et *Stoika* similiter *Radocsa* fratres eius carnales omnino de Bucsum anteaque uti ex etiam Generosi Stephani Herczeg de Ioka universorum bonorum nostrorum in Transilvania existentium praefecti informatione intelligimus libertinali et Boeronali prerogativa gaudentes nunc literis Boeronatus idoneis et sufficientibus destitutos, rebus tamen sic ut praefertur stantibus et se se habentibus denuo et ex novo in coetum et numerum reliquorum verorum *Districtus nostri Fogarasiensis* *Boeronus annumerandos aggregandos, cooptandos et adscribendos duximus*, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, Decernentes expresse ut a modo deinceps succesivis semper temporibus iidem *Raduly* senior, *Raduly* iunior, *Salamon*, *Algie*, *Ionasko* et *Stoika Radocsa* heredes et posteritates ipsorum pro veris et indubitatis *Boeronibus habeantur et reputentur omnibus et singulis iis omnibus gratiis privilegiis indultis libertatibus immunitatibus et prerogativis quibus ceteri veri, nati et indubitati, predicti Districtus nostri Fogarasiensis Boerones quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint; Ita tamen ut iidem *Raduly* senior, *Raduly* iunior, *Salamon*, *Algie*, *Ionasko* et *Stoika Radocsa* heredesque et posteritates eorum masculini sexus, omnia onera et servitia Boeronalia instar reliquorum *Boeronum ad arcem nostram Fogarasiensem debentia semper et ubique subire a ea exequi modis omnibus debeant et teneantur*. — Et nihilominus Domos eorundem in Possessione Bucsum vicinitatibus Domorum Senioris ab una *Stoika Manta* partibus vero ab alia *Salamonis Boromiza*, Iunioris vero ab una *Sztan Dobrin* ab altera vero partibus *Iuan Mecska* Comitatatu Albensi Districtuque fogarasiensi existentes habitas, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis, quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pasuis, campis, foenatis, silvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis, vineorumque promonthoriis, aquis, flaviis, piscinis, piscaturis,*

aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibusque, quovis nominis vocabulo vocitatis, ab omni Censuum, Taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum, quam extraordinaria- rum solutione servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione; seminaturas item allodiaturas et agricolationes, ac alias quaslibet *haereditates ipsorum* ad easdem Domos juste et legitime tentas et possessas, a Decimarum, nonarum et capetiarum ac alia- rum quarumlibet datiarum pensione eximendas supportandas et *Boeronandas* duximus; administranda videlicet et prestanda quae ad arcem nostram praedictam Fogarasiensem de iure et ab antiqua consuetudine recepta, ab ipsis heredibusque et posteritatibusque ip- sorum ac *colonis in Boeronatu eorum* prout eximimus sup- portamus et Boeronamus per praesentes

Datum in arce nostra fogarasiensi die 20 Februarii Anno Do- mini millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo.

Susanna Lorantfy mp.

(L. S.)

(A se vedé nota la documentul No. II).

X.

1656, Octombrie 9.

George Rakotzi alii II-lea, principele Transilvaniei, la cererea nobilului Comşa Bolovanu din Beşimbacă ordonă supușiloru sei, persónelor nobile și nenobile, să se presente cândvor fi citate înaintea lui Stoica Boeriu, Todoru Boeriu și Iaru Ţerbanu din Beşimbacă Stefanu din Dridișu, Stefanu Literati și Ilie Literati din Făgăraș, ca să depună marturiă despre ore-carăi drepturi ale lui Comşa Bo- lovanu (Mandatum compulsorium principis).

Georgius Rakoczi Dei Gratia Princeps Transylvaniae partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, etc. Fidelibus Nostris Universis et singulis, Egregiis et Nobilibus pariter etiam

Ignobilibus, ac alterius cujuscunque status, bonae tamen honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus ubivis in Ditione Nostra constitutis et commorantibus, Praesentes Nostras visuris Salutem cum favore. Exponitur Nobis in persona Nobilis *Komsa Bolvan*¹⁾ de Besenbak qualiter ipse medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum coram declarandorum in praesentia Egregiorum et Nobilium *Sztoyka* et *Todor Boer* ac *Iaru Sorban* de dicta Besenbak, Item *Stephani Dridiffi* alterius *Stephani Literati*, *Heliae Literati* de Fogaras Hominum videlicet nostrorum pro iuriū suorum tuitione ac defensione, quasdam fassiones et attestations celebrari facere vellent jure admittente. Cum autem veritatis fassio justitiaque recognitio nemini sit abneganda. Proinde Vobis harum serie committimus et mandamus firmiter ut dum et quando-cunque cum praesentibus simul vel divisim fueritis requisiti statim vos sub oneribus singularum sedecim marcharum gravis ponderis per eos quorum interest seu intererit irremisibiliter exigendarum ad diem et locum per praedictos Exponentes vel hominum eorum ad vos transmittendos Vobis praefigendorum (sic) in praesentiam dictorum hominum nostrorum personaliter accedendo ibique ad fidem vestram Deo debitam qualiscunque Vobis de et super rebus coram interrogandis constiterit certitudo Veritatis suo (mo)do dicere fateri et attestari modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et (at)testationibus vestris, literas tandem per praefatos homines nostros sub sigillis suis fide eorum mediante conscribendas ann(ota)t(is) Exponentibus jurium suorum uberiorem futuram ad cautelam necessarias extra(dari) volumus et iubemus communi (justitia et aequitate sua)dente Secus non facturi. Praesentibus perlectis (exhibitentur restitutis). Datum in Civitate nostra Alba Julia die Nona Mensis Octobris Anno Domini Millesimo s.... quinquagesimo sexto.

L. S.

Lecta Correcta.

(Originalulă pe hârtie, înălțime 19c. 2mm., lățime 31c. 5mm., în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosarul 2340.

(1) Titlulă de «nobilă» ce se dă aici lui Coșna Bolovană arată că boeria lui se confirmase și de principiile transilvană.

Sigilul principeluu cu unuu diametru de 5c. 9mm., imprimatu pe chârtia în céră roșie, reprezentă la mijloc doue scuturi, unul mare cu armele Transilvaniei, avându deasupra sôrele și semi-luna, iar jos acvila și cele săpte castele. La mijloc în scutul Trausilvaniei figuréză scutul familiei Racoțescilor divisa în doue secțiuni, deasupra: acvila cu aripile întinse privindu în stânga, iar de deșuptu: o rótă.

(In legenda se pot distinge următoarele caractere: GEORGIV. RAK. CI. D. G. PRINCE. S. TRA. IAE. PART. REG. HVN. DO. ET. SICCO. adecă: Georgivs Rakoci Dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.)

XI.

1657, Mai 26.

Susana Lorantffî, văduva principeluu transilvanuu George Rakotzi I, face recensemântul boerilor și al libertinilor din terra Făgărașuluu, și confirmă în statul boeresc pe frații Nicolae, Négoe și Stanu Ursu din comuna Mărgineni, ordonă să fiă recunoscuu ca boeri adevărau și incontestabili, și le întăresce eredităuile loruu, sau a patra parte din întreg Boeronatul.

Nos Susanna Lorantffî Serenissimi quondam Domini Georgii Rakoci Principis Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domini, et Siculorum Comitis, ut Relicta Vidua, Memoriae Commendamus tenore praesentum significantes quibus expedit universis, Quod cum nos statum et Conditionem universorum et singulorum Boeronum et Libertinorum nostrorum Districtus Terrae nostrae Fogaras Cognoscere volentes, praeteritis diebus ipsis Anni Lustri¹⁾ indixissemus, tunc inter alios strenui quoque Nicolaus, Nyagoi et Sztan Ursz²⁾ de Mardsina, coram nobis Comparuerunt suplicantes: Cuius Conditione et iuribus antiquis, quibus hactenus gavisi erant, per nos diligenter examinatis et cognitis, quia digni a nobis habitu sunt, quod in statu Boeronali etiam in posterum permaneant, id ipsis annuendas et gratiose dandas (sic) duximus, ut omnibus et singulis iis privilegiis, immunitatibus et praerogativis, quibus ceteri veri indubitate praedicti Districtus huius nostri Fogarasiensis Boerones, ab antiquo usi et gavisi sunt, ipsi quoque praeominati fratres carnales haeredesque ipsorum universi, succesivis semper temporibus,

(1) In documentul No. XXVIII: Armilistrium.

(2) Din această familie se trage Baronul D. Ursu din Transilvania.

uti, frui, et gaudere possint, atque valeant; Et nihilominus pro ampliori erga eosdem *Nicolaum, Nyagoi, et Sztan Ursz,* de Mardsina fratres carnales Boerones munificentiae nostrae Principalis declaracione totalem et integrum quartam partem *integri Boeronatus* ipsorum Boeronalem in praedicta possessione Mardsina, in allegato Districtu huius nostri Fogaras existentem habitam, in cuius quieto et pacifico Dominio (uti ex literis poenes ipsis habitis intelligimus) etiam progenitores ipsorum, ac ipsi quoque perstisset, et etiam nunc persistere, literarum solummodo nostrarum superinde emanatarum sibi ipsis dari postulantes perhibentur; simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis, quibuslibet videlicet terrisque scilicet arabilibus, cultis, et incultis agris, pratis, pasuis, campis, foeneticis, silvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, quaercetis, salicetis, hortis, dumetis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem quartam partem Boeronatus de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, ab omni censuum, Taxarum, et contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinariarum solutione servitorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione; decimarum, nonarum, capetiarum, et daciarum pensione eximimus in perpetuum supportamus et confirmamus per praesentes novae nostrae Donationisque Titulo. Quocirca vobis spectabili et Magnifice Domino Ioanni Kemény de Gyero Monostor Comitatus Albensis Transsilvaniae Comiti, Arcis et Praesidy nostri supremo Capitaneo, etc., Generosis item Egregiis et nobilibus, Praefecto constituendo nostro, Bonorum Provisor, ac aliis Arcis huius nostrae Officialibus, Decimatoribus, Nonatoribus, ac quorumlibet Contributionum nostrarum Exactoibus, cunctis etiam aliis quorum interest vel intererit praesentes nostras visuris harum serie Committimus et mandamus firmiter; quatenus Vos quoque Annotatos *Nicolaum Nyagi et Sztan Ursz* de Mardsina filiosque ipsorum iam natos videlicet *Alexandrum, Lupul, Sorban, Radul, Coman, Nicolai; Radul, Casparum et Vaszilia Nyagoji* nec

non Nicolaum filium Sztan Ursz, fratribus carnalibus haeredesque et posteritates ipsorum universos, *pro veris ac indubitatis Boeronibus habere et recognoscere debeatis*, neque eosdem ratione quartae partis Boeronatus vel haereditatum ipsorum quarumlibet, ad aliquam Censuum Taxarum et Contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinariarum solutionem servitiorum quorumlibet pleborum et civilium exhibitionem, decimarum, Nonarum Capetiarum et Datiarum pensionem cogere vel compellere aut propterea eosdem haeredesque et posteritates ipsorum universos impedire, turbare, molestare seu quovis modo damnificare minime presumatis, vel sitis ausi modo aliquali. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante; Quas quidem literas nostras in frequenti sede Fogarasiensi more solito publicari et promulgari volumus atque iubemus. Datum in Arce nostra Fogarasiensi Die vigesima sexta Mensis May, Anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo.

(Transumptul Tablei regale din 1 Febr. 1847, în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosarul Nr. 779—1868.

În transumptul documentului este descrisă astă-felă :

In quarum literarum inferiori parte a sinistri subscriptum erat : Susanna Loranti m. p. Erantque sigillo antefatae Principissae majori et aulico in cera alba impresso zonaque sericea varii coloris eidem alligata et pendenti communitate patenterque confectae. — In flexura sigilli a dextris talis apparebat scriptura : Praesentes literae Boeronales per Praefectum et Exac-torem fiscales ac Requisidores Albenses Comissarios Illustrissimae Dominae Principissae ad examinanda Boeronum terrae Fogaras iura exmissos re-visae, lectae, ac pro personis introscriptis in vigore relictæ. — In Fogaras die 27 mens. 7-br. Anno 1671.

In exteriori vero parte haec legebantur : *Iuxta morem solitum et consuetudinem terrae Districtus Fogaras praesentes literae Boeronales tribus vicibus in facie sedis judicariae sedriae nobilium Fogaras frequentibus publicatae ac proclamatae sunt nemine contradictore apparente ac in vigore relictæ. In Fogaras 16, 7-br. Anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo. — Paulo inferius subscriptum erat : Nicolaus Uzoni sedis praefatae juratus notarius. m. p.)*

XII.

1663, Februarie 1.

Michaiū Apafi I, Principele Transilvaniei, la cererea lui Constantin Radulă Comșa, Stoica Lupulu, Alexandru Radulă și Oprea Ianculu, — confirmă diploma lui Paulu de Thomor din anul 1511, prin care se recunoscuse boeria, ce o căpătase strămoșul loru Comșa dela Mircea Voievodul Terei-Românesc și Banu alu Sevinului.

Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod pro partibus et in personis Nobilium Constantini Raduly Komsae quondam Volkani, Stoikae Lupul quondam alterius Stoikae, Alexandri Raduly olim alterius Alexandri et Opraie Iankul quondam Strese, Boeronum filiorum de Felsö Vist, exhibitae sunt nobis et praesentatae literae quondam Magnifici Pauli de Thomor castellani et capitanei Arcis Fogaras, in pergameno patenter confectae et emanatae, sigilloque eiusdem in zona rubra sericea pendent in ceram albam concavam impressive communitae et roboratae Donationales quibus mediantibus idem quondam Paulus de Thomor praedecessoribus praefatorum Boeronum officia Boeronatum totalium possessionum Also et Felsö Vist, et medietatis possessionis Also Arpas, in districtu terrae Fogaras et Comitatu Albensi Transilvaniae existentium habitarum cum omnibus utilitatibus ad easdem pertinentes, et septem decim Ciganos tentoriatos antea etiam possessos noviter contulisse dignoscebatur tenoris infra scripti; suplicantibus nobis humilime ut nos easdem litteras omniaque et singula in eisdem contenta ratas, gratas, et accepta habentes pro eisdem et haeredibus universis benigne confirmare, nostrumque illis consensum benevolum pariter et assensum praebere dignaremur, quarum tenor talis est.

(Aici urmăză documentul publicat sub N-rul I.)

Nos itaque praemissa suplicatione annotatorum Constantini Ra-

duly Komsae, Stoicae Lupul, Alexandri Raduly et Opraie Iankul Boeronum nobis modo quo supra porrecta faventer exaudita et clementer admissa praescriptas Literas novas donationales non abrasas non concellatas nec in aliqua sui parte suspectas sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentis litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augumento variationeque aliquali insertas et inscriptas, quo ad omnes earum continentium clausulas articulos et puncta, eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanate viribus earum veritas suffragatur ratas, gratas et accepta hab... acceptavimus, approbavimus ratificavimus ac pro eisdem Constantino Radulio Komsa, Stoika Lupulo, Alexandro aliter Radulio et Opra Iankul Boeronibus, haeredibusque, et posteritatibus eorum universis, gratiouse confirmavimus nostrum illis consensum praebuimus prout acceptamus approbamus ratificamus et confirmamus nostrumque illis benevolum pariter et assensum praebemus salvo jure alieno, harum nostrarum pendentis et autentici sigilli nostri munimine robatarum, vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Segesvăr die prima mensis Februarii,
Anno Domini Milesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

Michael Apafy.

Ioannes Bethlen Cancellarius.

m.p.

(L. S.)

(Copia legalisată de notarulă Gundhardt din Sibiū în archiva d-lui Ar. Densusianu.

Certificarea conformității :

Collationirt und mit dem mir vorgewiesenen ungestempelten Originale, wörtlich gleichlautend befunden. Hermannstadt den zweiundzwanzigsten Ianuar 1800 sechzig vier.

Friedrich Gundhardt m.p.
k. k. öff. Notar für den Gerichtsprengel
(Hermannstadt in Siebenbürgen).

(L. S.)

XIII.

1664, Junie 17.

Ana Bornemisza, soția Principelui transilvanu Michaiu Apafi I, confirmă în statul boerescu pe Sandru Pandrea, pe Stanciu și pe Stoica din comuna Margine, sub condițiune ca dinși în conformitate cu vechia consuetudine să facă servicie militară equestre la castelul Fărașului.

Nos Anna Bornemisza Dei Gratia Principissa Transilvaniae, partium Regni Hungariae Domina et Siculorum Comitissa etc. Adgjuk tudára mindeneknek az iknek illik ez mi levelünknek rendi szereint, hogj mi Fogaras várának előtünk lévő boldogh emlékezetü Urainak ditséretes tselkedeteket akarván követni, kik az ö allatok leívöknek sziveket adományokal hozzájok édesgetvén szolgatjokra alkamatosokká töttek; minek okáért vitézlö Udvarhely Gjörgj megh hit hivünket töb melléje rendeltetet hiveinkel edggüt Fogaras földére küldöttük a' végre hogy az ott valo Boérságot szorgalmatosan fel czirkálván, az kik mind személjekre és értékekre nézve alkamatosoknak itéltetnek az Boerságra és arrol valo igazságok is megh világosodnak tehát mi is öket abban megh hagynok. Melljek közzül valonak itéltetven Mardsinai Sandru Pandré is Stantsullal és Sztojkával maga égj testvér Eotseivel jarulván ehez megh írt hiveinknek alazatos törekedések öket magok személjekben Boerokká tettük és ugjan Mardsinán harmadrész Boérságnak, töb attjok fiaival egjgüt túllük mind eddigh, bekességesen biratot hatod részét Ona Ianosné és Ionás Grántsa hazainak szomszedságiban lévő hazával edggüt és hozzá tartozo minden müvelt és miveletlen szántó földeivel mezeivel kaszaló réteivel erdeivel foljo és halászo vizeivel hegjeivel völgyjeivel berkeivel havasaival malmaival és azoknak heljeivel valamelljek eleitül fogva igaz utan ahoz birattanak azon Boéri szabadságban meg hagj . . . , és ujolag minden adozás dézma, adas és egjéb szédéstül védéstül üressé tettük és megh nemesítettük az mint hogj Boerrá teszük és meg írt Eöröksegit szabadságban megh hadgyuk ujolagh megh nemesítjük ez kezünk irása és függö petsétunkel megh erösít

két (sic) levelünk által meljlyet attunk meg emlitet Sándru Pándré-nak Sztanslnak és Stojkának égj testvér Eötseivel edgjüt és nekiek minden fiui ágon lèvö maradekjoknak megh masohhatatlanul ugy mind az által hogj ök is az réghi szokás szerént Fogarasi Varunk-hoz tartozando szolgalattjokat jo köntösokkel paripával és fegyverekkel fel lévén ruházatva nekünk, maradekinknak és Fogaras várának következendö Urainak tartozzanak praestalni. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die decima septima Mensis Juny, Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto.

Traducție.

Noi Ana Bornemisza din grația lui Dumnezeu Prițesa Transilvaniei, Doina părinților și a celorunguresc și Contesa Secuilor. Fațem cunoscută tuturor cărora se cuvine prin această carte a noastră, că voindu noi să urmări laudabilele fapte ale predecesorilor noștri de fericită memorie Domnul al castelului Făgăraș, cari prin donațiuni și-a trăsă inimile supușilor și i-au induplecăt la servicie, din care cauza am trimis în țara Făgărașului pe credințosul nostru nobilul George Udvarhely dimpreună cu mai mulți credincioși de aii noștri lîngă dinsul, ca să examineze cu diligentă pe Boerimea de acolo, și aceia, cari se vor judeca apă pentru Boeria, atât în privința persoanei cătă și a averii, și ale căror drepturi vor fi lămurite în aceasta privință, pe aceia să-i lăsăm și noi totu în aceeași stare (1). Dintre cari judecându-se căpabili Sandru Pandrea cu Stanciul și Stoica, asociându-se la acesta și unu frate alu seu mai micu, pe aceștia în urma umilităi intervențiuni a credinciosilor noștri susu amintiți, i-am făcut Boerii în persoanele lor, și le întărimu a sesa parte din terțialitatea Boeronatului Margine, ce

(1) Despre drepturile principesei Bornemisza asupra țărăi Făgărașului astăzi în legile Transilvaniei următorul articolu :

«Castelul Făgărașului cu pertinențele sale l'amu impignorată grațioseii noastre Doinnei Măriei Sale ilustrei Ana Bornemisza și copiilor Măriei Sale pentru suma de 80,000 florini, cu aceeași libertate cu care a fostă și pînă acum. Nobilimea din țara Făgărașului să fiă datore a face servicii la castel său unde i se va ordona. Iar' trimiterea ori netrimiterea la resbel să rămână în dispozițunea Măriei Sale». *Compilatae Constitutiones Regni Transilvaniae. Pars IV. Tit. XII. Art. IV.*

aă stăpânit'o eă pînă acum în pace cu feciorii mai multoră părinți, dimpreună cu casa, care se află în vecinătate cu casele femeiei lui Ionuă Onea și a lui Ionașu Grancea, cu tôte pămînturile de arătură, cultivate și necultivate, cu câmpuri, feneațe și locuri de pășune, cu păduri, rîuri, pescării, déluri, văi, tufișuri și munți, cu mori și locurile lor, căte le aă stăpânită ei pe cale dréptă dela strămoși ca parte din boeronatul susu amintit; *le amă lăsată libertatea de boeri și i-amă liberată de tôte dările, dijmele, contribuțiunile și alte colecte, și i-amă nobilitătă, adecă ii facemă Boeri, le lăsămă în libertate moșiile (verbală: ereditățile) loru susu amintite și le nobili-* tămă de noă prin acéstă carte a nóstă intărîtă cu subsemnatura mănei nóstre și cu sigilul nostru pendentă, care amă dat'o irevocabilă amintitului Sandru Pandrea, lui Stanciu și lui Stoica și fratei lui seu mai micu și tuturoră descendenților sej în liniă bărbătescă, astă-felă că și dinși in conformitate cu vechia consuetudine să fiă obligați a ne presta atâtă nouă cătu și descendenților nóstri și viitorilor Domnăi castelului Făgărașu, serviciile cu cari sunt datoră la castelul Făgărașulu, *findă prevăduță cu vestminte, cu cau de călărită și cu arme bune.* Dată în cetatea nóstă Alba Julia în 17 ale lunei lui Iunie, Anulă Domnului o miă șese sute șese-deci și patru.

(Transumptul Tablei regale din 21 Februarie 1847 în archiva d-lui Ar. Denșianu, dosariul No. 779.

În transumptă, documentul este descrisă astă-felă :

In quarum literarum inferiori parte subscriptum erat : Anna Bornemisza m.p. Erantque sigillo antefatae Principissae majori et aulico in capsula lignea super cera rubra ductili impresso zonaque sericea viridis coloris eidem alligata et pendentí communitae patenterque confectae. In exteriori vero parte talis erat scriptura : Praesentes hasce literas Boeronales cum exemptione ab Illustrissima D.D. Principissa pro partibus et in personis intro *Sandru Pándre in sedibus juditiariis proclama ac more solito publica sedis judiciariae praefatae notarium nemine contradictoare apparente.* Datum in Fogaras Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo to, paulo post inferius notarius Nicolaus Uzoni m.p.)

XIV.

1677, Iulie 5.

Tribunalul boerescū din Făgărașū (Boéri Szék, Sedria Boeronalis) compusū din castelanul ř Serbanū Diačū dela Săsciori și optū Boerijuratī, judecă procesul ū lui Comşa Gușă Aldea și al ū lui Bărbatū Ieli Dărăbantū cu Bărbatū din Poșorta, pentru proprietate la muntele Langa.

Mi Fogarasi Udvarbiro, Szeszessori *Serbán Deak*. Hites Assessor *Boerok Dragusi Raduly Kodre*, Ludisori *Dragomir Boer*, Mardsinai *Miklos Gráncsa*, Mandrai *Mitre Kokan*, Sinkai *Berssan Boer*, es *Szstanilla Sztrimbuly*, Illyeni *Komán Piro*, Voilai *Nyagoe Boer*, Adgyuk Tuditára mindeneknek a kiknek illik ez mi levelünknek rendiben, Quod in Anno 1677 die 5-ta Iuly perelvén Posoritzai *Komsa Gusel Alges* es *Barbát Ieli* (sic) *Darabant* : tamquam Actor, ugyan Posoriczai *Barbát* rész Popullal (sic), kegyelmes Aszszonyunk ev Nagysaga mostani Iobbagyaval, ki annak előtte Actor leven deponáltatott, most tamquam I-vel (⁽¹⁾), kik Actiojákat így kezdik el. Azert kellett az Fogarasi Udvarbiro uram ev kegyelme Pecsetyivel az I-tt ide Törvényre ideznünk, hogy vagyon ezen az mi hatarunkan egy Langa nevü Havas, mely mindenkor az I-vel meg osztva volt Felé ötett illetvén, fele pedig minket, nem tudgyuk pedig mi októl viseltétvén, Havasunkra potentia mediante maga authoritásából hirünk akaratunk ellen réá menyén Tizenkét Berbecsünket Tisztunknekis hire nelkul elhajtotta, maga Iuhai között tartotta egy hetig kiket semi képpen kezeböl kiadni nem akarván kételenítettünk udvarbiro uramat eö kegyelmet erette busittani mint *Plajasunkat* s udvarbirankat, kiknek hirt adván hogy mind ket reszröl valo igassagunk eln cesealvdgyék (sic) mindenik reszröl tizenkét Berbécseinket *Plajassa* által ö kegyelme törvenyig le hajtotta nagy kárral forogván, Aszt kivannyuk si etiam juris erit méltó okat adgya kárasittatasunknak, ha pedig nem adhatya Birsagban maradgyon erette az mi marhainknak fel szabadulásaval. I: replicat et dicit, Egeszen

(1) Prescurtare în locu de Inctus (Incusatus).

az a Langa nevű Havas Tetejeig mind enyim s ti pedig hirem akaratam nelkül hajtottatok az en Havasamra juhaitakat (a)zert cselekedtem kiván . . . ez irant kit kész vagyok meg is bizonyittani hogy azon Langa nevű Havasnak a Teteje enyim vólt, maigis enim miert kellet hát oda hajtonatok marhaitakot. Exmittuntur ambae Partes. Post Comportationem Testium ambarum Partium Deliberatum est. Mivel az Inctus minden bizonysagiban meg fogyotkozot sött az vilagoson constal az meg nevezett Langa nevű Havasnak Fele része mely *Faczánakis* mondatik, mindenkor s mostanis az Actorokat illette s maigis az ö Marhajak legeltetödet s legeltetödik mostis rajta s Berbecsekétis ugyan azon magok helyekröl s Havasakrol hajtotta el az I. Teczet azért az ev Nagysaga *Boeri Szekinek* az Potentiaért convincaltassek in Flor. 12 // , az Actoroknak Berbecsei pedig szabadullyanak fel, ennek utanna pedig haborgotasok ne legyen edgyik részrőlis sub Poena Flor. 12 // , mely irremissibiliter exeqvaltassek az violans Felen. — Mely dolog mi előttünk így decidalodvan annokokáért adgyuk miis ez mi levelünket s Sententiankat rolla Szekünk pecseti és hites Notariusunk keze irása alatt fide mediánte. In Fogaras Die et Anno ut Supra.

(Transumptul Capitulului din Alba Julia dela 2 Febr. 1733, în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosarul comuna Pojora).

Capitulul descrie documentul în modul următor:

Et subscriptum erat Legenti obversa facie a sinistra Szeszcsori Serbán m.p., a dextra verò earundem margine Extradatum per me Juratum Notarium Sedriae Boeronum Gregorium Bán m.p. erantque Sigillis eorundem super cera rubra hispanica, in medio autem loco, Sigilo Boeronum consveto, super cera flava molli impressivè communitae et roboratae patenterque in simplici pappiro confectae et emanatae).

XV.

1678, Iunie 23.

Michaiū Apafi I principele Transilvaniei donéză Voievodulu Terei-Românescī Constantin Basarabă Brancovénul comuna Sâmbăta-de-susū din Téra Făgărăşulu.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes : Memoriae Commendamus tenore Praesentium, Significantes quibus expedit universis, et singulis, quod Nos tum ad dignam requisitionem *Serenissimi Principis, et Valachiae Transalpinae Vajvodae Constantini Bassaraba à Brankovan,* quam verò ad nonnulorum Consiliariorum singularem nobis pròpterea factam intercessionem, tum verò Provinciae nostrae in omnibus rerum, et temporum occurrentiis, rebusque ipsi praelaudati *Valachiae Transalpinae Vajvodae et in nostro Principatu S. R. I. Comiti,* tamquam nostro vicino concreditis, cum promptissima dexteritate, et laudabili solertiâ exhibuit; Eundem non dubitantes in posterum etiam ipsum contestaturum; Iobbagiones igitur totius et integrae Possessionis nostrae Felsö Szambahfalva, in Districtu nostro *Terrae Fogaras* Comitatui Albensi Transylvaniae existente, unà cum territoriis, sylvis, et montibus ad eandem Possessionem spectantes, et concernentes; quae Territoria vicinantur ab occidente cum Territorio Possessionis nostrae Dragus, ubi Rivulus Vall. . Poduluj sic nuncupatus, Sylvae vero incipiendo per *Perreu Szemnelor,* indè sursùm *Piatra Rosiae,* Montes autem cacumen Montium distingvit, à Sylvis Dragusiensium, et Monte Alsó Vistiensium Boeronum; ab oriente vicinantur cum Territoriis Posorita, et Lésza; totam hanc Possessionem cum ibidem de praesenti inventis, et *hinc in Valachiam fugitivis nostris Jobbagyonibus,* quos ad sua Loca per Industriam ejusdem praelaudati Vajvodae reductos, Eidem, tamquam in hocce nostro Principatu S. R. I. Comiti *Constantini Bassaraba à Bránkován,* Haeredibusque verò, et Posteritatibus ac etiam Legatariis suis utriusque sexus universis, memoratam, et cum vicinitatibus declaratam integrum Possessionem, unà cum Jobbagyonibus, eorumque filiis, absque omni fisci nostri praejudicio donamus conferimus auctoritate nostra Principali iure irrevocabili, et ab omnibus vecturarum praestationibus eosdem saepedictae Possessionis Jobbagyones eximimus, et immunitamus; Quocirca vobis fidelibus nostris Spectabilibus, Magnificis, Generosis, et Egregiis Arcis nostrae, Districtusque Terraे Fogaras Capitaneo Supremo Paulo Inztéli de Várad, Bonorum nostrorum Praefecto, Tabulae nostrae Ju-

diciariae Jurassori, et Decimaru[m] fiscalium Vice Arendatori *Servatio Thalaba de Szesztsor*, Bonoru[m] nostroru[m] Fogarasiensium Provisori cunctis etiam aliis, quorum interest, seu interit modernis et futuris cuiuscunq[ue] gradus, status, et conditionis hominibus, ubivis in Ditione nostra constitutis, Praesentes nostras visuris, harum serie committimus, et mandamus firmiter, quatenus Vos praelaudato Serenissimo Principi et S. R. I. Comiti *Constandino Bassaraba à (Brán)-kován*, ipsiusque Haeredibus ac Posteritatibus, et etiam Legatariis utriusque (sexus) universis, modis, et conditionibus praemissis reale, et . . . inām Dominium super nominatis Jobbagyonibus, eorumque filiis, cum vicinitatibus declaratae Possessionis Felsö Szombathfalvæ habere agnoscatis, ac si iidem omnes, vel aliquis in praejudicium ejusdem Principis *Constandini Bassaraba à Brankovan*, vel Haeredum, et Posteritatum, ac etiam Legatariorum suorum utriusque sexus universis clāu aufugere contingat, ad requisitionem, et repetitionem Eorundem, Eidem, vel Legatariis suis reddere, et restituere modis omnibus debatis, et teneamini, nec cum vecturarum praestationibus Jobbagyones saepedictæ Possessionis Felsö Szombathfalvæ aggravare præsumatis vel ausi sitis, sed in superius declaratau[m] immitatem observetis secus non facturi. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. Datum in Arce nostra Fogaras Die vigesimā teria Mensis Junii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo octavō.

M. Apafi m.p.

(L. S.)

In dorso Earundem sequentia legebantur:

Exhibitæ tribus in Sedibus Judiciariis Nobilium s... frequentibus præscriptæ Literæ Donationales nomine, et in persona introscripti Serenissimi Principis Constantini Bassarába à Brankován lectæ publicatae ab omnibus quorum interest, approbatae, acceptatae, ac in suo vigore ne(m)ine contradicente relictæ; Extradatae vero Die quarta Men... . . . mbris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo octavo per Stephanum Lészai Juratum notarium sedis præfatæ. m.p.

Praesentes Literæ Boeronales Donationales per nos Commissarios Illustrissimæ Dominae Principissæ, Priefectum nempe, et Exac-

torem fiscales, ac Requisitores Albenses ad examinanda Boeronum Jura exmissos, revisae, ac in vigore relictæ. In Fogaras Die 11-a Martii Anno 1679.

(Copia legalisată în an. 1781 de secretarul Brașovului, în archiva d-lui Ar. Denișianu).

Certificarea legalisării :

Praesentem Copiam vero suo originali in omnibus conformem, cum eoque consonam esse inventam hisce fidem facimus. Sign. Coronae d. 12-a Iunii 1781.

(L. S.) Lucas Rausz m.p.

Juratus Secretarius Coronensis.

(L. S.) Ioh. Tartler.
Secret. Coronensis.)

XVI.

1690, Iuliū 20.

Tribunalul superior al Făgărașului împărtesce avere a ereditară remasă după decedații: Radul Comșa, Stanciul Comșa, Popa Bucur și Oprea Comșa din Arpașul-de-jos și hotăresce, că moscenitoriul, care va viola sentența să plătească o amendă de 66 florini ung. din cărui jumătate să fiă a judecătorilor și arbitrilor, iar cea-laltă jumătate a părții care va sta pe lîngă sentență.

Mii Fejervármegyében Fogarasban
Felsö Széknek hüttös A(ssessorai Uzoni Mi)klos,
Gab(or Deák és)Leszai Istvan ezen széknek. . . . Notariussa. Ad-
gyuk Tuditára . . . (mi)ndeneknek az kiknek (leve)lünknek
rendiben. Quod in Anno proximi (sic) pr.
. . . fogvau lévén Controversiak azon Nemes Fog felsöb
széken, Also Arpáson lakot néhai Radul Comsa, Sztancsul Comsa,
és Popa Bukur fiainak. Item Opra Comsa léánjának Sztankának,
elejektöl réajok maradott ös földlek végött. Melljet ezen Nemes Fo-
garasi Felsö Széke. külömben ell nem igazithatvan, minket xe-

pediált azon nemes Szék hogy köztök való minden földek veget való Controversiakat dirimalván Controversiakat el igazitanok. Mi is azért an. et die supranotatis megh indulvan innen Fogarasbol Also Arpásra el menvén egjikénél azon Pereseknek ugy mint : *Radul Comsa* házával megh szálván, az egesz Attjafiakot elöhivattuk. Es rendesnek iteltük, hogy elsöbbenis minden ös földeket regestrálván, mellyik Attjafi micsoda jussal birja regestrálljuk. Ha valamellyik föld végett meg nem alkhatnak, ad faciem loci ki menvén, az Controversiákot complanalyuk. Melly földeknek seriessét az Attjafiak kozönsegesen a falu Veny-vel együtt jelen lévén, e szerint attak ki.

.

A. 6) Kercsesori ut mellett, ugy a Roina mellet Bukur Olja, és Arpasi Miklos szomsedságában cap. cub. 4 || . Ezt negy reszre osztottak fel az Attjafiak. negyed részit *Opra Comsa* Léanya Zestrában birja.

.

A. 10) Az also Orszagh uttjánal *Opra Robul*, es *Radul Mehera* szomsedságában cap. Cub. 3 || . negy reszre fel volt osztva. Ennek negyed részét *Opra Comsa*, *Radul Comsának* kötötte hogy *holta utan Comendat csinaljon nékije*.

.

A. 15) Az Patakon innet az part alatt *Raduj Lyánkej*, es *Radul Olarul* szomszedsgában egy rétt *Radul Comsa* irtotta; Maradekinak kezében hagyatott.

.

Anno 1689, die vero 20 Juny. Deliberatum est hoc modo. Te czet kozonségésen minékünk, univel ez Regestrált földek egy nehany reszben szakattak és egy nehany karban forognak : Mert az elsö karban lévök melljek vadnak sub litera A. állandak abban, mellyek egy mas közt fel osztották ; s mais birjak de praesenti. Jol lehet ketőben vagy haromban praetendallják hogy nemellyik közülök hogy maga sovány részét mas attyafinak jobb resz földivel el cserelte volna mellyek is sub litera B. vagynak, de mi ez iránt iteltük, hogy ha különbén megh nem álhatnak, *falu veneiböl* és *az Boerokból* is pro

Testimonio kiveven nemellyekkel magok huztak nyilat az földre, és kinek mi hol jutt legyen Contentus vele. Második karban levő földek mellyek sub litera C. vagynak azok, mellyeket *az Comendá-ért legált volt* Opra Comsa Radul Comsanak és fainak; Decernaltuk, azert hogy ezeket Radul Comsa. ai hütökkel verificalyák es tegyék magoké. Harmadik karban levő foldek sub litera D. azok kiket Radul Com(sa) idegeniektöl rehabéált. Mely földekröl tettünk illyen iteletet hogy az Radul Comsa nagjobbik fia. se juramento comproballya hogy ezen Regestumban be iratott mod szerint annyiban rehabealta edes Attyok, azon foldeket Jurálván tartoznak, az Sztancsul Comsa, es Popa Bukur, fiai magok részekre haramlo pénzr es Gabonat meghforditani Radul Comsa fainak; Mel-ljet ök is tartoznak fel venni, és azon földeket közre bocsatván falu *Venei*, és *Bóerok* jelen létében fel osztani. Az Popa Bukur es Sztan-csul Comsa fiaival együtt. Negyedik karban lévő foldek sub L. E. Opra Comsa leányanak Sztánkanak Zesztrában adott földek : mel-lyek közöttök hagyattattak s a melljel ha bene Contentuma nem a-kar lenni via Juris keresse, az Atyafiakat Törvénnel, s ha mit Jtél-nek legjen Contentállo. Ötödik Az faluban lévő Örökségek véget Con-tractusok lévén, az hellyben hagyatott ; birja kiki a faluban lévő fundusit. Ha valamellyik fel penigh ez Deliberationkot violálni akarná, és ehez nem akarná magát tartani ez három atyafiak közzül ugymint : Radul Comsa, Popa Bukur és Sztancsul Comsa fiai kö-züzül maradjon in hungar. fl. 66. Meljnek fele ez Controversiát el igazító Biráké és Arbitereké, fele pedig az meghalló feleké legyen mellyet csak egy szolgabiro által is exequaltathassanak az Birák és az meghálló felek az meg nem álló felen. Egyeb adomanyokat ha mit praetendalnak egy mashoz procedant via juris egj mas ellen. Az mostan bevetett. rehabealt foldökböl kiki gobonáját ve-gje ki. a masikehoz ne njuljon, nisi depositis depo-nendis sub praespecificata poena. Eodem Anno et die juxta Delibe-ratum Juramenti quibus impositum erat de omnibus iis quae Jura-mento debebant finire (sic.). Mely dolognak meg állásara eök is kezek-nek hé adasaval obligalak magokat, kiröl irtak és attuk mis ez mi

kezünk irása ; és szokott pecsetünk alat költ fide nostra mediante i-
rattatott levelünket. Datum in Fogaras Die 20 July Anno 1690

Correcta per Eosdem Jdem Regii.

Uzoni Miklos m. p.

(L. S.)

Lészai Istvan

Fogarasi felső széknek hütös Notariusa m. p.

(L. S.)

és Gabor Deák

ez Fogaras felsöszekin hütös Assessor m.p.

(L. S.)

Traducție.

Noi Nicolae Uzoni și Gavrilă Diacu, asesorii jurați la tribunalul superior în Făgăraș, comitatul Albeș; și Stefanu Leszai notariul . . . acestui tribunal. Facem cunoștință tuturor, cărora se cuvine, prin această carte a noastră, că fețiorii decedaților Radu Comșa, Stanciulă Comșa și Popa Bucură, precum și Stanca fata lui Oprea Comșa din Arpașul-de-jos, având proces în anul trecut înaintea acestui tribunal superior, pentru pământurile ereditare, ce le-aș remasă dela părinții, și acest nobil tribunal superior alături Făgărașului ne putând regula această controversă, ne-aș trimis pe noi ca să facem să inceteze neînțelegerile dintre dinșii pentru toate pământurile și să regulăm controversa. Din care cauza, am și plecat de aici din Făgăraș în anul și ziua mai susă arătată, și mergând la Arpașul-de-jos, am trasă la una din părțile litigante, adică la casa lui Radulă Comșa, și am citat înaintea noastră toate rudele. Si am aflat că să înregistramu mai întâi toate pământurile ereditare și să însemnăm cu ce drepturi le stăpânesc fiecare rudă. Îar dacă în privința vreunui pământ nu s-ar putea înțelege între dinșii, să mergem la fața locului și să complanăm neînțelegerile. Aflându-se de față toate rudele împreună cu bătrâni satul, ne-aș aresta se-ria pământurilor după cum urmăză :

(Se specifică apoi toate pământurile familiare sub literele A. B. C. D și E, din cără notăm aici nu mai trei a căror posesiune se intemeiază pe trei titlari diferite).

A. 6). Lingă calea Cărtișorei și lingă Rovina în vecinătatea lui

Bucură Olea și a lui Nicolae Arpasi de 4 galete. Rudele au împărțitū acestū pămîntū în 4 părți. A patra parte o stăpânesce fata lui Oprea Comșa *ca zestre*.

A. 10). La drumul țerei din josū, în vecinătatea lui Oprea Robulu și a lui Radulu Mehera, de 3 gălete, împărțitū în 4 părți. A patra parte a lăsat' o Oprea Comșa lui Radulu Comșa, ca după moarte să-i facă comîndare.

A. 15). Unū finațū dincōce de pîrău sub țermure, în vecinătatea lui Radu Lîanchi și a lui Radu Olarul; *l'a curățitū* (adecă : a exstirpatū pădurea) Radulu Comșa și l'amū lăsatū în mânilor succesorilor sei.

În anul 1689 și în diua de 20 Iuniu amū hotărîtū în acestū modū. Toți impreună amū aflatū cu cale, că de óră-ce pămînturile înregistrate sunt împărțite în câte-va părți și se află sub câte-va categorii, și de óră-ce în prima categoria sub litera A sunt pămînturile pe cari le-au împărțitū ei între ei și le stăpânesc și astă-dî, deși în ce privesce doue sau trei pămînturi dinși pre-tindu că unu din ei și-au schimbatū partea sa mai slabă de pămîntū cu partea mai bună a celei-lalte rude, cari pămînturi se află însemnate sub litera B, dar noi amū judecatū în privința acestora, că dacă nu potu remână ast-fel, atunci să lea lingă dinși ca mărturia cățiva bâtrâni și boerl din satū și să tragă sorti pe pămînturi, și fie-care să fiă mulțumitū cu ce i se va cuveni. Pămînturile din categoria a doua sub litera C sunt acele pe cari le-a lăsatū Oprea Comșa lui Radulu Comșa și la feciorii lui, pentru ca să-i facă comîndare. În privința acestora amū hotărîtū, că feciorii lui. Radulu Comșa să verifice cu jurămîntū aceste pămînturi și să fiă ale lorū. Pămînturile din categoria a treia sub litera D sunt acele, pe cari le a scosū Radulu Comșa dela străină. În privința acestora amū judecatū, că feciorului mai mare alu lui Radulu Comșa să probeze cu jurămîntū că părinții sei au scosū pămînturile cu aceiași sumă după cumu sunt trecute în inventarul acesta și, jurându-nsul pe pămînturile aceste,

feciorii lui Stanciulă Comşa și Popa Bucur să fiă datorii a intorice la feciorii lui Radulă Comşa bani și bucatele, ce cadă pe părtea loră, iar aceștia (feciorii lui Radulă Comşa) să fiă datorii a primii și a supune pământurile acele la împărțelă în prezența bîtrânilor și boerilor din sat. Pământurile din categoria a patra sub litera E au fost date ca zestre la Stanca fata lui Oprea Comşa, pe care i le-a lăsată ei între ei, și dacă dinca nu s-ară mulțumi cu ele, să caute pe rude cu procesul pe calea legii și să fiă mulțumită cu ce i se va adjudeca. A cincea, în ce privesc *a-verile ereditare* din sat, existându contracte despre ele, am aprobat să stăpânescă fie-care casa sa din sat. Dacă o parte ore-care ară voi să violeze această sentență a noastră și nu ară voi a se țină de ea, acea parte din cele trei rude, adică din feciorii lui Radulă Comşa, ați lui Popa Bucur și Stanciulă Comşa, să rămână condamnată la 66 florini ungurescă, din care jumătate să fiă a judecătorilor și arbitrilor ce voră regula controversa, iar jumătate a părților, ce voră sta pe lîngă sentență, și judecătorii și părțile ce voră persiste, să poată executa suma acăsta prin unu singură subprefectură de pe partea care nu va sta pe lîngă sentență¹⁾). Pentru alte daruri ce pretindă unii dela alții să procedeze unii în contra altora pe calea legii. Fie-care să-și ieă bucatele de pe pământurile răscumpărate cari sunt semnate acumă, și să nu se intindă la partea celuilăltă

(1) Aici afărmă cărări o deosebire între dreptul consuetudinar din Téra Făgărașului și între dreptul unguresc. Încă pe la anul 1514, Stefanus Werboczi jurisconsultul Ungariei constatase, că în Transilvania există altă dreptă consuetudinară în privința homagiului, — înțelegem sub homagiu (homagium) prețul de răscumpărat pentru unu omu uciș (pretium hominis perempti) și amenda ce trebuia să o plătescă acela, care fără motiv legal începea de nou unu procesul deja terminat (marcae homagiales). În Ungaria homagiul unu nobilă era 200 florini ungurescă. «Transilvănenii însă, dice Werboczi, său indată înăuntru să-și plătescă homagiale cu 66 florini.» Dar de ce Transilvănenii este vorba aici? Homagiul său cu ilor din Transilvania era de 25 florini, acăsta nă-o spune însuși Werboczi (horum homagia viginti et quinque florenis compensantur). Homagiul său șiilor era de 40 florini (Statutum est ut talis occisi Homagium quadraginta florenis redimatur). Așa dar homagiul său amenda de 66 florini nu se află nicăi în dreptul particulară alăturiungurilor, nicăi în dreptul săcilor, și nicăi în dreptul statutară alături sailor. Astăfel consuetudinea de a plăti homagiul cu 66 florini era numai în districtele și comitatele Transilvaniei locuite de Români. Mai există încă o deosebire între dreptul din Téra Făgărașului și dreptul unguresc. După drept-

de cătă numai depunendă amendă specificată mai susă. Totuș în aceeași ană și dì, părțile ce aveau să presteze jurămîntă, au jurat în conformitate cu sentență despre tóte lucrurile ce trebuiau să se hotărescă prin jurămîntă. Si pentru ținerea acestui lucru s'a obligeat și ei prin darea mâniloră, despre care am scrisă și am dată și noi acéastă carte cu subsemnatura mâniloră noastre și cu sigilul nostru usuală, scrisă în puterea credinței noastre. Data în Făgărașu în 20 Iulie anulă 1690 etc.

(Originalul pe hârtiă, în archiva d-lui Ar. Densușianu. În locurile unde documentul original este ruptă, textul să suplină după o copie făcută în secolul trecută. Sigile sunt imprimate în céră roșie, iar însemnele nu se pot bine distinge).

XVII.

1694, Augustă 3.

Michaiū Apafi II Principele Transilvaniei confirmă prerogativele boerescă ale lui Alexandru Fulicea din comuna Mărgineni, sub condițiunea că dînsul și succesorii săi să presteze servicie cu ca și lănci, după cum este datina celor - lalti boeri adevărați din districtul Fagarasului.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Electus Princeps Transilvaniae etc. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, Quod cum nihil magis Principalem deceat Celsitudinem quam virtutes quae in Fidelibus suis enitescunt Principali liberalitate et munificentia prosequi ut scilicet qui multa Illustria virtutum specimina peregerunt ad plura majoraque agredientes redditantur alacriores et studiosiores ipsisque praemiis affecti gloriaeque cupiditate impulsi ad ea obeunda quae ipsis clarum nomen sint ritura reddantur alacriores. Edocti itaques trenuum *Alexandrum*

dreptul ungurescă homagiul și amendele se impărțiau totuș-dă-una în 3 părți, $\frac{2}{3}$ judecătorilor și $\frac{1}{3}$ părții adverse (în duabus judicii, in tertia vero partibus, in eausam attracto solvendis). În Téra Făgărașului însă amenda se divisă numai în doue părți și anume, jumătate judecătorilor și jumătate părții adverse. Așa dar sentență de susă ne prezintă o particularitate juridică, ce o afiamă numai în ținuturile românescă. A se vedé Werbœzzi : Decretum Tripartitum, II. tit. 43. 70. 73. III, tit. 3. 4. — Statuta Jurium municipalium Saxonum in Transilvania. Lib. IV tit. IV. — Elementa Iurisprudentiae hungaricae, Cassoviae. 1804, pag. 402 – 3. 569.

Fulitsa de Mardsina Boeronem ab Annis juvenalibus multa et egregia laudis suaे specimina in gratiam Principum laudatissimorum piae recordationis Parentum nostrorum Michaelis Apafi primi et Annae Bornemisza Regni hujus Transsilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum variis occasionibus in officiolatu suo militari constantes exhibuisse et impendisse ac de praesenti nobis etiam ac Domui nostraræ Fogarasiensi in Officiolatu militari ipsi demandato fideliter ac alacriter exhibere testatur sed et in posterum pari studio zeloque impendere velle perhibetur. Volentes igitur eum condigno aliquo praemio ex Principali nostra Clementia prosequi eundem Alexandrum Fulitsa ex Gratia nostra Principali in coetum et numerum Districtus Fogarasiensis Boeronum cooptandum annumerandum aggregandum et adscribendum duximus prout cooptamus annumeramus aggregamus et adscribimus per praesentes decernentes expresse ut a modo deinceps successivis semper temporibus idem Alexander Fulitsa haer et posteritates ipsius utriusque sexus universae pro veris natis indubitatis Boeronibus habeant ut more aliorum verorum natorum indubitatorum Districtus nostri ac Arcis Fogarasiensis existentium et inservientium Boeronum nostrorum equis ac frameis¹⁾ ad id aptis et convenientibus inservire debeant et sint adstricti. Animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra Principali memorato Alexandro Fulicsa haeredibusque et posteritatibus utriusque sexus universis hasce litteras nostras Boeronales gratiose dedimus donavimus et contulimus annuentes et concedentes ut ipsi more aliorum verorum natorum indubitatorumque Boeronum in Districtu nostro Fogarasiensi utentium quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere possint acaleant, et nihilo minus pro ampliori benignitatis munificentiaeque nostraræ Principalis declaracione fundum ejusdem ac domum super eo exstructam in possessione Mardsina vicinitatibusque domorum providi Alexandri Boer ab una ac Iohannis Uretya partibus ab altera

(1) Du Cange explică «framea» prin spadă (Gladius ex utraque parte acutus, idem est et romphea. Gloss. med. et inf. latinetatis III pag. 389); iar Littré o declară a fi fostă o specie de lance (Framée, arme des anciens Francs, qui était une espèce de lance à fer très-long). Dict. de la lang. fr. 1863 pag. 1765.

in Districtu terrae Fogarasiensis Comitatus Albensis Transilvaniae existentem habitum simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibus terris scilicet arabilibus cultis et incultis agris pratis pascuis campis foeneticis silvis nemoribus montibus alpibus vallibus aquis item fluviis piscinis piscaturis aquarumque decursibus, molen- dinis et eorundem locis generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad eundem de jure et ab antiquo spectare et pertinere debentibus sub suis veris metis et antiquis limitibus existentem *memorato Alexandro Fulitsa* haeredibusque et posteritatibus utriusque sexus universis benigne dandum conferendum et in perpetuum eximendum supportandum libertandum duximus prout eximimus *Boeronisamus* supportamus et libertamus praesentium per vigorem. Quo circa universis et singulis Spectabilibus Generosis Egregiis nobilibus supremo ac vice Capitaneis modernis et futuris pro tempore constitutis et constituendis Arcis nostrae ac Districtus Fogarasiensis item universorum bonorum nostrorum praefecto ut et Fogarasiensi Provisor nec non dicatoribus decimatoribus connumeratoribus et executoribus quarumcunque contributionum jam fati Districtus Fogarasiensis nec non providis judici ac juratis in preeata Possessione Mardsina commorantibus et residentibus modernis scilicet et futuris pro tempore constitutis et constituendis eorumque vicesgerentibus cunctis etiam aliis quorum interest seu intererit praesentium notitiam habitis harum serie committimus et mandamus firmiter ut vos quoque à modo in posterum preeatum *Alexandrum Fulicsa* ac haeredes et posteritates ipsius utriusque sexus universos ratione preecripti fundi Boeronalis ac domus super eo exstructae seminaturarum allo- diaturarum et agriculturorum suarum quarumlibet ad eundem pertinentium ad nullam omnino censum taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinariarum subsidiique et lucri Camerae nostrae solutionem servitorum quorumlibet pleborum et civilium exhibitionem decimarum nonarum et capetiarum pensionem cogere et compellere vel propterea eundem in persona rebusque et bonis ipsius quibusvis impedire turbare molestare seu quovis modo damnificare minime praesummatis nec sitis ausi modo aliquali sed

eundem *fundum Boeronalem* cunctasque ejus appertinentias modo praemisso pro exemptis supportatis libertatis et nobilitatis habere modis omnibus debeatis ac teneamini salvo jure alieno. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes Literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato *Alexandro Fulicsa* haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis gratiose dandas duximus et concedendas. Datum in castro nostro Radnoth. Die Tertia Mensis Augusty. Anno Domini Millesimo sexcentessimo Nonagesimo quarto.

(Transumptul Tablei regale din 21 Febr. 1847, în dosariul d-lui Ar. Densuşianu No. 779.

În transumptul documentului e descrisă astfel :

In quarum literarum inferiori margine a parte sinistra subscriptum erat Michael Apafi. Erantque sigillo antefati Principis majori et aulico in capsula lignea super cera rubra ductili impresso zonaque sericea varii coloris eidem alligata et pendentii communiae patenterque confectae. In exteriori vero parte talis erat scriptura : Praesentes *literae Boeronales* nomine et in persona strenui introscripti *Alexandri Fulicsa* de Marcsina tribus in Sedibus Judiciariis Nobilium Fogarasiensium frequentibus exhibitae sunt, perlectae, promulgatae et publicatae ab omnibusque quorum interfuit approbatae acceptatae ac in suo vigore nomine contradicente debito cum obsequio relictæ. Extradataeque die decima nona Mensis May. Anno Domini Millesimo sexcentessimo nonagesimo sexto. per Stephanum Leszay Jurat. Notarium sedis praefatae.)

XVIII.

1696, Martie 27.

Michaiu Apafi II Principele Transilvaniei confirmă în statul boerescū pe Popa Stanu din comuna Mărgineni sub condițiunea că dinsul să presteze servicie equestre la castelul Făgărășului și în alte locuri. Totu o dată îi boerisază casa și moșiele.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Electus Princeps Transilvaniae. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus

expedit universis: Quod nos honorificum habentes respectum Requisitionis spectabilium ac generosorum Dominorum Gregorii de Bettlen exercituum Regni Transylvaniae Generalis arcis nostrae et districtus Fogarasiensis sedisque sicalicalis Udvarhely Capitanei, Stephani Naláczy de eadem Comitatuum Hunyadiensis et de Zárán Comitis supremi Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consilia. fidelitate fidelibusque servitiis honesti ac strenui *Popa Sztan* de Mardsina vălachici ritus ibidem sacrificuli quae tam ipse juxta possibilitatis suae exigentiam tam filii partim nobis partim praelibato Domino Stephano Naláczi praestitit et exhibuit sperantes eosdem hac clementia nostra accensos in posterum majora etiam debitae fidelitatis ac servitorum specimina exhibituros ac pro re nata impensuros. *Praescriptum itaque Popa Sztan ab olim ut perhibetur Boeronali praerogativa gavism residentiamque Boeronalem possidentem litteralibus nihilominus instrumentis destitutum injuriaque temporum bellicosorum privatum, rursus in coetum et numerum verorum natorum indubitatorum Districtus Fogarasiensis Boeronum; una cum filiis jam natis haeredibusque et posteritatibus utriusque sexus universis ex speciali nostra Gratia adscribendum, adnumerandum et cooptandos (sic) duximus, prout annumeramus, aggregamus cooptamus et adscribimus praesentium per vigorem. Decernentes expresse ut a modo deinceps successivis semper temporibus idem Popa Sztán haeredesque et posteritates ejus utriusque sexus universi signanter vero filii jam nati servitiisque virilibus apti pro veris natis et indubitatis Boeronibus habeantur et reputentur. Omnibusque et singulis iis honoribus gratiis privilegiis immunitatibus libertatibus immunitatibus (sic) ac praerogativis quibus caeteri veri nati et indubitati hujus Districtus Fogaras Boerones utuntur fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint. Ita tamen ut equis armis vestimentoque optime instructi nobis successoribusque nostris ad arcem Fogaras exhibenda alioque in loco praestanda quaelibet servitia supportare, notanter, litteras nostras et officialium nostrorum circumferre egros (?) ducere ubicunque simus nos et successores nostri prope adesse omniaque mandata excepta colonicali*

servitute exequi debeant ac teneantur. Et nihilominus pro ampliori
 erga eundem *Popa Sztán* filiosque ejusdem jam natos haeredesque
 et posteritates eorum declaracione gratiae et munificentiae nostrae
 fundos ipsorum unum aedificiosum in vicinitatibus ab una provido-
 rum *Komán Krája* ac *Juon Popa* jobagionum nostrorum domorum
 partibus ab altera. Alterum cui hinc providi *Iuon Botá* illinc *Sztán*
Bocze domus colonorum nostrorum vicinantur in possessione nostra
Mardsina Districtuque Fogarasiensi et Comitatu Albensi Transilvaniae
 existentes habitos praefertur *Boeronales residentias* ab omni
 censuum taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum
 quam extraordinariarum servitiorum colonialiumque exhibitione,
 agricolationes item allodiaturas seminaturas ac alias quasvis haere-
 ditates deciminarum nonarum quartarum quintarum capetiarum ac
 aliarum quarumlibet datiarum pensione, molendinum etiam practi-
 cable quod est in antelata possessione *Mardsina* cui superius *Sztán*
Bila inferius pons advicinantur, nec non locum molendini quem
Mihaila Jursu ac sacellum dictorum incolarum ambient. Item alpes
Czigán ac *Klabucsecz* vulgariter nuncupatas in tertialitate uti per-
 hibetur *jure avitico* eis inservire debentes ac cum aliis possidendas
 ab antiquo ad praenotatos fundos modo antelato pertinentes sub suis
 veris metis ac antiquis limitibus aquarumque decursibus a quavis
 plebea exactione eximimus supportamus libertamus et *Boeronali*
praerogativa clementer donamus. Ob respectum inquam alte memo-
 ratorum Dominorum ac eo etiam nomine ut annotato Domino Ste-
 phano Nalácz: qui amplissimae recordationis Celsissimi Principis
 Transilvaniae etc. ac Domini Parentis nostri desideratissimi toto
 Principatus et simul vitae ejus decursu devotissimum contestatissi-
 mae fidelitatis ministrum se demonstrans, tam consiliis quam au-
 lae magistri supremi officio fungens, nobis etiam Principe
 parente orbatis semper devotum se praestitit praescripti *Popa Sztán*
 filiorum unus pro salario inserviat. In eujus rei memoriam firmita-
 temque perpetuam praesentes nostras litteras *Boeronales* pendentis
 majorisque sigilli nostri munimime roboratas memorato *Popa Sztán*
 haeredibusque et posteritatibus ejus utriusque sexus universis beni-
 gne dandas duximus et concedendas. Datum in Arce nostra Fagaras

die vigesima septima mensis Marty Anno Domini Millesimo sexcentesimo Nonagesimo sexto.

(Transumptul Tablei regale din 1 Febr. 1847 în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosarul No. 779.

În transumptu originalu e descrisă astfel:

In quarum litterarum inferiori margine a parte sinistra subscriptum erat Michael Apafi m. p. Erantque sigillo antefati Principis majori et aulico in capsula lignea super cera rubra ductili impresso zonaque sericea varii coloris eidem alligata et pendenti communitae patenterque confectae. In exteriori vero parte talis erat scriptura: Praesentes literae Boeronales nomine et in persona introscripti Popa Sztán de Mardsina tribus in sedibus judiciariis nobilium Fagasiensium frequentioribus exhibitae sunt, perfectae promulgata (sic) et publicatae ab omnibusque quorum interfuit aprobatae acceptatae ac in suo vigore debito cum obsequio nemine contradicente relictæ. Extra dateque die decima nonna mensis May Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto, paulo inferius per Stephanum Lészay juratum Notarium sedis præfatae. In flexura sigilli scriptum erat a dextris in margine Protocolo Capituli Albensi insertae et inscriptae 1. febr. An. 1700).

XIX.

1690—1726.

O cronică a Făgărașului.

În colecția de documente și manuscrise ale contelui Iosif Kemény, din museul dela Cluj,¹⁾ se află și o cronică a Făgărașului, care se începe cu aceste cuvinte: «Cesarul Augustul edifică în Dacia fortăreță bulgară Făgăraș».

Contele Kemény face următoarea notiță asupra acestui manuscrift: «Acăstă mică cronică — dice dinsul — care se află în archiva fortăreței regale din Făgăraș, a fost copiată la anul 1833 de către

(1) Tom. XXXI. 4°. No. 1.

căpitanul Roth, comandantele de atunci ală fortăreței ; iar' eșt amă primită copia prezentă dela D-lu Iosif Kiss de Zabola, fost vice-căpitan ală districtului Făgăraș. Altăcum se pare, că cronică aceasta a fost scrisă și compilată în anul 1690, de oră-ce scrisoarea dela începutul cronicel, pînă la anul 1690 inclusive, se vede a fi mai vechiă decâtă scrisoarea care se raportă la evenimentele din anul 1707, și astă-felă e posibil că numă partea din urmă a cronicel a fost scrisă pe timpul evenimentelor. În câtă privesce valoarea internă a cronicel și mai cu seamă începutul ei, nu putem afirma nimică cu siguranță, de oră-ce compilatorul n'a indicat niciără sorgintea de unde a scosă din sul datele cele vechi asupra Făgărașului. Din acăstă cauză, ce e dreptă, eșt nu pot să garanteză infalibilitatea primelor řiruri ale Cronicel, dar' trebuie să observă, că afirmațiunea, ce o aflămă la începutul cronicel, că : *Cesarul Augustul a ridicat în Dacia fortăreța bulgară Făgărașu*, este de totu curiosă, și pote că aceasta s'ară puté probă cu istoria și chiară cu documente. Într'o altă scriere mă voi încerca să probeză aceasta¹⁾.

Contele Iosif Kemény m.p.»

Nu de multă ne cădu la mâna o altă cronică a Făgărașului, și anume ună estractă din Analele călugăriloră franciscană dela Moșnastirea S-tului Stefană din Făgăraș, care conține următoarele trei capitule :

- «I. De Districtu Fogarasiensi.
- «II. De Oppido et Arce Fogarasiensi.
- «III. Arx Fogaras seu descriptio arcis in statu anni 1726 existentis.»

Punându față în față aceste două manuscrise, ne convingemă numă de cătă că ele constituie două variante a unei și aceleiași cronică. Deosebirea este numă că cronică contelui Kemény este o traducție germană de pe o cronică latină, iar' Analele Franciscaniloră, aşa după cumă le avemă astă-dăi, aș de basă totu aceiași cro-

(1) Studiul promisă aici din partea contelui Kemény s'a publicată în *Magazin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens*, Kronstadt, 1844 pag. 175—180, dar' cronică nu.

nică, dar pe care însă călugări din secolul trecută au mai completat-o cu diferite pasage, ce ne aparțineau textului primitiv.

Fundamentul ambelor manuscrise este aşa dară o cronică latină mai vechiă, scrisă probabil totu de cătră călugări franciscani din Făgăraş, după cum era usul în evul mediu pe la diferite capiute și convente.

Înăici textul acestor două variante :

Fogarascher Chronik.

Augustus Caesar erhob das bulgarische Schloss Fogaras in Dacien.

104. Unter Trajano römischen Kayser, wird Fogarass ein genommen und zerstört.

270. Stellen die Römer unter Claudio Caesar Fogaras und Clausenburg wieder her. Das erste wird Caesurgis Daciae, das letztere Claudiopolium, das ist Claudio Stadt, genannt.

376. Wird Caesurgis von den Hunnen zerstört.

1300. Ist Fogaras abermahl erbaut und Fogarass benannt.

Analele

Călugăriloră franciscană de la Mănăstirea S-tului Stefană din Făgăraş (Cap. II).

Hoc oppidum condecoratur antiquissima Arce, quam anno a Christi nativitate 15-to Augustus Caesar sub potestatem suam redegit bulgaricam tunc temporis Fogar nuncupatam.

Anno dein 104 sub Trajano Romanorum imperatore fuit mancipata et diruta.

Anno 270 Romani aedificarunt sub Claudio Caesare, Claudiopolim et Fogar; haec propter nomen Caesaris, Caesurgis Daciae, illa a Claudio, Claudiopolis appellata est.

Anno 370 Caesurgis ab Hunnis diruta.

Anno 1300 Fogar denuo aedificata est et appellata est Fogaras; id est : ligneus grossus, ex ea ratione, quod lignellis in formam grossorum effectis, et sigillo certo distinctis, operarii diurni solverentur, exacta dein hebdomada a Praefectis operarum argento redimendis, aut merce utili permutandis imitatione scilicet Romanorum, qui sub Numa Pompilio, concisas et signatas pe-

1342. Wird Törzburg und Fogarass unter Ludovico befestigt.
1529. Stephanus Bathory zu Fogarass.
1570. Bauet Stephan Bathori zwey Thürm zu Fogarass.
1576. Christophoro Bátori Woyvoda Transylvaniae,
1581. Succedit Sigismundus Bátori.
1594. Transylvania wird dem Kayser Rudolf vom Sigismundo übergeben.
- 1598 Siebenbürgen an den Kayser.
1605. Stephanus Botskay.
1608. Bathory Gábor.
1613. Bethlen Gábor.
1630. Georgius Rakoczi bauet die Schanz an das Schlos Fogarass.
1661. Joannes Kemény.
1662. Michael Apaffy residirt in Fogaras nebst seiner Familie.
1690. Tochly.
-

cudum pelles pro monetis adhibebant, et hinc a pecude «pecunias» a Numa «nummos» dictas¹⁾.

Anno 1570 aedificavit Stephanus Bathori duas bastiones in arce Fogarasiensi.

Anno 1576, Cristophorus Báthori wajwoda in Transilvania instituitur.

Anno 1581 succedit Sigismundus Bathori.

Anno 1594 facta fuit transactio inter Rudolphum Imperatorem, et Sigismundum, qui

Anno 1598 Transilvaniam Imperatori subjugavit.

Item sequentes dictam arcem incoluerunt :

Anno 1605 Stephanus Bocskai

Anno 1610 Gabriel Bathori.

Anno 1614 Gabriel Bethlen.

Anno 1630 Georgius Rákoczi circumdedit Arcem Fogaras moenibus.

Anno 1661 Joannes Kemény.

Anno 1689 Michael Apaffi, una cum sua tota familia.

Anno 1690 Emericus Tököly.

.....

(1) Pasagiulă din urmă se află trecută și în Milcovici și în Benkő (Viennae, 1781. II. 301) în următoriulă modă : i. e. *ligneus grossus*, eo quod ligneolis in formam grossi effectis, et sigillo certo distinctis, operarii diurni solverentur, exacta dein hebdomade a Praefectis operarum, argento redimendis, aut merce utili permutandis. Din cauza acestei tradiții Făgărașulă a fostă numită în limba latină din Austria, și *Lignopolis*. A se vedé : K. G. Windisch, Geographie d. Grossf. Siebenbürgen, Pressburg, 1790, pag. 220 și 229.

XX.

1723, Iunie 21.

Samuil ū Intzedi vice-capitanul ū districtului Făgărașu dimpreună cu mai mulți nobili și boeri și cu Gavrilă Șerbanu locotenentul ū (hotrogilul) Boerilor ū delimitază moșia Sâmbetei-de-sus, donată de Michaiu Apafi I. Principelui Constantinu Brancoveanu.

Mii *Intzédi Samuel*, mostan Fogaras Várának, és Districtusának Vitze Kapitanya, Öves György, Rozgoni Mihály és Gábor Gábor, Fogarasban resideáló nemes személlyek, Kopatséli Mihály Deák, Sztrezsa Máthé, Voilai idősb Sorban Gábor Boerok Hadnagya, és Hévizi István, hütes Szolga-Biro, mindenjában a Fogarasi Tekintetes Nemes Felsö Széknek hütes Assessori, adgyuk emlekezetül mindeneknek a' kiknek illik ez Levelünk rendiben mostaniakknak, és következendöhélieknek, quod in hoc Anno 1723. Die 21-a Mensis Iunii, Meltoságos S. R. I. Gróff Kosztandin Brankován Ur eö Nagysága, Erdélyi Fogaras földi, felsö Szombathfalvi Dominiūmának Udvar Biraja Sztankul Logofet uram, hozá és praesentálá nekünk Tekéntetes ur Kövesdi Boér Simon Uram Fogarasi Fö Kapitány uram eo kegyelme commissióját, és petsétit; mellynekis tēnora ez: Kegyelmed Vicze Kapitány Intzédi Samuel uram, maga mellé vévén Ötves György, Rozgoni Mihály, Gábor Gábor, Kopatseli Mihály Deak, Sztrezsa Mathe, es Vojlai üdösb Sorbán Gabor Assessor uraimékot; kikelis mennyen fel a felsö Szombathfalvi Monasteriumhoz, és cíaltassa oda, mind a Drágusi, also Visti és felsö Szombathfalvi Lakosokot Boérokot, Jobbágyokot; kik előttis az keziben adando Donatiot olvassa fel, és magyarázta meg nekik, azután eskettesse meg, hogy azon Donatióban meg irt métákat igazán ki mutattyák, és münketis, és kegyelmeteket oda vezetnek, és meginutattyák, azon dologban procedalni tartásak hüvségeknek. Datum Fogaras Die 15-a Junii Anno 1723. Boer Simón Fö Kapitány m. p. Miis ezért engedelmeskedvén praetitulalt Fö Kapitány uram eo kegyelme Commissiojának, Anno et Die ut in praemissis el mentünk a' Commissioban irt Monasteriumhoz, az hovais szolga-biró Szkorei Illyés uram által oda cíaltatok Dragusi Sorban Ko-

dra, Boerok tizedesét, Janos Botalt, Rad Bobijkat Boerokat, Iuon Potierteu, Rad Stoja falusi Birót es ezek altal az egész Dragusi lakosokot, Boerokot, Jobbagyokot, nem különbén Popa Komsa Sandru Boért és Falu Papját, Popa Máté Sandra, Sandru Sandra, Bukur Uliu, és Vaszij Kerse Boerokot, Alga Borza falusi Birot, Opra Borza esküttet, és ezen szemellyek által az egész also Visti lakosokot, Boerokot, és Jobbagyokot, hasonloképpen a' felsö Szombathfalvi lakosokot egészszén, kikis egybe gyülvén a' fellyeb b meg nevezett Monasteriumhoz, a' kezünben adott Donatiót előttök fel olvastuk, és vellék jol meg erttetük, az utan meg eskettük, hogy minkel hiven s igazán vezetnek azokon a' Donatioban irt metákon, es meg mutattyák kikis közönsegessen minden veszekedés nélkült meg indulának az irt Monasteriumtol fogva fel a' Pereu Szemuleron (sic) fel a pereulnak eredeteig, azontull (az Erdök között levö ezen) fel mindenütt a' Tisztákig, és a Piatra Rosiaig, az hol meg állapodánk, és meg kérdök a Dragusi Also Visti, és Felsö Szombathfalvi Lakosokot, hogy melly jegyek választyak a felsö Szombathfalvi Erdöt a' Dragusi Erdötöl, kikis közönsegessen azt felelék, hogy a' mint fel jöttünk a' Monasteriumtól fogva a Pereu Szemuleron (sic) fel az élen a Piatra Rosiaig. nap keletre a' felsö Szombathfalvi erdö, nap nyugatra a' Dragusiaké, onnan osztán a tiszta havasson, az havas élen fel mindenütt az oláh országi határig, és ott meg állapodván közönsegessen de kivált képpen az also Visti Boerok, és Jobbagyok vallák hogy az élen nap keletre a felsö Szombathfalviak havassa, nap nyugatra a' magoké Also Vistieké, ezt a' Dragusi lakosokis hellyben hagyák, és confirmálák; Melly erdök, és havasok között lévö metáknak s bizonyos jegyeknek megjárása, így és ekkepen menvén végben, és a mint a fellyebb irt falukbeli lakosakis közönsegessen kimutatták, s kineveztek, azon meták vállastyák, s distingvallyák a felsö Szombathfalvi Erdöt a Dragusi Erdötöl nem kulomben az havast a Dragusi erdötöl, és also Vistiek havassátol, nem lévén ezen Lakosok között semmi egyenetlenség, s controversia az erdö s havas felett. Melly metalis reambulatio mi általunk, és mi előttünk ugy a meg nevezett lakosok altalis így menvén végben ugy irtuk meg miis pro futura cautela, fide nostra mediante usualis

petsetünk es kezünk subscriptioja alatt adgyuk az Exponens eo kegyelmének. Datum in Monasterio Felsö Szombathfalvensi, Anno et Die, Locô ut in praemissis.

Intzedi Samuel	
vice Kapitany m. p.	Ötves György m. p. (L. S.)
(L. S.)	(L. S.) Hévizi Istvan m. p.
Mihály Deák m. p. (L. S.)	vice szolg.
Sztreza Máté m. p. (L. S.)	Rozgoni Mihály m. p. (L. S.)
Voilai Sorbán Gábor m. p. (L. S.)	Gabor Deák, alias Gábor Gábor m. p. (L. S.)

Correcta per Eosdem.

Presentem copiam vero suo originali in omnibus punctis et clausulis conformem, cum eoque consonam esse inventam, hisce fidem facimus. Sign. Coronae. d. 12-ma Junii 1781.

(L. S.) Luc. Rausz m. p.	(L. S.) I. Tartler m. p.
--------------------------	--------------------------

Jurat. Secr. Coron.	Secr. Coron.
---------------------	--------------

Traducție.

Noi Samuilă Intzedi actuală Vice-căpitană ală fortăreței și ală districtulu Făgăraș, George Ötvös, Michaiu Rozgoni, Gavrilă Gaboru nobili din Făgăraș; Michaiu Diaču și Mateiu Streja din Copăcelu, Ţerbanu Gaboru celu bătrână din Voila locotenentul Boerilor, și Ștefanu Hevizi subprefectu juratū, toti asesorii jurați la onorabilul și nobilul tribunal superior ală Făgărașului, facem cunoscută, prin această carte a noastră, tuturor căror se cuvine, celor de acum și viitor, că logofătul Stancu, intendentul moșiei Sâmbăta-de-sus din Téra Făgărășului, care moșiă este a Ilustrației sale a Domnului Constantin Brancovenu, conte ală Sântului Imperiu Romanu, ne-a adusă și prezentată în anul acesta 1723 în ziua de 21 a lunei lui Iunie comisiunea și sigilul domniei sale ală D-lui căpitană ală Făgărașului Simeonu Boeru de Cuiesci, — ală cărei conținută este: Domnia-ta, d-le Vice-căpitană Samuila Intzedi, luândă cu d-ta pe d-nii asesori George Ötvös, Michaiu Rozgoni, Gavrilă Gaboru, pe Michaiu Diaču și Mateiu Streja din Copă-

celu și pe Șerbanu Gaboru celu bătrân din Voila, să te duci cu dinsă la monastirea Sâmbetei-de-sus și să citezi acolo pe toți boerii și iobagii, cărți locuiesc în Drăgușu, în Viștea-de-jos și în Sâmbăta-de-sus, să le citesci actul de donație, care îi-lăsă voi să da, să-lăsă explică, și apoi să-i juri că voru arăta cu buna credință hotările descrise în acea donație, ne voru conduce la ele atât pe noi cătu și pe d-văstră și ni le voru arăta și voru procede cu loialitate în acăstă cestiu. Din acăstă cauză ascultându noi de comisiunea mai susă titulatului Domnului, a Căpitanului suprem, ne-am dus în anul și diua arătată mai susă la monastirea descrisă în comisiune, unde d-lu subprefect Ilieș de Scorei a citat pe Șerbanu Codrea din Drăgușu *Decurionul Boerilor*, pe boerii Ionu Bota și Radu Bobeica, pe Ionu Poterteu, pe Radu Stoia primarul satului, și prin aceștia pe toți boerii și iobagii, ce locuiesc în Drăgușu, asemenea și pe boerul Popa Comșa Șandru preotul satului, pe boerul Popa Mateiu Șandru, Șandru Șandrea, Bucurul Uliu, Vasiliu Cârjă, pe Aldea Borza primarul satului, pe juratul Oprea Boză, și prin aceste persoane pe toți boerii și iobagii ce locuiesc în Viștea-de-jos, — asemenea pe toți locuitorii din Sâmbăta-de-sus, — cărți intrunindu-se la monastirea mai susă amintită le-am citit donațiea ce ni s-a dată, le-am explicaț o să înțeleagă bine, apoi să-am jurat că ne voru conduce cu bună credință și intru adevără la hotările descrise în donație și ni le voru arăta; apoi cu toți împreună și fără nici o certă așa pornită dela numita monastire în susă pe Pârâul-Semnelor pînă la isvorul Pârâului și dincolo de isvoru prin pădurî pînă la Tistacu și Petra-roșia, unde ne-am oprit și am întrebătă pe locuitorii din Drăgușu, din Viștea-de-jos și din Sâmbăta-de-sus, cărți sunt semnele ce despărțesc pădurea Sâmbetei-de-sus de pădurea Drăgușului, și toți împreună așa respunsu, că aşa după cumu am venită incepându dela monastire pe Pârâul-semnelor în susă, pe muchia, pînă la Petra-roșia, în partea despre răsăritu este pădurea Sâmbetei-de-sus, iar spre apusă pădurea Drăgușenilor; și de acolo mergându apoi pe muchia muntelui Tistacu peste totă locul pînă la hotarul Terei-românești, și oprindu-ne acolo ne-a declarată cu toții și mai cu seamă Boerii și Iobagii din Viștea-de-jos, că

În partea despre răsărită a muchii este muntele locuitorilor din Sâmbata-de-sus, iară spre apus este muntele dinșilor alături Viștenilor-de-jos, și acăsta o aprobă și confirmă și locuitorii din Drăguș. În modul său acesta să indeplinită reambularea hotarelor și a semnelor distincte, ce există între aceste păduri și munți, și după cumă ne-a arătat și ne-a spusă în unanimitate locuitorii satelor descrise mai sus, aceste sunt hotarele, cără despărțesc și disting pădurea Sâmbetei-de-sus de pădurea Drăgușului, și muntele (Sâmbetei-de-sus) de pădurea Drăgușului și de muntele Viștenilor-de-jos, ne fiindu-nici o neîntelegere și controversă între acești locuitori asupra pădurii și a muntelui. În modul său acesta îndeplinindu-se acăsta reambulare a hotarelor prin noi și înaintea noastră precum și cu locuitorii mai sus numiți, pentru precauție în viitor amă și descris-o astfel în puterea credinței noastre și o dăm d-sale reclamantului întărită cu sigilul și cu subscrerile mânilor noastre. Data în mănăstirea Sâmbetei-de-sus în anul, diua și locul arătate mai sus. (Urmează subsemnăturele).

(Copia vidimată de Secretarul Brașovului în archiva D-lui Ar. Densușianu).

XXI.

1732, Iunie 17.

Tribunalul boeresc din Téra Făgărășului judecă procesul dintre Boerii și Iobagii din Poșorta cu Iobagii din Bréza pentru proprietate la muntele Valea-Poșorții (¹).

Nos Sedis Boeronalis Judicariae Fogarasiensis Communitas. Damus pro memoria omnibus quibus expedite. Quod in Anno praesenti millesimo, septingentisimo, trigesimo secundo. Die vero 13-tia Maji. Cum videlicet pro faciendo causantibus judicio moderativo convenissimus ac pro tribunali consedissemus, strenuus *Bukur Gusaila Boer de Posorita, Decurio Boeronum ibidem in Posorita, residentium, sui,*

(¹) Din acest document vedești, că pe lîngă toate calamitățile prin care a treută Téra-Făgărășului de la a. 1530 încocă, numirea de Tribunal-boeresc (sedit boeronalis judicaria) se conservase acolo încă pînă la a. 1732. Limba oficială a judecătoriei a fi ceea ungurăscă, dar instituția a rămas românescă.

et omnium Boeronum praenotatorum, personis, strenuus Bukur Popi Algji Jūdex in Posorita, et fiscalis subditus sui et subditorum in eadem Posorita habitantium personis, ut Actores. Contra et adversus providos Bukur Hast Judicem. Popi Bukur, Avram, et Prækup Tatumir. Juratos. in pago Bráza, adversus ipsos, ac per (ip)sos. Contra et adversus incolas in praenotata possessione Bráza residentes Fiscales subditos, universos, ut Inctos. hujus modi Actionem legalem instituerint. Anno 1732 die 13 Maij. Actorok, Fejérvarmegjeben Fogaras Földén, Posoritán lako Nemes Bukur Gusaila Boér, a meg irt Posoritán lako egész Boerság Tizedesse, maga es a több Posoritán lako Boérság képében, és ugjan azon meg irt Posoritán lako Bukur Popi Algji Falus Biro, és Fiscalis Jobbagj, a több Posoritán lako Fiscalis Jobbagjak képekben mint az egész Posorita nevü Falunak, ugj Boérságnak, mint Fiscalis Jobbagjoknak legitimus Plenipotentiariussi. Inctusak, Fejérvármegjében Fogaras földén Brázán lako Bukur Hast Falusi Biro, Popi Bukur, Avram, és Prekup Tatumir, a meg irt Bráza nevü Esküttei, mind hárman Fiscalis Jobbagjak, a több Brázán lako Fiscalis Jobbagjoknak képekben; kik ellen az Actorok causajokat. Legitimè constitualt Procuratorok, Fogarasi Gábor Gábor által ekképpen propónáltattyák.

Ezért kellet az Inktusokat ö kegyelmeket citaltatnunk ez Te-kintetes *nemes Boeronalis Székre*, törvényre. Hogj tudniillik: lé-vén nekünk egész Posoritaiknak, itt Fejérvarmegjeben Fogaras Foldén, az Posoritai Felsö fordulo Határunkban, égj öss, örökös Boérság Erdönk Havasunkal egjben, mellynek neve *Válye Posoriti*, in vicinitatibus al felyül, a Desáni es B . . . Erdö, és Havas, aloll penig a Brázai *Koltsu Brezi* nevü havas, es Erdö melly meg irt Erdönkröl, és ös örökös *Boéri örökségünkrol* s Havasunkrol, nem tudatik, ki parantsolattyából tselekszik, avagy hogj tsak a magok propria authoritassakbol, minket, ha vagj faért me-nyünk szekereinkel. vagj juhainkal, vagj egjéb márhainkalis ott járunk, es, legeltettyük, néha az magunk Erdönkb neha pe-nig az igaz ország uttyát is meg álván rajtunk sok po akat patralnak, injurialnak, vexálnak, és mikor fát hozunk a mi

tulajdon magunk meg irt erdönkröl, utunkat meg álván, hatalmasul szekerünkröl fánkat le hánnyák, rakják, utunkban turbalnak, ki mondhatatlan sokképpen huznak, vonnak, csufságot üznek rajtunk. és zálogalnak bennünket, az Inktusok ö kegjelmek, melly ö kegjelmek hatalmoskodások miatt, már meg irt erdönket nem birhattyuk, mivel pacificum Dominiumában annyira turbálstanak, hogj meg irt Erdönket nem élhettyük, hasznát nem vehettyük. Lévéni feles számbol állo zalagink ö kegyelmeknél, melly zálaginkat mais ea potentia mediante birnak, és magoknál manutealnak, mellyéket, ha ö kegjelmek tagadnának, docealmi keszek leszünk, holott az Inctusoknak a mi Válya Posoriti nevü Havasunkhaz és Erdönkhez, semmi közök, és jussak nintsen, mivel magunk tulajdon östöl maradott, ös, örökös Boérsgunk, és határunk, mellyről, minden Leveleink s Privilegium Leveleink extalnak, és datā eximissione, hogj a mi tulajdon határunk, ha kivántatik böven comprobálni készek vagjunk.

Melly ö kegjelmek hatalmoskodásokert, és sok izben tett meg kárasittatásinkért, meg kivannyuk miis a jure, minthogj az Inctusok ö kegjelmek minket a mi magunk saját ös örökös erdönknek, hatarunknak és Havasunknak békességes biradalmában turbálstanak, potentiaruskottanak, és minden hatásunkban (sic) erdönkben és az igaz ország uttyábanis utunkat meg álván hatalmasul meg tamadtanak, sok rendben meg zalogáltanak, meg tsufoltanak, sok injuriakkal illettenek, Hogy valahányszor meg támadtanak, es meg zálogáltanak, minden annyiszor külen külen, minor potentianak terhén C : D. P. 2, Tit 67. és elvett zaloginkat meg adásaban maradgjanak. Interim, perre, Procuratorra valo koltsejünken és farattsagunknak refusioján. Et Protestatur ad ulteriora. Liceat verbis plura, ut et de exmissione, si opus fuerit. Actores iterum cupiunt Literas relatorias, super citatione confectas ad reformandum extradari.

Inctus. Brázai Radu Hás, maga és az egesz falu képeben replicál, Párt kivánok. Deliberatum est. Par conceditur.

Anno 1732. Die 17-ma Iuny. Causa continuata supra scriptorum Actorum contra et adversus supra scriptos Inctos, pro Acto-

res Procurator idem qui ante. Per quem Actores cupiunt legi Levatas suas cum sua serie. Actor dicit. Az Inctusak ezen Causainkban Párt ké(r)tenek. Kiktöl az Pár nem is denegaltatott, mégis compa-realni, annál inkább keresetünkre. meg felelni. nem akarnak, hanem törvennyel költeni, faraztani akarnak, azért meg kivánnyuk, hogj actionk . . . keresetünken convincaltassanak. et protestatur.

Deliberatum est. Pro Inctis nemo. Ergo in tota Actor acquisitione convincitur. In quorum quidem majorem fidem, firmiusque testimonium, praesentes Literas Deliberationales. Sub sigill . . . manuum propriarum subscriptione eorundem futuram ad cautelam extradandas duximus. Actum Fogaras Diebus, Mensibus et Anno praenotatis.

Correcta.

Aaron Solymosi
Sedis Boeronalis Judiciariae
 (L. S.) Fogarasiensis
 (Ju)ratus Notarius mp.

T r a d u c t i o n e .

Noi Comunitatea Tribunalului boerescă din Făgărășu facem ū cunoscută tuturoră cărora se cuvine, că în anulă acesta una mie săpte sute trei-deci și doi, în ȣiu de 13 Maiu, cândă adică ne-amă intrunită ca să facem ū judecată moderată între părțile, ce aū procesă, atunci valorosulă Bucură Gușăilă boeră din Poșorta, Decurionulă Boeriloră ce locuiescă în Poșorta, în numele seă și ală tuturoră Boeriloră amintită mai susă, și valorosulă Bucură ală Popiă Aldei primară în Poșorta și iobagiă ală fiscului în numele seă și ală iobagiloră ce locuiescă în Poșorta, ca actori, aū intentată următoarea acțiune legală în contra prudențiloră Bucură Hașă primară, Avramă ală Popiă Bucură și Precupă Tatomiră, jurați din comuna Bréza, în contra loră și prin dînsău în contra tuturoră iobagiloră fiscală ce locuiescă în amintita comună Bréza în calitate de incusați: În anulă 1723 în 13 Maiu. Reclamanți: Nobilulă Bucură Gușăilă boeră din Poșorta în Téra-Făgărășulu, în Comitatulă Albei, Decurionă ală intregei Boerimi din Poșorta, în numele seă și ală celoră

alalți boerî din Poșorta, — asemenea și *Bucurū ală Popii Aldii* din Poșorta primarul comunei și iobagiș ală fiscului în numele celor alalți iobagi fiscalî din Poșorta, ca plenipotenți legali ai întregei comune Poșorta, atâtă din partea boerilor, cătă și a iobagilor fiscalî. *Incusații*: *Bucurū Hașu* din Bréza în Téra-Făgărașulu, comitatul Albești, primarul comunei, *Avramă ală Popii Bucură și Pre-cupă Tatomiră*, jurați din comuna Bréza, toti trei iobagi fiscalî, în numele celor alalți iobagi fiscalî din Bréza, în contra cărora reclamanții prin advocatul dinsilor legalmente constituitu Gavrilă Gaboră din Făgăraș expună procesul loră în următorul modă :

A trebuit să-i citămă în judecată pe d-loră incusații înaintea acestui onorabil și nobil tribunal boeresc, fiindcă noi toti locuitorii din Poșorta avemă în hotarul din susă ală Poșortii aici în Téra Făgărașulu în comitatul Albești o pădure boerescă strămoșescă ereditară, ce se numește Valea-Poșortii, și care se învecinează de a-supra cu incusatii), cu pădurea și cu muntele Deșanilor și a B..... iar din josă cu muntele și cu pădurea Brézei numită Coțul-Brézei, și ori mergemă noi în pădurea și în moșia noastră boerescă ereditară ca să ne aducemă lemne cu carele noastre, ori amblamă acolo la păsiune cu oile și cu alte vite ale noastre, nu scimă din ală cui mandată, ori pote din propria dinsilor autoritate, d-loră incusații ne esă în cale, uneori în pădurea noastră, iar de altă dată chiară în drumul țerei, și comită acte de violență asupra noastră, ne injură, ne vexeză, și dacă ne aducemă lemne din pădurea noastră susă amintită, care este proprietatea noastră, ei ne țină drumul, ni le descarcă și aruncă josă, ne impedează în drumul nostru, ne tragă și despoia în multe moduri, ce nu le mai putemă spune, ne batjocuresc, ne zalogesc, astfel că din cauza violentelor ce le comită dinsii acum nu mai putemă stăpâni pădurea, fiindcă ne turbură aşa multă în posesiunea liniștită încâtă nu ne mai putemă bucura de pădurea mai susă amintită și nu-i mai putemă lua folosul. Avemă la domnialoră o mulțime de zaloge, ce le posedă și le țină pînă astăzi cu aceeași putere, de pe cară dacă l-ară negă noi suntemă gata să le dovedimă; iar de altă parte incusații nu au nici ună amestecă și nici ună dreptă la muntele și la pădurea noastră numită Valea-Poșortii, fiindcă acăstă,

pădure este *Boeria nôstră propriă ereditară, remasă dela strâmoșii*, ce se probéză de ajunsu atâtă cu urbariul cătă și cu scrisorile de scutire și cu privilegiile cele bune, cară le avem, și dacă se va trimite o comisiune, și cândă va fi trebuință, noi suntem gata să probămă în de ajunsu că este proprietatea nôstră.

Din acéstă causă, fiindă că incusațiile ne-añi turburătu cu puterea în posesiunea linisită a pădurii, a hotarului și a muntelui, cară sunt proprietatea nôstră ereditară, și ne-añi eșită în drumă în hotarul nostru, cătă și în pădurea nôstră și chiară pe drumulă țerei, și fiindă că ne-añi atacată în modă violentă, ne-añi zălogită în mai multe rînduri, ne-añi batjocorită și ne-añi causată multe injurie, ceremă din punctulă de vedere ală dreptului, pentru violențele și pagubele ce ni le-añi făcută, ca de căte ori ne-añi atacată și zălogită de atâtea ori să fiă condamnată pentru actulă de mică violență C. D. P. 2, tit. 67, să ne restituie zălogele și afară de aceea să ne rebonifice cheltuelile de judecată, cheltuelile advocatului și ostenela nôstră. Iar în privință celoră alalte se protesteză. S'ară puté dice mai multe, cumă este și în privință trimiterii unei comisiuni, dacă va fi de lipsă. Reclamanții mai ceră să se estradea certificatele de primirea cătăiunilor pentru a se schimba. Incusatulă *Radu Hașă* din Bréza în numele seu și ală satului întregă replică: ceră copiă. Deliberându-se, se concede copia.

În anulă 1732 în 17 Iună continuându-se procesulă susu numiþ loră reclamanþi în contra incusaþilor mai susu amintiþi, actori avându de advocată totuþ pe celu de mai înainte ceră prin dinșulu ca să li se citească în ordinea sa cele conþinute în procesulă verbală. Reclamantulă dice: Incusaþii au cerută în decursulă acestui procesu, ca să li se dea o copiă. Deși copia nu li s'a denegată, totuþ nu voescu să se infaciþeze și să respundă la acþiunea nôstră, ei din contra voescu numai să causeze cheltueli și osteneli cu judecata, din care causă ceremă, ca dinþii să fiă condamnată în sensulă cuprinsu în acþiunea nôstră. Deliberându-se, pentru incusaþii nimenei. În consecinþă se hotăresce, că Actorulă cãștigă intru tóte. Spre credinþă mai mare și adeverinþă mai firmă, amu aflată cu cale să extrădamă acéstă sentinþă investită cu sigilulă și cu propria

nóstră subsemnatūră, pentru ca să fie de apărare în viitorū. Făcută în Făgărașu în anulă, lunele și dilele însemnate mai susu. (Urmăză subsemnatūră).

(Originalulă pe hârtiă în dosarulă adv. Ar. Densușianu «Comuna Poșorta».)

XXII.

1733, Iunie 19.

Tradițiuni despre Colonisarea Terei Făgărașului.

Publicăm aici depozițiunile unor marturi făcute în procesul Boerilor din Poșorta cu iobagii din Bréza pentru proprietate la muntele și pădurea numită Valea-Poșorții. Din declarațiunile acestor marturi se constată că generațiunea vechiă din secolul trecută mai avea încă ore-cară suvenir din epoca cunoscută sub numirea de Nova Plantatio Terrae Fogaras¹).

25-tus Fatens, Desányi Raduly Majlát Fiscalis Jobbágy Ann. circuit. 60. Legit. citat. juratus examinatus fatetur... Ad 4-tum, A szüleimtöt se hallottam hogy a Bráziaknak azokban az havasban és erdőben, reszek vagy jussok lett volna, tudom penig hogy a Poșoritaiak birtak mint ösöktöl maradt, igaz Joszagokot molt a Fogaras fölle ide telepedett mellyet, a régi vén emberekis, akképpen beszélnek.

Eodem Anno Die vero 19-ma Mensis Juny in Possessione Posorita Districtu Fogaras existente domoque Raduly Gusaila Boeronis Boeronumque Decurionis Inquisitio nostra sequenti serie continuata.

27-mus Fatens Netoti Iosziff Sorban fiscalis Jobbágy, Annum circiter 70. Leg. citat. juratus examinatus fatetur. Ad 1-um

(1) A se vedé mai la vale și depozițiunile marturilor din 1792, pentru verificarea genealogiei familiei Boerii din comuna Vadă. Anume depozițunea marturului Popa Sin Boerii: Ihre Voreltern waren diejenige, welche das Dorf Waad zum allererst zu bewohuen aufgingen. Asemenea și depozițunea martorului Popa Săinoilă Dăneță: und diese uralte Leute haben das Dorf Waad zum allerest bewohnt.

Hallottam az régi emberektől és a szüleimtől is *hogy regenten a hol most Bráza vagyon ott falu nem volt*, hanem azt a hellyet birták a Posoritaiak, most peniglen tudom hogy a Posoritaiaknak Brázán vagyon, Boeri malmok.

30-mus Fatens Ludisori *Raduly Salamon* fiscalis Jobbágynak Annorum circiter 80. Leg. citat. juratus examinatus fatetur. Ad 1-um, Hallottam a regiektől hogy azt az hellyet, ahol a Braza nevű falu vagyon valaha a Posoritaiak birták, *az után telepedtek volna oda a Brázaiak* hallottam azt is hogy a Posoritaiaknak levelek is volna rolla

31-mus Fatens Ludisori *Sztan Szirbul* Boér Annorum circiter 60. Leg. citat. juratus examinatus fatetur. Ad 1-nm. Hallottam bizonytalán a regi öreg emberektől, hogy a Posoritaiak birták a határokot egez fel a Havasokig, és a *hol most Bráza vagyon, oda a Posoritai Boerok, Kallyibas Sellereket szálítván*, magukat szolgáltatták vellek, mint az ő földön lakókkal, mikor osztáu egy a Fejedelemek közül egesz Fogaras földén, minden Boéroknak Selléreket el vette, akkor ezen Bráza nevű hellyen lako sellereket is el vette a Posoritai Boeroktól, a Posoritaiak határokból egy darab határt szakasztván nekik ott Bráza körül. Ad 5-tum Mind e regiektől ugy halottam, mind magam is ugy tudom hogy a megírt vicinitasok között levő Havas és erdő attól a *Gusás Boértol a ki Posoritát meg szállotta maradt örökség* szerint, az successorira ugy mint az egesz Posoritai lakosokra

32-dus. Fatens Ludisori *Batsilla Batsilla*, Boér Annorum circiter 60. Legit. citatus juratus examinatus fatetur. Ad omnia puncta uti proxime antecedens Fatens Sztán Szirbul.

33-tius Fatens Ludisori *Tamás Janos Boer* Annorum circit. 44.

34-tus. Fatens Ludisori, *Burszány Szirbul*, Ann. circit. 50.

Hi legitimate, citati, jurati, examinati fatentur in omnibus uti antecedens 31-mus fatens

35-tus. Nagy vaj *Joon Bika Boer* Ann. circ. 60
Legit. citat. juratus examinatus fatetur . . . Ad 5-tum, hanem *miolta*

Posorita ide telepedet, mind a Posoritai Boeroké volt, mais övek, mellyeket az Attyok jussán birnak

37-mus Fatens Nagy vajdafafalvi *Bukur Nisztor* Méltosagos Báró Bartsai Gergely uram eo Nagysága Jobbhágya Ann. circ. 50 Legit. citat. juratus examinatus fatetur . . . — Ad 5-tum, Hanem a *miolta a Posoritaiak ide telepedtek*, a Havas a Boeroké, és a malom, az erdő penig az egész Posoritai lakosoké, mellyeket a Posoritai Boeroknak, elejek és ö utánnok, ez mostani successorok, bekeségesen birták . . .

45-tus Fatens Leszai *Kornila Gravuly Boer* Annorum circuit. 80. Legitime citatus juratus examinatus fatetur. Ad 1-mum, Hallottam a regiiktöl, hogy Bráza fekszik a Posoritai Boerok határán, vagy Boérságán . . . Ad. 5-tum, *miolta Posorita ide szallot*, az olta, a Posoritai Boeroknak régi elejéről, reájok szallot örökségek, birták is, a mint halottam, az elejek is, magokot penig tudom hogy békéses birodalmában voltanak.

Mind ezek a vallok Nemes . . . ér vármegyyében Fogaras földén a meg irt Falukban lako . . . Boeri és Paraszt szemellyek, kiknek hütök után tölt fass(i)okot, modo ut supra, fide nostra mediante meg irtuk . . . futura uberiori Exponent

Datum in possessione Posorita, Anno Millesimo Septingentesimo Trigesimo Tertio, Die 19-na Mensis Juny ultima videlicet praemissae inquisitionis Die.

Correcta.

Nagyságok s kegyelmetek áláztatos	Szolgai
<i>Solymosi Aaron</i>	és <i>Szathmari István</i> ,
Fogarasi Felsö	azon Nemes Szeknek
Törvenyes Nemes	edgyik hütös Viceszolgabirája
Széknek hütes Assessora. m. p.	m. p.

Traducție.

Ală 25-lea deponentă, *Radulă Mailată* din Deșană, iobagiă ală fiscului în etate cam de 60 ani, citându-se jurându-se și întrebându-se în modul legal, declară . . . La punctul 4. Nică dela părinții

mei n'amă auditū, că Brezenii să fi avutū vre o parte sau vre unu dreptū la munții și la pădurea din cestiune. Dar sciū, că Poșorțenii le-aștăpânitū ca moșia adevărata remasă dela strămoș *de când s'a colonisatū aici Téra Făgărașului*, lucru pe care aşa-lă povestesc și ómenii cei de totu bătrâni.

Totu în același anu, în ziua de 19 a lunei lui Iunie, investigaționea noastră s'a continuatū în modulu urmatoru în Comuna Poșorta din districtul Făgărașului, în casa Boerului *Radulă Gugăilă, Decurionul boerilor*.

Alu 27-lea deponentu, *Iosifu Serbanu* din Netotu, iobagiū alu fiscului, în etate cam de 70 ani etc., declară : Ad 1. Amă auditū dela bătrâni și dela părintii mei, că unde este acum Bréza, acolo mai de multu nu era satu, ci locul acesta l'au stăpânitū Poșorțenii, iar acum sciū, că Poșorțenii au mori boerescī în Bréza.

Alu 30-lea deponentu, *Radulă Solomonu* din Ludișorū, iobagiū alu fiscului în etate cam de 80 de ani etc., declară : Ad 1. Amă auditū dela bătrâni că locul, unde este acum satul numitū Bréza, o data a fostu în stăpânirea Poșorțenilor, și după aceea s'ar fi colonisatū Brezenii acolo, amă auditū și aceea că Poșorțenii aru ave cărti în astă privință

Alu 31-lea deponentu, *Stanu Sérbulu*, boeru din Ludișorū, în etate cam de 60 ani, etc., declară : Ad 1. Amă auditū intru adevărū dela bătrâni de de-multu, că Poșorțenii au stăpânitū hotarele pînă susu la munți, și unde este acum Bréza, acolo *Boerii din Poșorta colonisându jeleri colibași*⁽¹⁾ s'a servitū cu ei, ca eu ómenii ce locuiau pe pămîntul loru, iar atunci când unul din Principi a luatū dela boerii pe jelerii din totă téra Făgărașului, atunci a luatū și dela boerii din Poșorta pe jelerii din locul ce se numesce Bréza, rumpendu pentru ei o bucată de hotar din hotarul Poșorțenilor, acolo în jurul Brezei. Ad 5. Amă auditū totu dela cei betrâni, și eü încă aşa sciū, că muntele și pădurea dintre

(1) *Jeleriu*, în limba latină «inquilinus», terminu feudală în Transilvania, însemnéază locuitoru pe proprietatea altuia.

hotarele descrise aă rămasă ca moscenire, dela Boerului acela *Gurătă*, care a colonisată Poșorta, la succesorii săi precum și la toti locitorii din Poșorta.

Ală 32-lea deponentă, *Băcilă Băcilă*, boeră din Ludișoră, în etate cam de 60 de ani.

Ală 33-lea deponentă, *Ionă Tămașă*, boeră din Ludișoră, cam de 44 de ani.

Ală 34-lea deponentă, *Bursană Sérbulă* din Ludișoră, cam de 50 de ani.

Acestia citându-se, jurându-se și întrebându-se în modă legală, depună întru tōte ca martorul precedentă ală 31-lea

Ală 35-lea *Ionă Bica*, boeră din Voivodenii mari, în etate cam de 60 de ani etc. declară: Ad 5. *Dar de cândă s'a colonisată aici Poșorta*, (muntele și pădurea) aă fostă a Boerilor din Poșorta, și astădi încă sunt ale loră, pe cară le stăpânescă în puterea dreptului, ce lău avută parinții loră.

Ală 37-lea deponentă, *Bucură Nistoră*, din Voivodenii-mari, iobagiă ală Ilustritați sale ală d-lui Baronă Grigore Bartsai, în etate cam de 50 de ani etc., declară: Ad 5. *Dar de cândă s'a că colonisată aici Poșorjenii*, muntele și măra aă fostă ale Boeriloră, iar pădurea a tuturoră locitoriloră din Poșorta, pe cară le-aă stăpânată în pace antecesorii boeriloră din Poșorta și după ei succesorii de acumă.

Ală 45-lea deponentă, *Cornila Grévulă*, boeră din Lisa, în etate cam de 80 ani etc., declară: Ad 1. Amă audiu delă bătrâni, că Bréza este aşedată în hotarul său în Boeronatul Boerilor din Poșorta Ad 5. *De cândă a descălecătată aici Poșorta*, de atunci Boerii din Poșorta aă stăpânată, după cum amă audiu, moscenirea ce le-a rămasă, și sciū că dinși aă fostă în stăpânire liniscită.

Toți acești deponenți sunt Boeri și Tărani din satele descrise mai susă în Téra Făgărașului, comitatul Albeș, și amă scrisă depozițiunile loră ce le-aă făcută după prestarea jurămēntului în modulă arătată mai susă, în puterea credinței noastre Dată în comuna

Poșorta, în anulă ună miă și pătrăsute trei deci și trei, în ziua de 19 a lunei lui Iunie, adevărată în ultima zi a cercetării mai sus menționate.
Correcta, etc.

(Originalul pe hârtie în archiva adv. Ar. Densușianu, dosarul «Comuna Poșorta». Începutul lipsesc).

XXIII.

1518, Ianuarie 12.

A c t ū d e a d o p t i o n e. Paulū Thomori castelanulū Muncaciulū și alū Fagarășulu adeveresce, că în ziua de 12 Ianuariu 1518 ținendū Tribunalū cu Boerii din Téra Făgărașulu, atunci Boeriulū Aldea Bica din Voivodenii-mari a declaratū, că dinsulă a adoptatū ca eredi și fi și în Boeronatul său pe Ión și pe Manu feciorii Domnei Stanca fetei lui Mursa.

Nos Paulas de Thomor Castellanus castrorum de Munkach et Fagaras damus pro memoria, quod agilis *Algya Byka* de Vajdrafalva feria tertia proxima post festum beati Pauli primi Heremitae in oppido Fagaras, cum in Sede Judiciaria hujus districtus pro tribunali consedissemus de medio aliorum nostri exsurgens in praesentiam, sponte et libere fassus est hoc modo: Quomodo ipse natura deliberatione praehabita, tam ex eo, item quod videns se ipsum jam prolibus penitus destitutum, in signum fraternae dilectionis agiles adolescentes *Ioannem* (et) *Many* filios olim Michaile et honestae Dominae Stanka, filiae Mursae Relictae quondam Theodori Popae, filii quondam Raduly Byka sororis praemissi Aldgya Byka procreatae in omnibus suis juribus possessionariis et portionibus quae in possessione Nagy-Vajdrafalva de jure et ab antiquo ad Boeronatum *lege hujus terrae* adtinerent concernerent, nunc cum omnibus suis appertinentiis et utilitatibus, quibusvis proventibus, molendinis, rivulis, montibus, terris, pratis, foenilibus ac caeteris quovis nominis vocabulo vocatis, ad dictum Boeronatum attinentibus et pertinentibus, et pertinere debentibus, Item Cyganos Bagyul, Nan, alium Nan Dankuly, Nagas, simul cum prolibus ac eisdem *Ioann* et *Many*

post mortem suam dedisset ac *in suos haeredes praesumpsisset*, et *in filios in omnibus procreasset*, una cum ipsorum posteritatibus universis; imo dedit, inscripsit et condonavit coram nobis jure perpetuo et irrevocabiliter, contradictore nullo apparente; praesentibus ibidem Mursad Koman de Rusor, Kosta de eadem, Aldgya de Vad, Rude Török de Berivoj, Hangul de Szescsor, Stojka de Betlen, alter Stojka de Berivoj, Vilkan de Felsö Vist, Bállya de Dridiff caeterisque Bojaronibus in sede tunc existentibus. In cujus rei memoriam praesentes has Literas nostras eidem duximus concedendas, sigilloque quo utimur obsignandas. Datum die et loco qui supra. Anno Domini Millesimo Quingentesimo decimo octavo.

(Colecțiunea d-lui Ioană cavaleru de Pușcariu : Urkunden zur Geschichte von Siebenbürgen, Tom. III, pag. 73, în Biblioteca Academiei Române).

XXIV.

1591, Martie 3.

Baltesarū Bathori, comite și erede perpetuu alu Terei Făgărășulu, confirmă pe descendenții lui Bute Judele și jumătatea Boeronatulu din Arpașul-de-josu sub condițione ca dinși să presteze serviciile cu cari sunt datoră la fortăreță Făgărășulu după dreptu și vechia consuetudine.

Nos Balthasar Bathori de Somlio, Comes, et Haeres Terrae Fagaras perpetuus nec non Illustrissimi Principis Transilvaniae Con-siliarius etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes universis. Quod nos attentis, et consideratis fidelibus servitiis agilium Ztanchul, Opra, Radul, et Bogdan, filiorum agilis quondam Opre Ztanchul, filii agilis quondam Ztanchul Sudele, filii quondam agilis Ztoika Sudele, filii olim Bute Sudele, ac Ztanchul, Nanes, et Radul filiorum quondam agilis Ztoika Sudele, filii dicti quondam Ztanchul Sudele, filii similiter dicti Ztoika Sudele, filii prae-fati olim Bute Sudele, item Ztan Sudele filii praenominati quondam Ztoika Sudele, filii antefati olim Bute Sudele; nec non Opra Woikoan, Bogdany Woikoan, filiorum agilis quondam Radul Woikoan,

filii agilis quondam Ztoika Woikoan, filii jam fati olim Bute Sudele, ad haec *Fraczila Opre*, filii dicti quondam Ztoika Woikoan, filii aliquoties nominati olim Bute Sudele, insuper *Toder Ztoika*, filii praefati quondam Ztoika Woikoan, filii sepius nominati olim Bute Sudele, Bojeronum videlicet nostrorum pro temporum varietate, tum ad arcem nostram Fogaras, tum nobis exhibitis, et impensis, ac in futurum quoque exhibendis, et impendendis, totalem et integrum medietatem unius integri Bojeronatus in possessione nostra *Also Arpas* vocata videlicet superiorem ejusdem possessionis partem in districtu, seu terra nostra Fogaras existentem habitam, in cuius quieto, et pacifico dominio genitores et progenitores suos perstitisse ipsique etiam ad presens persistere, verum literis idoneis, vel sufficientibns destitui esse perhibentur, iisdem diversorum disturbiorum temporibus quibus terra ipsa Fogaras identidem exagitata fuit amissis, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet terris scilicet arabilibus, cultis, et incultis, agris, pratis seu fenetis pascuis, campis, silvis, nemoribus, alpibus, montibus, vallibus, aquis, flaviis, iis demtis, quae in rationem nostram prohibitae sunt, piscinis piscaturis molendinis, eorundemque locis generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integratibus, quovis vocabulo nominis vocitatis, ad eandem medietatem praefati integri Bojeronatus de jure, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus premissisque sic ut praefertur, stantibus et se habentibus memoratis agilibus Ztanchul, Oprea, Radul et Bogdán nec non Ztanchul, Nanes, et Radul item Ztan Sudele, Oprea Woikoan, Bogdan Woikoan, Fraczila Opra, ac Toder Ztoika, de *Also Arpas* ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis novae nostrae donationis titulo ex lege, conditione, et jure dandam donandam conferendam duximus, quibus reliqui hujus terrae nostrae Fogaras Bojerones promiscue possident Bojeronatum; *administrandis videlicet, et praestandis iis quae ad arcem nostram praedictam administrare, et praestare debent, jure et consuetudine veteri a praenominatis Ztanchul, Opra, Radul, Bogdan, altero Ztanchul, Nanes, altero Radul, Ztan Sudele, Opra Vojkoan, Bogdan Vojkoan, Fraczila Opra, Toder Ztoika*

de praedicta Also Arpas ipsorumque heredibus et posteritatibus universis colonisque in praefata medietate unius integri dicti Bojeronatus, ipsorum haeredibus, prout damus, donamus, et conferimus, jure perpetuo, ac irrevocabili tenendam possidendum pariter et habendum salvo jure alieno, commitentes nihilominus vobis Egregiis Francisco Literato arcis nostrae Fogaras Provisor nec non *agilibus Bojeronibus duodecim Assessoribus videlicet Sedis nostrae Judicariae Fogaras juratis*, quatenus eosdem Opra, Radul, Ztanchul, Bogdan, alterum Ztanchul, Nanes, alterum Radul, Ztan Sudele, Opra Woikoan, Bogdan Woikoan, Fraczila Opre, ac Toder Ztoika in dominio praescripto unius integri Bojeronatus possessionis dictae Also Arpas introducere, eamdemque eisdem, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis simul cum cunctis suis utilitatibus, pertinentiis quibuslibet juxta morem antiquitus observatum consuetudinemque ejusdem terrae nostrae Fogaras vetustam statuere debeatis jure perpetuo, et irrevocabili prossidendum si contradictum non fuerit, contradictores vero, si qui fuerint, ex parte eorum jus, et justitiam administrare, tandemque seriem hujusmodi statutionis, et introductionis modo praemisso factae ut fuerit peracta, praesentibus Literis nostris in margine, aut in tergo pro majori fide describere debeatis, et teneamini. In cuius rei memoriam, perpetuamque firmatatem praesentes literas nostras, manus nostrae subscriptae, pendentesque sigilli nostri munimine roboratas, et communitas, eisdem prae-nominatis Ztanchul, Opra, Radul, Bogdan, alteri Ztanchul, Nanes, alteri Radul, Ztan Sudele, Opra Woikoan, Bogdan Woikoan, Fraczilae Opre, ac Toder Ztoika, ipsorumque haeredibus, et posteritatibus universis dandas duximus, et concedendas. Datum in Civitate Alba Julia die tertia Mensis Martii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo primo.

Balthasar Bathori

de Somlio mp.

(Copiă făcută de quartierul general din Orlat în Archiva Districtului Făgăraș, comunicată de D-lă Ion Gane, functionară acolo).

XXV.

1596, Augustă 8.

Sigismundū Bathori Principele Transilvanieī conferesce luī Bogdanū din Arpașulū-de-josū titlulū de nobilū ungurescū cu dreptulū de a purta insigniī nobitarī: unū scutū representândū la mijlocū unū cerbū traversatū cu o sagetă prin gâtū, etc.

Nos Sigismundus Dei Gratia Transilvaniae, Moldaviae, Valachiae transalpinae, et Sacri Romani Imperij Princeps, partium regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum Consiliariorum nostrorum humillimam intercessionem Serenitati nostrarē propterea factam; tum vero attentis et consideratis fidelitate, et fidelibus servitiis Nobilis Bogdan Also Arpasy de eadem Also Arpas quae ipse nobis, et huic regno pro locorum, et temporum varietate fideliter exhibuit et impendit ac in futurum quoque exhibiturus, et impensurus est. Eudem Bogdán Also Arpassy ex statu, et conditione plebea, et ignobili in quo natus est, et hactenus perstitit eximendum, ac in coetum, et numerum veroram et indubitatorum regni Transilvaniae et Hungariae Nobilium adnumerandum aggregandum, cooptandum, et ascribendum duximus, prout adnumeramus aggregamus, cooptamus. et ascribimus¹⁾. Decernentes expresse, ut a modo deinceps idem Bogdán Also Arpassy eiusque heredes et posteritates utriusque sexus uni-

(1) După cum se constată din actele publicate în acăstă colecțiune, Bogdănescii din Arpașulū-de-josū constituie o vechiă familia boerescă. Dar Sigismundū, în diploma de față, nevoind să recunoască legalitatea boeriei române, confere luī Bogdanū în schimb titlulū de nobilū ungurescū. Însă Bogdănescii urmară și de aci încolo a se considera totū ca boeri, și nicăi de cunū ca nobili. Acăsta se vede din unū actū relativū la familia Bogdănescilorū din Arpașulū de-josū din anulū 1629, adeca numai cu 33 de ani după diploma lui Sigismundū, în care se dice: «și să restituim întintulū de arătură familiei Bogdănescilorū, fiind că se ține de boeria loră părintescă ereditară, și pînă unde sjunge memoria omenilor pămîntului a fostă totă în liniă boerescă». Cu cincii ani mai târziu adece la 1634, Pâlen Bogdanū și Stanu Bogdănesi din Arpașulū-de-josū se subsemnéază într'unū actū publicū ca boeri, dar nu ca nobili. (A se vede documentele sub N-rii IV și VIII).

versae pro veris et indubitatis Nobilibus habeantur, et reputentur. In signum autem huiusmodi verae, et perfectae Nobilitatis eorum haec arma seu Nobilitatis insignia scutum videlicet triangulare coelestini coloris, in cuius campo, seu viridi cespite cervus per collum sagitta transfixus et naturali suo colore depictus stare conspicitur; supra scutum galea militaris clausa est posita diademate regio exornata ex quo cervus sagitta similiter per collum transfixus, priori per omnia similis eminere videtur, ex cuius cono teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes utramque scuti partem pulcherrime ambiunt, et exornant, prout haec omnia in capite, seu principio praesentium literarum nostra docta manu, et arte pictori clarius expressa et picta esse cernuntur, animo deliberato, et ex certa scientia, et liberalitate nostra praefato Bogdán Also Arpassy, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dedimus et contulimus. Annuentes et concedentes, ut ipsi prescripta arma seu nobilitatis insignia, more aliorum verorum et insignitorum Nobilium armis utentium ubique in praeliis hastiliis torneamentis duellis monomachis ac aliis quibuslibet exercitiis, nobilitibus et militaribus, nec non sigillis, vexillis, cortinis, annulis, armillis, auleis, domibus, clypeis, tentorys, velis, sepulchrис, et generaliter quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub vere, et sincere nobilitatis titulo quo eos ab universis et singulis cuiuscunque status conditionis dignitatis et praeminentiae homines existant, dici teneri nominari, et reputari volumus, ferre et gestare omnibusque et singulis ys honoribus gratys privilegys indultis libertatibus, et immunitatibus, quibus caeteri, veri et nati nobiles, ac militares homines praedicty regni huius Transilvaniae et Hungariae, quomodocunque de jure vel consuetudine utuntur fruuntur, et gaudent perpetuo uti frui ac gaudere possint et valeant. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Bogdan Also Arpassy ipsiusque heredibus, et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dandas duximus, et concedendas. Datum in civitate nostra Alba Julia die octava

Mensis Augusti Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo sexto.

Sigismundus Princeps mp.

Stephanus Josica

Cancellarius mp.

Iohannes Balasfy

Secretarius mp.

Productis in Originali Armalibus sequentia indorsata reperiuntur :
 Juxta Ritum et veterem hujus terre Fogarasiensis consuetudinem presentes
 Literae Armales seu Nobilitares pro parte Bogdan Arpasy de Also,
 non obstante diurnitate Literarum in frequenti et. Sede supe-
 riori arcis Fogarasiensis publicate proclamate, tribus sedibus et in vigore
 suo nemine contradicente relictæ in Anno Domini 1639 Diebus Octobris.

Publicatae per me Andream Literatum Juratum Notarium Sedis Nobilium
 Fogarasiensis. Idem Notarius.

(Copia din anulă 1821 în archiva comitatului Făgăraș, comunicată de d-lă Iónă
 Ganea funcționariu la prefectura de acolo.

În legătură cu această diplomă publicămă aici următorul certificat:

Zeugnisz.

Dasz der pensionirte Herr Lieutenant David Papp von Alsó Arpasi ver-
 mög dem durch denselben im Originali uns vorgezeigten durch den dama-
 ligen Landesfürsten Sigismund am 8-ten Aug. 1596 dem Unter Arpaser
 Bogdan v. Alsó Arpási und seiner sämtlichen Nachkommenschaft verlie-
 henen Adelbrief ein unbezweifelter wahrer hungarischer Edelmann sey,
 wird anmit bestätigt. Fogaras am 28-ten Februarii 1829.

durch

(L. S.) Ioseph Jaksi m. p.

Distr. Jur. Assessor.

(L. S.) Iohann Bauer m. p.

Grenz Procurator.

Originalulă pe hârtie în archiva d-lui A. Densușianu).

XXVI.

1598, Iuliu 1.

Maria Christierna soția Principelui Sigismundū Bathori ajungēndō, după abdicarea bărbatuluī seū, la guvernulū Transilvaniei, confirmă actulū de adoptiune al ū boeriluī Aldea Bica din Voivodenii-marī, făcutū în anulū 1518.

Nos Maria Christierna, Dei Gratia Transsilvaniae, Moldaviae, Walachiae Transalpinae etc. Princeps, Partium Regni Hungariae Domina et Siculorum Comes, nata Archidux Austriae, Dux Burgundiae et comes Tyrolis, Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod ex parte et in personis Agilium *Coman Byka*, *Radul Byka*, filiorum quondam Ioannis Byka, item alterius *Radul Byka* et *Aldae Byka* filiorum quondam Manni Byka Bojaronum nostrorum de Nagy Vaydafałva in districtu inferiori terrae nostrae Fogaras existente habita, exhibitae sunt nobis quaedam Literae Magnifici quondam Pauli de Thomor alias castellani arcis nostrae Fogaras in pergameno patenter confectae sigilloque ejus pendenti in cera rubra impressive comunitae, quibus mediantibus agilis Algyo Byka de Vaydafałva matura inde deliberatione praehabita, videns se prole jam penitus esse destitutum, in signum paternae dilectionis Ioannem et Mann progenitores videlicet dictorum exponentium nepotes quondam Radul Byka in filios ascivisset et adoptasset, eosque una cum haeredibus eorum et posteritatibus universis, in omnibus suis juribus possessionariis et portionibus quae in possessione Nagy Vajdafałva de jure et ab antiquo ad *Boieronatum suum* spectarent et pertinerent, una cum omnibus pertinentiis emolumentis ac quibusvis immunitatis legitimos perpetuosque haeredes suos pronuntiasset, dictamque ejus adoptionem idem Paulus de Thomor literis suis confirmasset tenoris infrascripti, supplicatumque quoque nobis est humillime, ut nos easdem literas omniaque et singula in eisdem contenta, ratas gratas et accepta habentes, clementer approbare, ratificare et confirmare dignaremur, quarum quidem literarum tenor talis est.

(Urmăză documentul din 1518 sub No. XXIII).

Nos itaque praemissa supplicatione, nobis modo quo supra porrecta clementer exaudita et admissa, praescriptas Literas dicti quondam Pauli de Thomor non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus Literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augumento aliquali insertas et inscriptas, quo ad omnes earum continentias, articulos, clausulas et puncta eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque eorum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus memoratis Koman Byka, Radul Byka alteri Radul Byka, Salomon Byka, Stancsul Byka et Alda Byka, ipsorum haeredibus et posteritatibus universis perpetuo valituras, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. In quorum omnium inviolatum robur, fidemque perpetuam, praesentes Literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine manusque propriae subscriptione corroboratas eisdem ac haeredibus et posteritatibus eorum universis clementer dandas duximus et concedendas. Praesentibus perfectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae die prima Julii Anno Domini Millesimo quingentisimo nonagesimo octavo.

Maria Christierna mp.

(L. S. P.)

(Colecțiunea d-lui Ioană cavaleru de Pușcariu, Tom. III, pag. 72, în Biblioteca Academiei Române).

XXVII.

1613, Februarie 25.

Gavrilă Bathori Principele Transilvaniei conferesce intendentului său Hangulă Șoafărău sau Boeriu din Viștea-de-jos titlul de nobil transilvan cu dreptul de a purta insigniile nobilitării unu scută reprezentând la mijloc un lup ridicat în două picioare ținând în labă dréptă o sabie, iar în cea stângă unu cușită, etc.

Nos Gabriel Dei Gratia Transsilvaniae, Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes

quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum Consiliariorum nostrorum singularem intercessionem propterea nobis factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis fidelis nostri nobilis *Hanguli Safar* alias *Boer* de *Also-Vist* dispensatoris ⁽¹⁾ nostri *Fogarasiensis*, quae ipse a pluribus jam annis Principibus regni hujus Transsilvaniae praedecessoribus nimirum nostris, ac nobis etiam quo Dei benignitate ad hunc principatus nostri gradum electi et erecti sumus, et in omnibus occasionibus et rebus fidei et industriae suae commissis juxta possibilitatis sua exigentiam fideliter, summaque cum animi sui promptitudine exhibuit et impendit ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est. Eundem igitur *Hanguly Sáfár* alias *Boer* antea quoque uti intelleximus nobilem, de speciali nostra gratia et potestatis plenitudine denuo et ex novo in coetum et numerum verorum regni nostri Transsilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum nobilium annumerandum, aggregandum, cooptandum et adscribendum duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, decernentes expresse, ut a modo deinceps idem *Hanguli Sáfár* alias *Boér*, haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus universae pro veris et indubitatis nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem hujusmodi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia scutum videlicet militare coelestini coloris, in cuius campo sive area lupus integer naturali colore depictus, postremis duobus pedibus stare, anterioribus autem elevatis, dextro ensem evaginatum, sinistro autem simili ter pedibus cultrum cisorium tenere conspicitur. Supra scutum galea militaris clausa est posita, quam contegit corona regia, gemmis et unionibus ornata. Ex cono autem galeae teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes, oras seu margines ipsius scuti pulcherrime ambient et exornant, prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte pi-

(1) Dispensator : qui expensa et accepta compensat et impendit. Sed proprie Dispensator dictus, qui in palatis Regum aut Principum Oeconomus, Major domus, nostris *Maitre d'hôtel*. *Du Cange*, Glossarium med. et inf. latinitatis, II. pag. 881.

ctoris clarius expressa et depicta esse cernuntur. Animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra praefato Hanguli Sáfár alias Boer, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiouse dedimus et contulimus. Annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma, seu nobilitatis insignia more aliorum verorum et insignitorum nobilium armis utentium, ubi cunque in praeliis, hastiludiis et torneamentis, duellis, monomachii ac aliis quibusvis exercitiis nobilitaribus et militaribus, nec non sigillis, vexillis, cortinis, velis, annulis, aulcis, domibus, clypeis, tentoriis, sepulchris, generaliter vero quarum libet rerum et expeditionum generibus, sub verae et sincerae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis cujuscunque status, ordinis, dignitatis, conditionis et preeminentiae homines existant, dici, teneri, nominari et reputari volumus, ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri nati et indubitati nobiles et militares dicti regni nostri Transsilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum quomodocunque de jure et consuetudine antiqua utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint. Et nihilominus pro ampliori benignitatis nostrae erga eundem declaratione, domum ejusdem in jam dicta possessione Also Vist, cui ab una Opra *Dendrum*, ab alia autem partibus Raduli Bachila providorum demus vicinantur, in districtu seu terra Fogarasiensi, comitatuque Albensi Transsilvaniae existente habitam ab omni censuum, taxarum contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinarum subsidiique et lucri camerae nostrae solutione, servitiorumque quorumlibet pleborum et civilium exhibitione, item seminaturas, allodiaturas, agricolationes et alias quaslibet haereditates eorum, quas in dicta possessione Also Vist et territoriis ejus juste et legitime tenebant a decimarum nonarum et capetiarum nobis et successoribus nostris quotannis provenire debentum pensione, servitiorum quorumlibet pleborum et civilium exhibitione in perpetuum eximendas supportandas et nobilitandas duximus, prout eximus, supportamus et nobilitamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis universis et singulis generosis egregiis, nobilibus, Capitaneo, Provisor, Castel-

lanis arcis nostrae Fogarasiensis, item decatoribus, decimatoribus, connumeratoribus et exactoribus quarum libet contributionum nostrarum et successorum nostrorum, nec non providis judici et juratis Civibus annotatae Possessionis Also Vist eorumque vices gerentibus modernis et futuris quoque pro tempore constituendis, cunctis etiam aliis quorum interest seu intererit, praesentium notitiam habituris, harum serie commitimus et mandamus firmiter, ut vos quoque a modo deinceps successivis semper temporibus praefatum Hanguli Sáfar alias Boer haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus universas ratione praedictae domus, allodiaturarum seminaturarum et agricolationum haereditatumque suarum praemissarum, ad nullam censuum, taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinarium, subsidiique et lucri camerae nostrae solutionem, servitorum quorum libet plebeorum et civilium exhibitionem, decimarum nonarum et capetiarum pensionem cogere, compellere vel propterea eundem haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus in personis rebus et bonis ipsorum quibusvis impedire, turbare, molestare, seu quovis modo damnificare debeatis aut sitis ausi modo aliquali. Sed eandem domum, seminaturas, allodiaturas, agriculaciones et alias quaslibet haereditates jam nominati Hanguli Sáfár, modo praemisso exemptas supportatas et nobilatatas in perpetuum habere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam firmatatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authenticí sigilli nostri munimine roboratas memorato Hanguli Safar alias Boer ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis dandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Cibiniensi die vigesima quinta mensis Februarii Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

Gabriel Princeps mp.

(L. S. P.)

(Colecțiunea d-lui Ioanu cav. de Pușcariu, Tom. III, pag. 73, în Biblioteca Academiei Române).

XXVIII.

1628, Aprilie 20.

Gavrilă Bethlen Principele Transilvaniei, ține armilustriū (revistă militară) cu Boerii din Téra Făgărașulu și confirmă în statul boeresc pe Dumitru Comănică sau Solomonu și pe Stoica Solomonu din Venetia-de-josu, întăriindu-le totu odată și pământurile de boeriă de-mpreună cu toate folosele și dependințele, cu vecini și cu țigani.

Nos Gabriel Dei Gratia Sacri Romani Imperii, et Transilvaniae Princeps, Partium Regni Hungariae Dominus, Siculorum Comes, ac Oppoliae et Ratiboriae Dux, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod cum nos statum et conditionem universorum, et singulorum Boeronum, et Libertinorum nostrorum Districtus Terrae Fogaras cognoscere volentes, *ipsis Armilustrium Fogarasinum indixissemus*¹⁾, tunc frequenti numero eo convenientes inter alios strenui quoque Dumitru Komanicz, alias Salamon, et Sztojka Salamon de Also Venetia, coram Serenitate nostra comparuerunt, quorum conditione, et ad serviendum sufficientia, per Nos probe investigata, et cognita, quia digni a Celsitudine nostra habiti sunt, qui in statu Boeronali permaneant, ea ratione id eisdem Dumitru Komanicz, et Sztojka Salamon Boeronibus annuendum, et concedendum duximus, ut omnibus, et singulis iis privilegiis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus veri Boerones dictae Terrae Fogaras ab antiquo usi, et gavisi sunt, ipsi quoque et sui haeredes universi succesivis semper temporibus uti

(1) La Români era o vechiă datină ca Voivodul să țină în fiecare anu o revistă militară cu boeri și, și acestă armilustriū se numia în limba română din secolul al XVI și XVII-lea căutarea oștei. Négoie Basarabu în «Invățările» sale cătră fiul său Teodosie și cătră cei alți succesorii ai săi, dice: «Așadar când veți eșa faceți căutarea oștilor vostre la anul cum le este obiceiului, totu boerii și căpitanii și toate slugile vostre cată nădejde să aibă dela voi cinstă și daru și dreptate și slujbe» (Hasdeu, Arch. Ist. I. 2. pag. 123). Această vechiă consuetudine o vedem că se păstrase în Téra Făgărașulu, chiar și după rîmperea acestuia ducatului din corpul Térei-Românesci. Așa, la anul 1628 ține armilustriū cu boerii din Téra Făgărașulu Principele Transilvaniei Gavrilă Bethlen, iar la anul 1657, revista militară o face Susana Lorantfi văduva Principelui George Racoți, careia, Camera transilvană îi zălogise Téra Făgărașulu (A se vedea documentul sub No. XI.)

frui, et gaudere valeant atque possint. Et nihilominus pro amplioris Principalis munificentiae nostrae erga eosdem Dumitru Komanicz et Sztojkam Salamon Boerones declaratione, totales quoque, et integras portiones ipsorum possessionarias Boeronales aviticas, in possessiōnibus Also Venetia, et Kutsulata nuncupatis, in praēallegato Districtu Terrae Fogaras existentes, habitas, in quarum quieto, et pacifico dominio tam progenitores ipsorum, quam etiam ipsi ab antiquo perstisset, et nunc quoque persistere, litteras solummodo nostras superinde concessas sibi ipsis dari postulare perhibetur, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibus libet, *vicinis*¹⁾ nempe et cinganis, terrisque arabilibus cultis, et incultis, agris, pratis, pascauis, campis, foeneticis, sylvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, aquis, fluviis, piscinīs, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis de jure et ab antiquo ad easdem spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus, memoratis Dumitru Komānitz, alias Salamon, Sztojka Salamon, et *Sandrino* similiter *Salamon*, qui etiam verus Boero a nobis declaratus, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis nostrae Donationis titulo, gratiōe dedimus, donavimus, et contulimus, prout damus, donamus, et conferimus jure perpetuo, et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas, salvo jure alieno, in eisdem omnibus et singulis ipsos clementer confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio Litterarum mediante. Quas Nos de more praetacti Districtus Fogarasiensis in sede frequenti publicari et proclaimari volumus, atque jubemus. Datum in Civitate Nostra Alba Julia, Die vigesima Aprilis Anno Domini Millesimo, sexcentesimo, vigesimo octavo.

(Transumptul Guvernului transilvanu cu data Clujă 7 Maiă 1831, în archiva D-lui Ar. Densușianu. Documentul se descrie astă-felă :

Et subscriptum erat Gabriel m. p. sequebaturque sigillum pendens, ab extra autem in dorso earundem habebatur publicatio adscripta his verbis :

(1) În privința vecinilor din Tera Făgărășulu a se vedé nota dela documentul No. VII.

Anno Millesimo sexcentesimo trigesimo, die trigesima Aprilis in *Sede Iudiciali Duodecim Boeronum* exhibitae, et publicatae tribus vicibus secundum antiquam consuetudinem hujus Districtus Terrae Fogaras nullo penitus contradictore comparente. Martinus Felvinci Provisor Fogarasiensis m.p.)

XXIX.

1630, Maiu 28.

Caterina de Brandenburg Principesa Transilvaniei confirmă în statul boerescu pe Bucur Monea și pe feciorii lui din Veneția-de-jos.

Nos Catharina Dei Gratia nata Marchionissa Brandenburgica; Sacri Romani Imperii et Transilvaniae Princeps, partium Regni Hungariae Domina, Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentum significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnulorum fidelium Consiliariorum nostrorum singularem intercessionem
 sedis judicariae arcis nostrae Fogaras sententialibus clare intelleg. strenuum *Bukur Monye* de inferiori Venicze exem. *Boeronal* . . . *stirpis progenitoribus* quorundam fidelium nostrorum relationibus in praesenti. etiam *Boer* gaudere super temporibus iusto Dei judicio ad paupertatem redactum *Boeronali* sta malitiorum amississe praerogativam, sed ex gravamini. tia nostra Principali illi denuo resti Salamonem Mone filios eius natos iam et nascituros deinceps statui et conditioni ipsorum scientia nostra concedentes *Bukur, Man, Bogdan et Salamon M* huius terrae Fogaras Boiaronibus habe. omnibusque tatibus et praerogativis *Boerones* a maioribus suis utuntur tur et gaudent uti frui et gaudere valeant atque possint erga eosdem *Bukur M . . . B* declaratione, totalem et integrum portionem

ipsorum Boeronalem qu . . sorte divisionaria cum aliis
 districtu terrae Fogaras existentium ha-
 bitam in quar pacifco dominio tum progenitores
 eorundem, quam perstitisse et nunc
 pers terras ara sibi ipsis dari
 postulare perhibentur simul cum cunctis suis utilitatibus et perti-
 nentiis quibuslibet cultis et incultis
 silvis, nemoribus vallibus, alpibus .
 vineis vinearumque promontoriis fluviis piscinis
 piscaturis aquarumque recursibus dem locis . .
 nominis vocabulo vocitatis ad eandem de iure et
 ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus sub suis veris me-
 tis existentibus
 . . posteritatibus universis ratas nempe et congruas unicuique suas
 porciones novae nostrae donationis donavimus et contulimus habendas.
 Salvo iure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum
 districtus terrae Fogaras sede frequenti
 volumuus et Datum in Arce nostra Fo-
 garas die vigesima octava mensis May Anno Domini Millesimo sex-
 centesimo

Catharina mp.

(L. S. P.)

În dosă:

Anno 1630 die 9 Juli. Juxta ritum et consuetudinem huius terrae Foga-
 ras publicatae tribus in facie sedis ju-
 diciariae nemine contradicente in vigore
 Martin . . . mp.

Anno 1641, 20 febr. Istae literae Boeronales per nos praefectum et exacto-
 nem fiscales Albensesque Requisidores ab Domina Principissa
 Anna Bornemisza domina terrae Fogaras ad revidenda boeronum suorum
 jura deputatos commissarios visae et in vigore relictæ. In Fogaras anno et
 die

(Originalulă pe pergamenă stricată prin umedă, in posesiunea lui Ionuț Monea

*

din Venetia-de-jos N-ru 14. Sigilul pendentu imprimat în cera alba. Acestu documentu din preună cu mai multe altele relative la familia lui Monea ni s'a comunicat în copiă din partea D-lui Ioan cavaleru de Pușcariu consiliarul la înalta curte de justiția din Pesta, pentru cări i suntem adâncu recunoscători.)

XXX.

1632, Sept. 18.

George Racoți I, Principele Transilvanie, confirmă în statul de boeri pe Solomonu Monea din Venetia-de-jos, pe frații și pe feciorii lui, sub condițiu ca dinși intocma ca cei-l-alti boeri să suporte toate sarcinile și serviciile boeresci, cu cări sunt datorii la castelul Făgărășului.

Nos Georgius Rakoci Dei gratia Princeps Transilvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium Dominorum Consiliariorum nostrorum singularem propterea Nobis factam intercessionem, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis strenui Salamonis Monya de Also Venetzie, quae ipse primum quidem Principibus hujus Regni nostrae Transilvaniae praedecessoribus videlicet nostris felicis reminiscentiae, ac tandem Nobis etiam et huic Regno Nostro Transsylvaniae pro locorum et temporum varietate in omnibus rebus fidei et industriae sua commissis juxta (possi)bilitatis sua exigentiam summa cum animi sui constantia et promptitudine exhibuit, et impendit, ac in posterum quoque exhibitorum et impensurum ipsum confidimus. Eundem igitur Salamonem Monya ac per eum Many, Opra, Stants Monya fratres carnales, Opram, Bukur et Michaelem Monya filios ipsius antea etiam uti et diligenti informatione egregii Georgii Szegedi de Kolosvár, provisoris nostri Fogarasiensis liquide intelligimus boerones extitisse, ex speciali nostra gratia et potestatis plenitudine, denuo una cum ipsorum liberis jam videlicet natis et in posterum Dei beneficio nascituris in coetum et numerum reliquorum Boeronum istius Districtus Terrae Nostrae Fogaras adnumerandos, aggre-

gandos, cooptandos et adscribendos duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, decernentes expresse, ut a modo deinceps iidem Salamon, Many, Opra, Stants, Opra, Bukur et Michael Monya ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universae pro veris et indubitatis boeronibus habeantur et reputentur omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri nati et indubitati Boerones praedicti districtus terrae Fogaras quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, usque ad beneplacitum nostrum uti, frui, et gaudere possint atque valeant. Domosque eorumdem Salamonis, Many, et Opre Monya, in dicta possessione Also Venetzie, vicinitibusque domorum Salamonis Monya, nobilis Stantsul Zoganya, ab una partibus vero ab altera nobilis Stan Monya, Many Monya, Goile Csiszmasu. altera vero partibus. . . . ejusdem possessionis Opre Monya, providus Stoika Butza ab una, partibus vero ab altera locus desolatus et rivus ibidem decurrens in praedicto districtu et terra Fogaras comitatique Albensi transilvanico existente habitas ab omni censuum, taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordiniarum subsidiique et lucri Camerae nostre solutione servitorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione, seminaturas item allodiaturas, agricolationes, vineas, sylvas et alias quaslibet haereditates ad Boeronatum ipsorum spectantes in jam fata possessione Also Venitze territorioque ejusdem eximendas, supportandas, libertinandas, boeronandas duximus, ea tamen conditione ut iidem Salamon, Many, Opra, Stants, Opra, Bukur et Michael Monya haeredesque et posteritates ipsorum universae omnia onera et servitia boeronalia, ad arcem nostram Fogaras consequenterque domos et curias nostras nobilitares districtus Terrae Fogaras debentia instar aliorum boeronum semper et ubique subire et a provisoribus castellanisque Arcis nostre Fogaras dependentiam habere, modis omnibus debeant et teneantur, prout eximimus, supportamus, libertamus et boeronamus praesentium per vigorem. Quo circa vobis generosis, egregiis et nobilibus Capitaneo, Provisor, Castellanoque dictae ar-

cis Fogaras, providis item circumspectis Judici juratisque civibus possessionis Also Venicze modernis scilicet et futuris quoque (pro) tempore.... eorumque vices gerentibus cunctis, etiam aliis quorum interest seu intererit praesentium notitiam habituris, harum serie committimus, (et) mandamus firmiter, quatenus vos quoque a modo in posterum praefatos Salamonem, Many, Opra, Sztants, Opra, Bukur et Michaelem Monya, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus universas in praedicto Boeronatu conditione sub praemissa conservare debeatis et teneamini, neque eosdem propterea in possessionibus rebusque suis universis impedire, turbare, molestare seu quovis modo damnificare praesumatis vel sitis ausi modo aliquali, secus non facturi. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes nostras litteras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis Salamon, Many, Opra, Stants, Opra, Bukur et Michaeli Monya ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dandas duximus et concedendas. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Civitate nostra Kolosvar die decima octava mensis Septembris Anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo secundo. Rakoci m.p.

Octavarum *litterarum boeronalium* in transmissionalibus insertarum sub No. 4. Salomonis quondam Monya et fratrum ejusdem a Principe quondam Georgio Rakotzi impetratarum, quarum tenor et continentia huius erat tenoris :

(Urmăză diploma de sus).

Annotatumque erat in iisdem litteris transmissionalibus : subscriptum fuisse praeinsertis litteris boeronalibus a sinistra Georgius Rakoczi, a dextra autem partibus in margine Martinus Markosfalvi Secretarius m. p. et quod fuerint sigillo altefati Principis super cera rubra in zona sericea diversi coloris pendentii impressive communitae et roboratae ac in pergamenio patenter confectae et emanatae, cum hujus modi in exteriori parte subscriptione : Praesentes litterae boeronales et exemptionales per praefectum et exactorem fiscales ac Requisidores Albenses tamquam Commissarios Illustrissimae Dominae Principissae ad investiganda boeronum terrae Fogaras jura deputatos et emissos revisae, lectae ac pro Michaelie, Vaszil et Raduli Monya producentibus in vigore relictæ, in Fogaras die 25 mensis Februarii Anno Domini Millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo.

(Comunicatū de d-lū Ioanū cavalerū de Pușcarū, consiliarū la inalta curte de iustiția in Pesta).

XXXI.

1652, Martiū 8.

George Racoți alii II-lea Principele Transilvaniei conferește bucătarului său Ionuț Făgărășanu din comuna Draguș titlul de nobil transilvan împreună cu dreptul de a purta insigne nobilitări.

Nos Georgius Rakoci Dei Gratia Princeps Transylvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium Dominorum Consiliariorum nostrorum singularem nobis propterea factam intercessionem; tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Strenui *Ioannis Fogarasi* Coci nostri primarii, quae ipse in arte sua coquinaria fideliter exhibuit et impendit, ac in posterum etiam exhibere et impendere velle, perhibetur. Eundem igitur *Ioannem Fogarasi*, et consortem suam *Annam Nyagoje*, ac *Matthaeum, Simonem, Stanislaum, Ladislaum* et *Stephanum* filios, item *Mariam, Sztanam* et *Helenam* filias ex speciali gratia nostra, et potestatis nostrarer plenitudine in coetum et numerum verorum natorum et indubitatiorum regni nostri Transilvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum Nobilium annumerandos aggregandos cooptandes et adscribendos esse duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus per praesentes. Decernentes expressè ut a modo deinceps successivis semper temporibus idem Ioannes Fogarassi ac per eum Anna Nyagoie, censors; item Matthaeus, Simon, Stanislaus, Ladislaus, et Stephanus filii, nec non Maria, Sztana, et Helena filiae suae, ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universi, pro veris natis et indubitatis Nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem huius modi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia: Scutum videlicet militare coelestini coloris in cuius campo sive area homo integer, viridi tunica indutus, ad mensam stare, et ambabus manibus cultros coqui-

narios tenendo quasi carnes diversas in partes minutiores scindere visitur. Supra scutum galea militaris clausa est posita, quam contegit diadema Regium gemmis et unionibus eleganter distinctum et ornatum. Ex cono verò galeae teniae sive leminisci variorum colorum hinc inde defluentes, utrasque oras seu margines ipsius scuti pulcherrimè ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite sive principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte Pictoris clarissima expressa et picta esse cernuntur, animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra Principali memorato Ioan Annae Nagoie consorti ac Matthaeo, Simoni, Stanislao, Ladislao et Stephano filiis, nec non Mariae, Sztanae et Helena filiabus ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiosè dedimus donavimus et contulimus, annuentes et concedentes ut ipsi praescripta arma seu nobilitatis insignia more aliorum verorum et indubitatorum natorum Nobilium armis utentium, ubique in praeliis, hastiliis, ornamentis, duellis, monomachiis, aliisque quibusvis exercitiis militaribus et nobilitaribus : Item sigillis, vexillis, cortinis, velis, aulaeis, annulis, clypeis, tentoriis, domibus, sepulchris et generaliter quarum libet rerum et expeditionum generibus, sub merae et perfectae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, et praeeminentiae homines existant, insignitos dici, teneri, et nominari volumus ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri, nati et indubitati regni nostri Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum Nobiles, ac militares homines quomodounque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur, et gaudent, perpetuò uti, frui et gaudere valeant atque possint. In cuius rej memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Ioanni Fogarassi, et Annae Nyagoie consorti, ac Matthaeo, Simoni, Stanislao, Ladislao et Stephano filiis, nec non Mariae, Sztanae, et Helena fili ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dandas duximus et concedendas. Datum in Civitate nostra Alba Julia die octava

Mensis Martii Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo, Quinquagesimo secundo.

Georgius Rakoci mp.

Ioannes Horvat
de Palocz Seqr. mp.

(L. S. P.)

În dos ũ :

Juxta ritum et veterem huius Terraे Fogarasiensis consuetudinem praesentes Literae, Illustrissimi Principis, et D. D-ni Georgy Rakoci Dej Gratia Regni Transilvaniae Principis, Partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comitis, Domini Domini nostrj Clementissimi, Armales seu nobilitares pro parte Ioannis Fogaras, sunt in frequenti et celebr. sede superiorj Arcis Fogaras, tribus in sedibus, publicatae, proclamatae, ac in vigore suo nemine contradicente relictæ. In Anno Millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo, die 4 May.

Publicatae et extradatae per me Michaelem Czine . . de Fogaras, Juratus Notarius Sedis Juditiariae Nobilium Fogarasiensium.

Idem Notarius mp.

(Originalul pe pergamenă în posesiunea d-lui inginer N. Făgărășan; înălțime 59 cm. 4 mm., lățime 71 cm. 1 mm. Sigilul pendent în cîră roșie (diametru 5 cm. 5 mm.) reprezentă la mijloc un scut oval cu armele Transilvaniei, susu solele și semi-luna, josu acvila și cele săpte castele. Peste scutul Transilvaniei la mijloc este aședată un scut mic cu armele Racoșescilor reprezentând o acvilă cu aripile întinse privindu în drepta, de desuptă o rōtă aședată pe trei munci. În jurul sigilului inscripționea. RAKOCI. D. G. PRINCEPS TRANIÆ PART. REG. HVN. DO. ET. SICCO).

XXXII.

1689, Iuniu 16.

Michaiu Apafi I, Principele Transilvaniei, confirmă diploma Anei Nadasdi, domnei Terei Făgărășulu, cu privire la drepturile boeresci ale familiei Popa, în comunele Recea, Luța, Riușor și Bucium.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transilvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis

et singulis, quod pro parte et in personis Strenuorum *Serbani Popa* de Récse, Bonorum nostrorum Porumbakiensium Racionistae nec non *Popa Rad* parentis, ac *Popa Sztan* fratris ejus omnino de Rétse, exhibitæ sunt nobis et praesentatae Literæ quaedam Magnificaæ quondam Dominae Annae de Nadasd, Spectabilis ac Magnifici quondam Stephani Majlad Vajvodæ Transilvaniae et Siculorum Comitis Relictæ, titulo novae donationis confectæ et emanatae, quibus mediantibus dicta Domina Anna de Nádasd Districtus Terræ Fogaras Domina videlicet terrestris medietatem *Bojaronatus* possessionis Rétse, ac in ejusdem territorio quoddam praedium Lutza dictum cum alpium Szekeritsore et Plasse dictarum medietatibus, item medium similiter partem dictæ possessionis Russor et possessionem tertiam Bucsum vocatam totaliter, Cziganosque filios quondam Frate Czigani, item Bagyul, (nume ilegibiliū), Kalota, Kokossa, Drinke, Kajkire et Puhacz filios et totam familiam, per majores eorum pacifice tentas et possessos (ex eo quod universæ literæ eorum praedictorum iurum possesisonariorum et alpium et cziganorum concernentes ignis voraginibus absumptae fuissent Nova Donatione praespecificatorum ut praefertur majoribus dedisse novisque in litteris privilegialibus transumpsisse cernebatur tenoris infrascripti. Suplicatum itaque extitit nobis humilime, quatenus nos easdem Literæ novae Donationis ratas habentes, eisdem literis consensum nostrum præbere nostrisque literis inscribi facere, quandoquidem characteres earum vetustissimis temporibus usitati a plerisque perlegi nequeant antiqui etiam esse prohibentur) dignaremur quarum quidem Literarum tenor talis est.

(Urméză documentulă sub No. II).

Nos igitur præmissa suplicatione nobis modo quo supra porrecta faventer exaudita et admissa præmissas Literas novae Donationis non abrasas, non cancellatas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni vicio carentes praesentibus Literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augumento variationeque aliquali inseri et inscribi quoad omnes earum continentias, clausulas, articulos, et puncta, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt

emanatae viribusque earum veritas sufragatur, acceptamus aproba-
mus, iisdem nostrum praebuimus consensum, imo praebemus bene-
volum pariter et adsensum, et nihilominus (*verba praetermissa*) erga
eosdem Serbanum Popa ac Popa Rad parentem et Popa Sztan fra-
trem ejus gratiae nostrarae Principalis declaracione, totum item et
omne jus nostrum regium, quod in praedeclarata medietate Boje-
ronatus possessionis Retse ac in ejusdem territorio praedicta Lutza
nuncupata... alpium Szkeritsora et Plassa sic vocitatarum medietati-
bus item media parte alterae possessionis Russor et possessione totali
Butsum Cziganisque filiis olim Frate Cigan, ad haec Bagyul (nume
ilegibili) Kelota, Kokoska, Drinke, Kapkire et Puhay ac tota familia
etiam qualitercumque existeret et haberetur aut eaedem iidem et
idem nostrum ex quibuscumque causis.... modis et rationibus con-
cernerent collationem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinen-
tibus quibus libet terris scilicet arabilibus, cultis et incultis agris,
pratis, pascuis, campis, foeneticis, silvis, nemoribus, montibus, alpibus,
vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis item fluviis, piscinis,
piscaturarum aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis gene-
raliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum inte-
gritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem de jure et ab
antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis et an-
tiquis limitibus existentibus, memoratis Serbano Popa, nec non Popa
Rad parenti ac Popa Sztan fratri ejus haeredibusque et posteritati-
bus eorum universis dedimus et contulimus prout damus
donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas pos-
sidendas pariter et habendas, salvo jure alieno. Quas nos in formam
Privilegii nostri redigi faciemus dum nobis in specie fuerint repor-
tatae. Datum in curia nostra Porumbakiensi die decima sexta men-
sis Junii Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono,
et subscriptum erat : Michael Apaffi mp. Franciscus Lugosi Se-
cretarius mp.

Tribus in sedibus judiciariis Nobilium Fogarasiensium juxta morem et
antiquam consuetudinem hujus Terrae Fogaras praesentes *Litterae Bojero-
nales* nominibus et in personis introcriptorum Serban Popa de Rétse, nec
non Popa Rad parentis, ac Popa Sztan fratris ejus omnino de Rétse exhi-

bitae, lectae, promulgatae ab omnibus quorum interfuit aprobatae acceptatae ac in suo vigore nemine contradictore apparente relictæ. Extradatae vero die septima mensis Junii Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo per Stephanum Lészai juratum notarium sedis sup. Nob.

(Copiă din secolul trecută în archiva vechiă a comitatului Făgăraș sub No. 855)

XXXIII.

1689, August 6.

Michaiū Apafi I, Principele Transilvanieſ, confirmă în statul boerescu pe Stanū Monea din Venetia-de-josu sub condițiune ca dinsul și eredii ſei, întocma ca și ceia-l-alti boeri, ſe prezeze ſervicii militari equeſtre la castelul Făgăraſulu și în altu locu, în conformitate cu vechia conſvetudine.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transilvaniae partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium ſignificantes quibus expedit universis, quod Nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum fidelis nobis ſincere dilecti ſpectabilis ac generoſi Stephani Nalaczi de eadem Nalacz consiliarii nostri intimi comitatum Hunyad (et) de Zarand comitis, aulae noſtræ magistri ac arcis noſtræ Devensis Capitanei ubique ſupremi, ſingularem coram Nobis pro parte et in persona strenui Sztan Monya de Also Venicze factam intercessionem, tum vero benigne attentis et conſideratis fidelitate fidelibusque ſervitiis ejusdem, quae idem praetitulati Stephani Nalatzi in curia noſtra ſaepe numero a latere ſerviendo fideliter ſe ac laudabiliter accommodans juxta exigentiam muneris ipsius eidem concredita omnia negotia ad complacentiam eſt executus, ſperantes iſpum deinceps etiam adiecturum, imo hacce Principali noſtra clementia accensus, majora quoque fidelitatis documenta daturus. Eudem itaque Sztan Monya boeronali hactenus etiam praerogativa gavifum e ſpeciali gratia noſtra ac Principalis potestatis noſtræ plenitudine denuo et ex novo eximendum ac in coctum et numerum verorum, natorum et indubitatorum Boeronum Districtus seu Ter-

rae Fogaras annumerandum, aggregandum, cooptandum et adscribendum duximus, decernentes expresse ut a modo deinde successivis semper temporibus, idem Sztan Monya haeredesque et posteritates ejus utriusque sexus universae pro veris, natis et indubitatis Boeronibus habeantur et reputentur; omnibusque et singulis iis honoribus, privilegiis, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri nati indubitatique Districtus seu Terrae Fogarasiensis Boerones de jure et ab antiqua consuetudine utuntur fruuntur et gaudent, perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint, ita tamen ut equis armisque optime instructi Nobis ac successoribus nostris ad arcem Fogaras exhibenda, alioque in loco praestanda quaelibet servitia juxta antiquum morem et consuetudinem instar aliorum ejusdem ordinis Boeronum supportare; imo in omnibus iuridicis rebus ac publicis consuetudinibus ab officialibus annotatae arcis Fogaras dependere modis omnibus debeant et sint adstricti, neque in ulla temporum vicissitudinibus a praefata arce nostra Fogaras se se extrahere ausint modo aliquali. Pro ampliori autem gratiae et munificentiae nostrae Principalis erga praementoratum Sztan Monya haeredesque et posteritates ipsius, declaratione, totalem et integrum fundum ipsius aedificiosum ab una et superiori strenuus Gabrielis Czajna de Also Venitie Boeronis Domus, ab altera et inferiori providi Opra Labes in portione nostra possessionaria in possessione Also Venitie districtu Terrae Fogaras et comitatu Albensi Transilvaniae existente habitum, hactenus etiam per praelibatum Sztan Monya jure avitico ac optimo, nunc etiam pacifice tentum et possessum, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenatis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, aquis item fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad praespecificatum fundum jure perpetuo et avitico ab antiquo tentis et possessis sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ab omni servitute jobbagionali et plebea denuo et ex novo (: ut praemissum est :) clementer eximendum libertateque boeronali condeco-

randum esse duximus, prout eximimus, annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, praedeclaratum ipsius fundum aedificio-
sum boeronali praerogativa condecoramus praememorato Sztan Monya
libere possidendum in manibus ipsius relinquimus salvo jure alieno,
harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine
roboratarum virtute et testimonio Litterarum mediante. Quas Nos
ad formam Privilegii in hujus rei memoriam firmitatemque perpe-
tuam annotato Sztan Monya haeredibusque et posteritatibus ipsius
utriusque sexus universis boeronali praerogativa benigne duximus
concedendas. Datum in Castro nostro Radnoth die sexta mensis Au-
gusti Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono.

Michael Apafi mp.

Franciscus Lugosi mp. secret.

Praesentes *Litterae boeronales* nomine et in persona introscripti Sztan Monya de Also Venitze tribus in sedibus judiciariis Nobilium Fogarasiensium frequentibus exhibitae sunt, promulgatae et publicatae ab omnibusque quorum interfuit approbatae ac in hoc vigore debito cum obsequio, nemine contradicente, relictæ. Extradatae die 10-a Decembris 1689, per Stephanum Leszay sedis praef. juratum Notarium.

(Colectiunea d-lui Ioanu cav. de Pușcariu).

XXXIV.

1701, Aprilie 9.

Leopoldu I împăratul Germaniei conferea lui Ionu Sebeșanu (Sassebesi) titlul de nobilu pentru tōte țările Austriei, cu dreptul de a purta în signe nobilitari: unu scutu militaru representându la mijloc unu brațu ținendu în mâna unu condeiu de scrisu⁽¹⁾.

Nos Leopoldus Dei Gratia electus Romanorum Imperator semper

(1) Din acăstă familie iși trage originea distinsul economist d-lă P. S. Arelianu. Judecându după armele nobilitari, ce le confere împăratul Leopoldu lui Ionu Sassebesi (calamum scriptitorum) se vede, că dinșul a fostu unu omu învețatū în epoca sa. Atâtă scimă, că mai înainte cu optă-spre deces ană (1683) se înființase în Sebeș o tipografie românescă ПЕНТРЫ АСМИНАРЫ НЕМСЛЯНЫ НОСТРЫ, în care s'a tipărită ca cea de 'ntâi «pârgă» cartea cunoscută sub titlul: Сикриюль ДЕ А8р.

Pe la anul 1796, unul din familia Sassebesi, anume George Sassebesi, era așe-
datu în Téra Făgărașulu (în comuna Veneția-de-jos), după cum se vede din for-
mula de publicație inscrisă la finele diplomei.

Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Ramae, Serviae, Galitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Lucemburgi ac superioris, et inferioris Silesiae, Würtembergae et Techae, Princeps Sveviae, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae, Moraviae, Comes Habsburgi, Tirolis Ferretis, Kyburgi, et Goritiae, Landgravius Alsatiae, Dominus Marchiae Sclavoniae, Portus Naonis et Salinarum etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum singulariter Majestati Nostrae propterea factam humillimam intercessionem, tum vero attentis, et consideratis fidelitate, fideliūque seruitiorum meritis *Ioannis Szaszsebesi* de eadem Szaszsebes, quae ipse Majestati Nostrae, Augustissimaeque Domui Nostrae Austriacae, variis in occasionibus fideliter exhibuisse, et impendisse, perhibetur, in posterum quoque exhibitorum et impensurum nulli dubitamus. Eundem igitur Ioannem Szaszsebesi ejusque Conjugem, filios, Haeredesque, et Posteritates eorundem utriusque sexus universos, e Statu, et conditione Civili, in qua hactenus perstitere, de Caesareo-Regiae Potestatis Nostrae plenitudine gratiaque speciali eximentes, ac in coetum et numerum verorum, et indubitarum Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, ditionum et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum, Nobilium duximus annumerandos, cooptandos, et adscribendos. Annuentes, et ex certa Nostra scientia animoque deliberato concedentes ut ipsi a modo in posterum futuris, et perpetuis semper temporibus, omnibus iis gratiis honoribus praerogativis, et immunitatibus, quibus caeteri veri et indubitati, dicti Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura jure vel antiqua consuetudine usi sunt et gavisi, utunturque et gaudent, uti frui, et gaudere possint, ac valeant, haeredesque et Posteritates eorundem utriusque sexus universi, valeant atque possint. In cujus quidem Nostrae erga eos exhibitae Gratiae, et Clementiae, ac Liberalitatis, Testimonium, vereque et indubitatae Nobilitatis signum, haec Arma seu Nobilitatis Insignia scutum videlicet Militare erectum coelestini coloris cuius

fundum cespis viridis occupat, super quo brachium humanum, humero tenus resectum caeruleo amictu indutum, calatum scriptitorum manutene conspicitur. Supra scutum galea militaris eraticulata est posita, cui supereminet Diadema Regium gemmis unionibusque decenter redimitum, ex quo aliud brachium humanum inferiori per omnia simile parem calatum scriptitorum proferre visitur. A summitate vero seu cono galeae, laciniis sive lemniscis hinc candidis et rubris, illinc vero caeruleis et fulvis, in scuti extremitatibus placide se se diffundentibus, illudque pulcherrime exornantibus. Quemadmodum haec omnia in Principio seu capite praesentium Literarum nostrorum, Pictoris industria genuinisque suis coloribus illustrata, lucidius, ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur. Eidem Ioanni Szaszsebesi ejusdem Conjugi, filiis haeredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis gratiose danda duximus, et conferenda. Decernentes et ex certa Nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi, a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus, eadem Arma seu Nobilitatis Insignia, more aliorum verorum et indubitatorum, dicti Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium, sub iisdem juribus, praerogativis et immunitatibus, quibus caeteri, veri et indubitati praefati Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Dictionum et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, jure vel antiqua consuetudine usi sunt, et gavisi, utunturque et gaudent, ubique in praeliis, certaminibus, pugnis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis militaribus, et Nobilitaribus, nec non sigillis, vellis, cortinis, aulaeis, annulis, vexillis, clypeis, tentoriis, domibus et sepulchris generaliter vero in quarumlibet rerum, et expeditionum generibus sub merae, verae, syncerae, et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus, cujuscunque status, conditionis, honoris, dignitatis, et praeeminentiae hominibus insignitos, et ornatos, dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre, et gestare, ac iis in aevum uti frui, et gaudere possint ac valeant, haeredesque, et posteri eorundem utriusque sexus universi valeant, atque possint. Imo nobilitamus, damus et conferimus praesentium majoris, et aulici

Sigilli Nostri pendentis munimine roboratarum per vigorem. Datum in Civitate Nostra Wienna Austriae Die nona Mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Primo, Regnorum nostrorum Romani Quadragesimo Tertio, Hungarici Quadragesimo Sexto, Bohemici vero Quadragesimo Quinto.

Leopoldus m.p.

Comes Samuel Kálnoky m.p.

(L. S. P.) Joannes Fiath m.p.

Praesentes litterae armatae in Generali Congregatione nobilium Universitatis Incl. Districtus Terrae Fogaras die 19 Sept. A. D. 1796 publice perlectae nemineque contradicente Publicatae Exhibenti Georgio Szaszsebesi restituuntur. Ex eadem generali Congregatione anno die ut supra notatis.

Extradatae per Adamum Ra . . . incl. distr. Terrae Fogaras jur. n.

Praesentes Literae Armales in Marcali Congregatione Nobilium Universitatis Incl. Distr. Terae Fogaras Die 5 Mensis Aprilis anni 1837 celebrata denuo publicatae, nemineque contradicente in suo vigore remanentes Suppli- canti Ioanni Szaszsebesi hisce restituuntur. E paeattacta marcali Congrega- tione Anno dieque supranot.

Extradatae per Stephanum Hamar Ord. Incliti distr. Fogaras jur. notar.

Praesentem Copiam e vero et authentico suo originali per me sine ultra variatione fideliter descriptam esse fide mea mediante attestor. Sign. Vene- tia inferiori 23 Martii 1860. Nicolae Szaszsebesi mp.

(Colectiunea D-lui I. cav. de Pușcariu).

par. gr. cath.

XXXV.

A. 1728.

Genealogia familiei Monea din Venetia, dela Grigorie vistierul lui Negru Vodă 1185.

Calugărului basilită Samuilă Claină, în manuscriptul seū Istoria Domnilor Ţerei-românesc și ai Moldovei (Annales Principum Transalpinorum et Moldavicorum), vorbindu de spre inceputul Domniei lui Radu Negru, ne spune următoarele:

«Amă aflată în Ţera Făgărașului în comuna Venetia-de-josă, în zidul casei lui Ionașcu Monea, fostă Vicariu general al clerului din Transilvania, o pétără cu următoarea inscripție.» Aici Samuilă Claină ne comunică textul unei inscripții familiare, dar ca-

racterele se copiase greșită în multe locuri, și o mare parte a legendei a remasă pînă astă-dî nedescifrabilă.

O altă copiă de pe această inscripție o facuse pe la anul 1860 d. Ioanu cav. de Pușcariu, fostu primu-căpitanu alu Terei Făgărășului, pe care d-sa a avută amabilitatea a ne-o pune la dispoziție în cursul acestei publicațiuni¹⁾.

Textulă inscripției lapidare din Venetia, aşa după cum ni-lă comunică d. Pușcariu, este următorulă :

VIXIT. GR. I. VENET		US ANNO D///
1185. GENEALO	Armele	GIA AUTHEN
TICA MO	Vicariu-	NESTI
CA. GREGO	lui	RI VENETUS
THESAURA		RI VAIVODÆ
NIGRO : A	Ionascu	QVO DONATUS
IV. VAL BUS	Monea ²⁾	CV : SILVIS ET
CAMPIS : GEN :		GREGOR, SECUNDUM
A. 1216) : HIC G. GRIGOR. EX QVO MAILATH FI		
1250 :) LIA KOMANA ET II GRIGOR : HI DIVISI		
1279 :) M. IA VAL : KUTSULATA K. II. VAL. G. III VAL		
1390 :) = VENETIA ET RIVULU SALSV. SORT S ET		
GR. GEN. III GRIGOR, KOMAN, STOICA, THOM : DIVISI		
GR. QUARTA INTEGRA SORTIT, GEN : STEPHANU GR		
1449 :) HIC. GE. SALAMONÈ (: A MATRE MONE DICT// :)		
ET STEPHAN / MONE. SALAMON. GEN. MAN MONE		
1499. HIC. G. STEPHAN MONE II. HIC GEN. VOIK		
MONE. HIC G II. MAN MONE. HIC GEN. IOANNÈ MONE		
EX QVO IONAS MONE V. VICAR, G. 1728. ³⁾		

(¹) Astă-dî, după cum ne comunică d-lă N. Sassebeș, preotu în Venetia-de-josă inscripțiea familiei Monea este aprope illegibilă, din cauza tempestărilor, la cari a fostu espusă acăstă petră commemorativă.

(²) Reprezintă unu scută în formă orbiculară, la mijlocu armele Terei Românesci : o acvilă cu aripele întinse privindu în drepta și cu crucea în pliscă, iar în ghiare ținendu o coronă de mărgăle, în mijlocul căreia se vede o mâna cu crucea pastorală. În jurul acestoru arme inscripțiea : Протопоп Іонашк Моне но-тареш сокоръзъ маре.

(³) Textulă comunicată de Samuilu Clainu lui Engel este următorulă : Vixit Gri. I.

Pe care noi o citimă astă-felă :

Vixit Grigorius primus Venetus Anno Domini 1185. Genealogia authentica Monestica. Gregorius Venetus Thesaurarius Vaivoda e Nigro (sic), a quo donatus quatuor vallibus cum silvis et campis; genuit Grigorium secundum Anno 1216. Hic genuit Grigorium ex quo Mailath, 1250 filia Komana et secundus Grigorius. Hi divisi (1279) Mailath primam vallem Kutsulata, Komana secundam vallem, Grigorius tertiam vallem (1390), hoc est Venetia(m) et Rivulum salsum sortiti sunt, et Grigorius genuit tertium Grigorium, Komannum, Stoicam, Thomam; divisi Grigorius quartam integrum sortitus genuit Stephanum, (et) Grigorium (1449). Hic genuit Salomonem (a matre Mone dictum) et Stephanum Mone. Salomon genuit Man Mone 1499. Hic genuit Stephanum Mone secundum. Hic genuit Voik Mone. Hic genuit secundum Man Mone. Hic genuit Ioannem Mone, ex quo Ionas Mone venerabilis Vicarius generalis. 1728.

Acăstă inscripție o traducemă în limba română astă-felă :

A trăită Grigore celă de'ntaiu Venețianulă în anulă Domnului 1185. Genealogia autentică a Familiei Monea (e următorea). Grigorie Venețianulă, vistierulă lui Negru - Vodă, din partea căruia a fostă dăruită cu patru văi, cu păduri și câmpuri, a născută pe Grigorie ală doilea (anulă 1216). Iar acesta a născută pe Grigorie, din care s'a născută Mailată, (1250) fiica Comana și Grigorie ală doilea. Aceştia împărțindu-se (1279), Mailată a căpătată valea de'ntaiu Cuciulata, iar Comana valea a două, Grigorie valea a treia (1390) adecă Veneția și Păriulă¹⁾ sărată. Și Grigorie a născută pe

Venetus anno D. 1185. Genealogia Authentica Monestica. Gregorius Venetus Thesaurarius Wajvoda Nigro a quo donatus IV. vallibus cum Sylvis et Campis. Gen. Grigorium secundum 1216. Hic. J. Gregor. ex quo Mailath 1250., Filia Komana, et II Gregor. Hi divisi 1279. M. J. A. Vall. Kutsulata K. II Vall. G. III. Val. 1390) — Venetzi et rivulus Salsusort. et. Gr. Gen. III. Grigor Komanus Stoikam Thom. Divisi : Gr. Quarta integra sortitus. Gen. Stephanum. Gr. 1440. Hic G. Salamonem a Matre Mone dictum : T. Stephanum Mone, Salomon Ge. Man Mone 1409. Hic Ge. Stephanum Mone II. Hic T. Voik Mone. **Hic G. Man Mone** (Acăstă persónă lipsescă la d-lă Pușcariu, și este erore evidentă în copia lui Claină, de óră ce ună Man Mone vine și mai înainte). Hic. G. II Man Mone, hic G. Joannem Mone aequo Jonas Mone v. Vicarius P. 1728. — Engel. Geschichte der Moldau und Wachhey I. pag. 92.

(1) Comună vecină cu Veneția.

ală treilea Grigorie, pe Comanu, pe Stoica și pe Toma. Aceștia împărțindu-se, Grigorie a căptată întrágă valea a patra, și a născută pe Stefanu și pe Grigorie (1449). Iar acesta a născută pe Solomonu (care, după număsa s'a numită Monea) și pe Stefanu Monea. Si Solomonu a născută pe Manu Monea (1499). Aceasta a născută pe ală doilea Stefanu Monea, iar acesta pe Voicu Monea, acesta pe ală doilea Manu Monea, și acesta pe Ionu Monea, din care s'a născută Ionașcu Monea, venerabilul Vicariu generalu. 1728.

Reposatul Samuilu Clainu însotise acăstă inscripțiune cu următoarele observațiuni :

« De unde va fi luată Ionașcu Monea genealogia acăsta, dinsulă nu ne spune. Dar' scimă, că Ionașcu Monea era unu bărbată învățătu, și pote a luat'o din chărtiele familiei sale, fiindu-că nu putem crede, că unu astă-felu de bărbată aru fi voită să mintă. Resultă din acestu documentu, continuă Samuilu Clainu, că Negru-Vodă a trăită pe la anulă 1185, dar fiindu că-lă numesce numai Negru, care este epitetul familial, și nu-i dice Radu-Negru, putem să presupunemă, că Negru-Vodă din anulă 1185 va fi fostă moșulă ori strămoșulă lui Radu-Negru-Vodă ».

Nobilimea din Ungaria și Transilvania, înțelegemă nobilimea ungurăescă, mai avea încă și 'n secululă trecută vana ambițiune să pună în fruntea genealogiei familiare pe cei de'ntaiu descălecători ai Unguriloru, pe căte unu principe, împăratu, sau căță-vă eroi din epocele cele mai obscure, și adese-ori genealogiele aceste fabulose erau confirmate de regii Ungariei și de împărații Germaniei¹⁾.

Și ca să nu mai amintimă de alții, împăratul Leopoldu I confirmă la anulă 1687 genealogia familiei Esterhazy din Ungaria,

(1) Szirmay, Notitia Comitatus Ugochiensis. 109. Diploma imp. Iosifu I din an. 1707, dată lui Stefanu Szirmay : «Vetustam Stephane Szirmay familiae tuae stirpem inde ab altero ad huc Hunnorum ex Schythia egressu, dum coloñas in terra Pannoniae inter se repartiti fuissent, ad fluvium Sajó prope Miskolcz consedisse, etc.» — Familia Battyanu din Ungaria își derivă genealogia dela Ducele Eörs a. 970 (Stemmatographia nobil. familiarum Regni Hung. 1796. 39). Iar alții ducea originea familiei Bathori din Satmaru pînă la soldații Legiuni a XIIII gemine, ce venise în Dacia (ibid. 54). Familia Antal fi susține, că Antoniu înemeitorulă familiei se trăgea din gîntea română Curțiu Pesty, A ször. Bánság, I. 245); și în fine alții derivă originea caselor Habsburgice din tribulă romană Anicia (Schwartzner, Introductio in rem diplomaticam. 1802. 256).

între al căreī strămoși vedemū figurândū pe Atila, pe mai mulți monarhi al Scitiei, și în fruntea tuturorū acestorū suveranī stă Nimrodū, primulū monarchū alū lumiī¹⁾.

Același caracterū ilū are și genealogia familiei Monea dela Grigorie vistierulū lui Negru-Vodă (1185).

În colecțiunea de față noi amū publicatū mai multe diplome ale familiei Monea din Venetia, dar în nici unulū din documentele aceste nu se face amintire de vre-unū actū din suta a XII, XIII, XIV, XV sau XVI, nimicū despre cele patru văi, en păduri și cămpuri, nimicū despre Grigore vistierulū Făgărașulu din 1185, care de sigurū nici c'a vădutū pe Negru-Vodă.

Totū ce putemū admite este numai o simplă tradițiune, ce va fi esistatū în familia Monea, că unū membru alū ei să fi fost vistierū sau dispensorū la vre-unū principe transilvanū, cari petreceauă adese orf în castelulū Făgărașulu²⁾. O astă felū de tradițiune a cercatū apoi bătrânuilū Moneas o îmbrace în formă mai concretă, fixândū genealogia familiei sale în cursulū unui lungū periodū de 541 ani, dar pe adevărū istoricū acéstă genealogia nu se basază³⁾.

(¹) *Stemmatographia*, pag. 33. 1687 : «Leopoldus I. . . hinc Bendeguz (genealogia continuă de la Nœ), et ex hoc tandem orbis terror Atila, qui Bendeguz filius et magni Nimrod nepos . . . hinc Dux Chaba, inde Deus ab hoc Vegetius et Esnacus fratres, ex hoc Eumedzur, inde Essod, hinc Eurus Magnus Dux, cuius filius Esteras sub Geysa Hungariae Duce a. 966. Sacro Baptismatis fonte ablutus fidei Christianae nomen dederit et Pauli assumpserit, primumque Familiae tuae cognomen Esztoras indiderit.»

(²) Așa găsimū pe la a. 1613 pe Hangulū Šafarū ca vistierū la principele Gabrielū Bathori. A se vedé diploma sub Nr. XXVII : «fidelis nostri nobilis Hanguli Safar alias Boer de Also-Vist dispensatoris nostri Fogarasiensis.»

(³) Cunoscutul Filstich din Brașovū, contemporanū alū lui Ionașcu Monea, publicase pe la anulū 1743 în Iena o scriere sub titlul : De Valachorum histor. annalibus. În acéstă descriere Filstich întocma că Ionașcu Monea punea emigratiunā lui Negru-Vodă în secululū alū XIII-lea și o motiva astă-felū : «quod non solū manuscriptum aliquoi Valachicum incerti auctoris, verum etiam senum Valachiorum relatio quae in traditionibus ab atavis acceptis unice fundatur, abunde comprobatur». Este fără probabilū, că Filstich din Brașovū cunoșcea pe învățatulū Vicariū Ionașcu Monea din Téra Făgărașului. Si ce ne spune Filstich? Că relataările bătrânilorū români, în ce privește epoca lui Negru, să intemeieză numai pe simple tradițiuni. Nyelvtudományi Közlemények. T. VI. pag. 227.

XXXVI.

1597, Iulie 4.

Maria Christierna ajungândă la guvernul Transilvaniei liberază pe Boeriu Matei Penc din Venetia de-josu de tōte impositele, taxele și contribuționile.

Nos Maria Christierna, Dei gratia Transilvaniae, Moldaviae, Valachiae Transalpinae etc., Princeps, partium regni Hungariae Domina et Sicularum Comes, Nata Archidux Austriae, Dux Burgundiae et Comes Tyrolis etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos habita consideratione fidei, ac sedulorum servitorum Agilis *Mathaei Pents* de Alsó Venetia Boeronis nostri, quae ipse arcis nostrae ac nobis, secundum locorum et temporum varietatem, quantum in ipso fuit, fideliter semper praestitit, exhibuit et impendit et imposterum quoque donec vixerit praestitum, exhibitum, et impensurum se nobis policetur, attenta etiam et exaudita certorum fidelium nostrorum intercessione nobis causa ejus facta totalis et integrae domus ejusdem *Mathaei Pents*, in pertinentiis superioris districtus seu terrae nostrae Fogaras omnino intra metas portionis suae Boeronalis, praefata possessione nostra Also Venetia existentis et habita (simul cum omnibus immunitatibus et libertatibus domus ejusdem, quibus hactenus possessa est) omnes census taxas et contributiones quas libet tam ordinarias quam vero extraordinarias lucrative fisci nostri solutionem eidem *Mathaeo Pents*, heredibusque et posteritatibus suis universis, clementer dedimus, donavimus et contulimus jure perpetuo, et irrevocabiliter eos immunes reddentes, eosdemque ab omnium praedictorum solutione eximendos, et supportandos duximus prout eximimus et supportamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Proinde Vobis fidelibus nostris Provisorii arcis nostrae Fogaras moderno et futuris pro tempore constituendis, Agilibus item officialibus districtus seu terrae nostrae Fogaras nec non Providis Boeronibus duodecim Assessoribus videlicet sedis nostrae Fogarasiensis gratis

harum serie firmissime comittimus et mandamus quatenus praenotatum Agilem Mathaeum Pents de Also Venetia, una cum haeredibus et posteritatibus suis universis, ratione domus suaē praenotatae, contra formam praescriptae exemptionis, supportationisque nostrae, ad nullam censum, taxarum, contributionumve quarum libet nostrarum pensionem servitiorumque plebeorum exhibitionem cogere et compellere debeatis nec propterea in persona, rebusque suis turbare ac molestare praesumatis, gratiam et voluntatem nostram sic adimpleturi. Secus non facturi. Praesentibus perfectis exhibenti restitutis. Datum ex arce nostra Fogaras quarta die mensis Iuly, Anno Domini Millessimo quingentesimo nonagesimo septimo.

Et Subscriptum erat a sinistra Maria Christierna a dextra vero partibus
Ad Mandatum suaē serenitatis proprium Christophorus Kereszturi.

(Transumptul guvernului trans. din 1736 în posesiunea D-lui Nicolae Pencj judecătorū regalū în comuna Zernescj din Transilvania).

XXXVII.

1630, Iulie 20.

Caterina de Brandenburg Principesa Transilvaniei confirmă diploma Mariei Christierna din a. 1597, și conferesc nobilitatea ungurăescă boerilorū Ionū, Stefanū, Radulū, Dumitru, Mateiū și Oprea Pencj din Venetja-de-josū, sub condițiune însă, ca se presteze și de aci înainte servicii la castelul Făgărășului, după cum e datina celorū-l'alți boeri (confisiune de prerogative nobilitare și boeresci).

Nos Catharina Dei gratia Marchionissa Brandenburgica, Sacri Romani Imperii et Transilvaniae Princeps, Partium Regni Hungariae Domina, Siculorum Comes, ac Borussiae, Iuliae, Cliviae, Montium Ducissa etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod pro partibus et in personis strenuorum *Ioannis, Stephani, Radulii, Demetrii, Mathaei, Opraे*, filiorum *Salomonis*, filii dudum Agilis, Strenui *Mathaei Pents de Alsó Venetia* exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae serenissimae quondam

Principis Mariae Christiernae, Transilvaniae, Moldaviae, Transalpinæ alias Principis bonæ memoriae, in pergaimento patenter confectae, sigilloque Ejus authentico appensive roboratae, et communite domus Exemptionales et nobilitationales, quibus mediantibus eadem Princeps omnes census et taxas totalis et integrae domus ejusdem dudum Mathaei Pents, intra veras metas portionis ejus Boeronalis, in possessione Alsó Venetia jam dicta districtuque superiori terrae Fogaras existentis habitae eidem Matheo Pents haeredibusque et posteritatibus suis universis, jure perpetuo et irrevocabiliter dedisse et contulisse, eosque ab omni illarum solutione immunes redidisse dignoscebatur tenoris infra scripti; Supplicans nobis humilime ut nos easdem literas omniaque et singula in eisdem contenta, ratas gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris inseri et inscribi facientes, pro eodem Salamone Pents et nominatis ejus filiis, haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis gratiose confirmare dignaremur, quarum quidem literarum tenor talis est.

(Urméză diploma sub No. XXXVI.)

Nos itaque praemissa suplicatione nobis modo quo supra porrecta, faventer exaudita et admissa praescriptas literas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione, augmento variationeque aliquali insertas et inscriptas, eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae viribusque earum veritas suffragatur, omniaque et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes acceptavimus, aprobavimus, ratificavimus, ac pro eisdem Salamone, Ioanne, Stephano, Radulio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents, haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis perpetuo valituras gratiose confirmavimus. Salvo jure alieno: Et nihilominus pro ampliori erga eodem liberalitatis et munificentiae nostraræ Principalis declaracione, habentes etiam intuitum personæ et fidelium servitorum Egregii Martini Markosfalvi de eadem Aulae secretarii nostri, quod consorti suae nobili Barbarae Bögosi iidem dudum Mathaeus, et nunc quoque Salamon ac Ioannes, Stephanus, Raduly, Demetrius,

Mathaeus et Opra Pents a longinquis suis utrorumque Majoribus vetusta nimirum Majlatiorum familia sanguinis cognatione juncti esse credantur ac quo etiam salis ipsorum originis amissus splendor saltem quadantenus ex benignitate nostra reillustratus videretur, eosdem Salamonem, Ioannem, Stephanum, Radulum, Demetrium, Mathaeum et Opram Pents, e statu et conditione Boeronali in qua nati sunt et hactenus existerunt, eximendos supportandos, segregandos ac in coetum et numerum verorum Regni nostri Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum Nobilium aggregandos, cooptandos et adscribendos esse duximus ita tamen ut iidem Haeredesque posteritates ipsorum universi ratione domorum suarum et fundus Boeronalis servitia, ad arcem nostram Fagarasiensem a Boeronibus aliis et ipsismet etiam hucusque praestari solita deinceps etiam fideliter praestare debeant et sint adstricti prout eximimus, supportamus, segregamus annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus. Decernentes expresse, ut a modo deinceps successivis semper temporibus iidem Salomon, Ioannes, Stephanus, Radulus, Demetrius, Mathaeus et Opra Pents haeredesque et posteritates ipsorum universi pro veris et indubitatis Nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem hujus modi verae et perfectae Nobilitatis eorum, haec arma seu nobilitatis insignia scutum videlicet militare coelestini coloris, in cuius campo sive area candida cervix equina lameo absissa capite in modum salientis equi erectum inflexa conspicitur. Super scutum galea militaris clausa est posita cuius verticem diadema Regium gemmis et unionibus varie ornatum contegit ex quo caput itidem cervix equina, priori similia surgere visuntur ex cono vero teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes utrasque oras seu margines ipsius scuti pulcherime ambient et exornant, prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum nostrarum, docta manu et arte Pictoris clarius expressa et depicta esse visuntur. Animo liberato, et ex certa scientia, ac liberalitate nostra praefatis Salamoni, Ioanni, Stephano, Radilio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis gratiose dedimus et contulimus. Annuentes et concedentes ut

ipsi praescripta arma seu nobilitatis Insignia, more aliorum verorum et insignitorum nobilium armis utentium, ubique in praeliis hastiliis, torneamentis, duellis monomachiis ac aliis quibusvis exercitiis nobilitaribus et militaribus, nec non sigilis vexilis cortinis velis aulaeis annulis, domibus clypeis tentoriis sepulcris et generaliter quarum libet rerum et expeditionum generibus sub merae et sincerae nobilitatis titulo quo eos ab universis et singulis cujuscumque statutis ordinis conditionis dignitatis et praeeminentiae homines existant insignitos dici teneri et nominari volumus ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis privilegiis indultis libertatibus, immunitatibus et prerogativis quibus ceteri, veri nati et indubitati nobiles et militares homines, praeferati Regni nostri Transsilvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum quomodocumque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint. Quo circa Vobis Generoso Egregiis et nobilibus capitaneo, Praefecto Provisor Castellani Vice Provisor Rationistis, et aliis Officialibus Arcis et bonorum nostrorum Fagarasiensium eorumque vices gerentibus, modernis etiam et futuris quoque pro tempore constituendis, cunctis etiam aliis cujuscumque status, conditionis officii dignitatis et praeeminentiae hominibus quorum interest seu intererit praesentium notitiam habutis, harum serie committimus et mandamus firmiter quatenus Vos quoque a modo deinceps successivis semper temporibus, eosdem Salamonem, Ioannem, Stephanum, Radulum, Demetrium, Mathaeum et Opra Pents pro veris et indubitatis nobilibus habere, cognoscere, reputare et conservare modis omnibus debeat teneamini. Eosdemque ratione fundus eorum Boeronalis ad *nullam onerum quorumvis ignobilium supportationem quam consveta a Boeronibus ratione fundorum Boeronalium servitia contra formam praemissae confirmationis nostrae et personarum ipsarum nobilitarium cogere et compellere, aut propterea eosdem in personis, rebusque et bonis ipsorum quibusvis impedire, turbare, molestare, aut quovis modo damnificare nec quaquam praesumatis vel sitis ausi modo aliquali. Secus non facturi praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In ejus rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas Nostras penden-*

tis et authenticis sigilli nostri munimine roboratas, memoratis Salamoni, Ioanni, Stephano, Radilio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents, Haeredibusque et pesteritatibus ipsorum universis graticose dandas duximus et concedendas. Datum in Civitate Nostra Alba Iulia, Die vigesima Mensis July Anno Domini Millesimo Sexcentesimo trigesimo.

Et erat subscriptum Catharina mp. sequebatur in medio sigillum E-
jusdem in zona sericea pendens in cera rubra impressum. Tandemque
Martinus Markosfalvi Seqr. mp. In margine autem reflexa Publicatio
earumdem his verbis adscripta. Anno 1635 Die 25 Mensis May, in ge-
neralibus Comitiis Dominorum Regnicolarum trium nationum regni Tran-
silvaniae et Partium Hungariae eidem anexarum ex edicto suae Celsitu-
dinis ad diem decimum tertium dicti Mensis May in Civitate Alba Iulia
indictis, praesentes literae Armales exhibitae proclamatae publicatae sunt
nemine contradicente, Magister Ladislaus Cseffei Illustrissimi Domini Prin-
cipis Transilvaniae Protonotarius mp.

(Transumptul guvernului trans. din a. 1736 în posesiunea D-lui Nicolae Pencă
judecătoruș regală în comuna Zernescă din Transilvania).

XXXVIII.

1736, Martie 1.

Guvernul transilvană liberăză nobilului Stefanuș Pencă din
Venetia-de-josă unuș transumptuș de pe diplomele Mariei Christierna din
a. 1597 și a Caterinei de Brandenburg din a. 1630.

Nos Carolus VI-tus Dei gratia Electus Romanorum Imperator
semper Augustus ac Germaniae, Hispaniarum, nec non Hungariae,
Bohemiaeque Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. et
Transilvaniae Princeps. Memoriae commendamus tenore praesentium
significantes quibus expedit universis : Quod nobilis Stephanus
Pents de Alsó Venicze exhibuit et praesentavit Nobis Literas
quasdem Capituli Ecclesiae Albensis Transilvaniae Transumptionales
Serenissimae quondam Principissae Transilvaniae Catharinae Bran-
deburgicae et aequae Principissae Mariae Christierna de et super

exemptione ac Nobilitatione Predecessorum Majorumque suorum sonantes, et emanatas complectentes petens Nos debita cum Instantia humillime ut Nos easdem Literis nostris insertas in Authentico transumpto sub sigillo Nostro in Transilvania Majori, Iurium suorum pro cautela necessarias eidem extradari facere dignaremur, quarum tenor sic sequitur. Nos Requisitores literarum et literalium instrumentorum in Sacristia sive conservatorio Capituli Eclesiae Albensis Transilvaniae, repositorum et locatorum, ac quarum libet Iudiciarum deliberationum legitimorumque mandatorum Principalium executores, damus pro memoria per praesentes, Quod Nobilis Stephanus Pents, filius Bukur filii Salamonis filii quondam Mathaei Pents de Alsó Venetia coram nobis personaliter constitutus, exhibuit Nobis et praesentavit literas Serenissimae quondam Principissae Catharinae, Dei gratia Marchionissae Brandenburgicae, sacri Romani Imperii et Transilvaniae Principis etc. Confirmationales et Armales, Agilibus Salamoni, Ioanni, Stephano, Radulio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents de Alsó Venetia Boeronibus ipsorumque haeredibus et posteritatibus datas et concessas in pergamanto patenter confectas et emanatas Suo et Secretary sui chirographo, sigilloque majori authentico in Zona Sericea diversi coloris pendent, in cera rubra impressive communitas inque generali Regni diaeta publicatas tenoris infra scripti. Petens nos debita cum Instantia ut nos easdem literas Confirmationales et Armales aliis Literis nostris inseri et inscribi facientes, Copiam sive paria earumdem in transumpto Nostro sub Sigillo Capitulari authentico pro jurium suorum cautela eidem extradare et emanari facere vellemus, quarum tenor sui est.

(Urmăză documentele sub N-rii XXXVI și XXXVII)

Nos itaque praemissam petitionem idoneam et juri consonam arbitrii praescriptas literas Confirmationales et Armales non abrasas non cancellatas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, de verbo ad verbum, sine diminutione et augmentatione aliquali praesentibus literis nostris inseri et inscribi facientes, Copiam sive paria earundem in transumpto praesentium nostrarum sub sigillo nostro Capitulari authentico fide-

liter et conscientiose extradandas duximus, jurium praefati Stephani Pents ad cautelam communi justitia et aequitate svadente legeque Regni permittente.

Datum die vigesima secunda Mensis February, Anno Domini Millesimo sexcentesimo septuagesimo primo. Erantque Sigillo praescripti Capituli, super cera flava impressive communiteae roboratae. Cujus quidem praenotati Stephani Pents instantia faventer admissa, praescriptas literas de et super Nobilitatione Majorum suorum Transumptionales non abrasas, non cancellatas, nec ullo modo suspectas, absque omni Variatione diminutione et augmento, in hocce transumpto Jurium ejusdem ad cautelam necessarias Eidem exponenti authentice duximus extradandas, Cibinni Die Prima Mensis Marty Anno Domini Millesimo septingentesimo trigesimo Sexto.

Lecta cum suis originalibus comportata correcta et Extradata, per Gabrielem Alvinczi Sac. Caes. Regiaeque Majestatis, Cancellariae Gubernialis Transilvaniae Registratorem mp.

(Transumptul originală în posesiunea D-lui Nicolae Pencă judecătoru regală în comuna Zerneschi din Transilvania).

XXXIX.

1652, Febr. 1.

Susana Lorantſi, veduva Principelui transilvanu George Racotzi I, confirmă în statul boerescu pe Comanu și Ilie Popenici din Venetia-de-josu, sub condițiune că dînși să suporte tôte serviciile boeresci la castelul din Făgărășu întocma ca ceia-l-alti boeri din Téra Făgărășului.

Nos Susanna Lorantfy Serenissimi quondam Principis Domini Georgii Rákoczy Transylvaniae Principis, partium Regni Hungariae Domini, et Siculorum Comitis, etc., Vidua etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis; Quod cum Agiles Komán, et Illye Popenieszci, de possessione nostra Also Venitze, mediante Supplicatione sua, Nostri in praesentiam venissent, exposuerunt nobis humillime se, et antecessores suos Bojaeronali

praerogativa gaudentes, quartam etiam partem Possessionis praetactae Venitze una cum pertinentiis ejusdem jure Bojaronali, et de praesenti possidere, verum novercante rerum fortuna, temporibus jam diu transactis, literas suas superinde confectas, ipsis erectas esse, sine quibus libertatem etiam ipsorum bojaronalem periclitari animadvententes : Supplicarunt Nobis debita cum instantia ut nos quoque libertatem ipsorum Bojaronalem antiquam litteris nostris gratiose confirmare dignaremur, quam ipsorum expositionem humanis testimoniis, accedens etiam nonnullorum fidelium nostrorum informatione fide digna, certam esse luculenter comprobarunt : Quibus omnibus bene perpensis et clementer admissis, attentisque et consideratis fidelibus Servitiis eorundem, quae Praedecessoribus nostris piae recordationis, et tandem nobis exhibuerunt, id annuendum et concedendum duximus ; ut ipsi Komán et Illye Popeniezey, ipsorumque haeredes, et posteritates universae, *pro veris et indubitatis Bojaronibus habeantur, et reputentur*; omnibusque et singulis iis gratiis, privilegiis, indultis libertatibus, immunitatibus, et praerogativis quibus coeteri veri, et indubitate Terrae hujus nostrae Fogarasensis Bojarones, quomodocunque de jure, et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur, et gaudent, perpetuo uti frui, et gaudere valeant atque possint : Ita tamen ut iidem Komán, et Illye Popeniezey haeredesque, et posteritates ipsorum universae *omnia onera, et servitia Bojaronalia instar reliquorum Terrae nostrae Fogaras verorum Bojaronum ad arcem hanc nostram praestare debentia semper, et ubique subire, ac exequi debeant, et teneantur*. Praeterea Domos eorundem in quibus de facto resident, videlicet unam in vicinitatibus Domorum providorum Roman Rabaz, a Superiori, Stan Barcsile ab inferiori; alteram vero Czurka Kornie a superiori, et Sztan Ballán ab inferiori partibus, in praetallagata Possessione Also Venitze Districtu Terrae nostrae Fogaras, et Comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis, quibuslibet terris scilicet arabilibus, campis, foeneticis sylvis nemoribus montibus alpibus, vallibus, dumetis, virgultis, spinetis, arundinetis; aquis flaviis, piscinis piscaturis, aquarumque decursibus molendinis, et eorundem locis generaliter vero quarum-

libet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem Domos de jure, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis Limitibus existentibus ab omni censum, taxarum, et Contributionum nostrarum, tam ordinariarum quam extraordinariarum, servitiorum quorumlibet Plebejorum, et Civilium exhibitione decimarum nonarum, capetiarum, et datiarum pensione, in perpetuum eximimus et supportamus per praesentes. Quocirca vobis Spectabili ac Magnifico Ioanni Kemény de Gyerömonostor Comiti Comitatus Albensis Transylvaniae Arcisque et Praesidii nostri Fogaras Capitaneo supremo, Generosis item Egregiis et Nobilibus Praefecto, Provisoribus bonorum Arcis hujus jam dietae Fogaras caeterisque officialibus Decimatoribus, Nonatoribus ac aliarum contributionum nostrarum Exactoribus modernis videlicet et futuris praesentes nostras visuris harum Serie committimus, et mandamus firmiter quatenus vos quoque a modo in posterum annotatos Komán et Illye Popeniczey, ipsorumque haeredes, et posteritates universas pro veris et indubitatis Boiaronibus habentes, eosdem ratione praescriptarum Domorum haereditatumque ipsorum quarumlibet ad easdem pertinentium, ad aliquam Censum Taxarum et Contributionum nostrarum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum solutionem, serviciorum quorumlibet plebeorum, et Civilium exhibitionem decimarum, nonarum capetiarum et datiarum pensionem cogere, aut propterea eosdem, haeredesque, et posteritates ipsorum impedire molestare seu damnificare — minime presumatis vel sitis ausi modo aliquali. Secus non facturi praesentibus perfectis exhibenti restitutis. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesentes litteras nostras pendentis, et authentici Sigilli nostri munimine roboratas memoratis Koman et Illye Popeniczey haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis dandas duximus et concedendas. Data in Arce nostra Fogaras Die prima Mensis Februarii Anno Domini Millesimo Sexcentesimo quinquagesimo Secundo.

Susanna Lorántffy np.

Iuxta ritum et veterem hujus Terrae Fogarasiensis consuetudinem pree-

sentes *Litterae Illustrissimae*, ac *Celsissimae Principissae Relictae Susánnae Lorántfy Consortis foelicis reminiscentiae Principis Transylvaniae D-ni D-ni Georgii Rákoczi *Bojeronales* pro parte Komán, et Illye Popinece de Also Venitze sunt in frequenti et celebri Sede superiori Arcis Fogaras tribus in Sedibus publicatae, proclamatae, ac in vigore suo nemine contradicente relictæ in Anno Millesimo Sexcentesimo quinquagesimo secundo Die 5-a Octobris.*

Publicatae et Extradatae per me Michaelem Csürös Jur. Not. Sedis Iudicariae superioris Nobilium Fogarasiensium.

Idem Notarius mp.

Praesentes *Litterae Bojeronales* per nos Commissarios Illustrissimae Dominae Principissae, Praefectum nempe, et Exactorem fiscales, ac requisidores Albenses ad investigandum Bojeronum Terræ Fogaras Jura deputatos revisae, lectae ac in suo vigore relictæ. — in Komána Die 20-a Febr. Anno 1671.

Praesentem Litterarum Donationalium Copiam e veris suis et indubitate Originalibus de verbo ad verbum una cum indorsationibus descriptam cum iisdem strictissime collatam eisdemque in omnibus conformem esse hisce fide nostra mediante testamur. Fogaras d. 9-a Decembris Anno 1827.

Samuel Jun. Szilágyi mp.

et Samuel Vitállyos mp.

Ambo I. D. Fogaras Jur. Assessores.

(Copie autentică din a. 1827, în archiva vechiă a Districtului Făgăraș).

XL.

1527, Iulie 9.

Castelaniî Făgărașuluî Nicolae și Laurențiu de Gomor certifică, că în nendî dînsîi tribunală cu cei doi-spre dece boeri jurați ai Districtului Făgăraș, atunci Boeriu î Vlad din comuna Gridu a cerut să i se dea unu document în scris despre tôte moibile sale ereditari cum și despre cele cumpărăte, anume despre părțile sale de boeriă din comunele Gridu, Părău și Persanî în Téra Făgărașuluî.

Nos Nicolaus et Laurentius de Gomor Castellani Castri Fogaras, etc. Damus pro memoria Quod cum nos feria tertia In festo visitationis Beatissimae Virginis Mariae in Oppido Fogaras, una cum Duodecim Juratis Boeronibus Sedis nostraræ Judicariae Assessoribus — hujus Districtus pro audiendis Causis pro tribunalí consedissemus, Agilis *Ladislaus Boero* de Grid, filius Condam Komán Gurilla Boeronis de Grid, eadem, in nostram exsurgens praesentiam debita cum instantia supplicans Quatenus, de et super universis Bonis, et Haereditatibus ejusdem Ariticis, ac perenne, expensis, ac fatigiis — — — Litteralia instrumenta, ac Litteras Privilegiales confectas — — — dignaremur, Idem autem Ladislaus de Grid, Testatus est, in predicta Possessione Grid, Sextam partem Boeronatus ejusdem Possessionis Grid, ab Avis, sibi, et filiis suis condescensam fore, aliam autem partem sextam Boeronatus ejusdem Possessionis Grid, Komán Gurilla Genitor suus, a' Lud Boerone de Grid, Fratre utique ejusdem carnali, emit per duos Renenses florenos, duos, et duas Alpes — — — Idem Koman Gurilla Ladislai praenotati Pater, una cum Opresitye fratre suo carnali, simili Boerone de Grid, a' Migantha et fratribus suis Boeronibus de Also Venitze emit medianam partem istius Boeronatus ejusdem possessionis Grid per Florenis Septuaginta, et uno equo, — — — Partis mediae dimidia pars eidem Ladislao provenit, pars autem media Sigetye filio ipsius Opresitye, una cum fratribus suis — — empta, una cum Alpibus, Gamas, et Gamasel vocatis. Ita et Idem Ladislaus de Grid, in eadem Possessione Grid — testato tres partes et medianam unius Sextae Partis Boeronatus ejusdem Possessionis, duas autem Partes, et medianam Sextae Partis habet Risztye Filius Oprestyé Boeronis de eadem Grid una cum fratribus suis. Proinde Idem praememoratus Komán Gurilla Pater utique ejusdem Ladislai de Grid, in Possessione Parro. Sextam Partem Boeronatus ejusdem Parro a' Vulku Boerone de eadem Parro emit flor. 18. Iterum Komán Gurilla in eadem Possessione Paro, a' Nan Boerone de eadem parro, emit tertiam Partem Sextae Partis Boeronatus ejusdem pro flor. octo. Item idem Ladislaus de Grid, in Possessione Persány a' Petro Gunga et Rib, ac filiis eorum Boeronibus

Vitz de eadem Persány, emit tertiam Partem Boeronatus integri pro flor. tredecim et duobus Bobus Pe — — — Possessione Persany Sextam Partem — — — Boeronatus Viza, Risztye, Boeronis de eadem Persány, qui ad Transalpina profugit, Nos eidem Ladislao tanquam benemeritis — — — contullimus, in filios filiorum, ac Haeredes et Posteritates — — — de Grid, praescripta in Possessione Persány se se testatur — tertiam Partem, et reliquarum duarum Partium Sextam habet autem una cum Terris arabilibus, cultis et incultis, Pratis Pascuis — — — Piscinis Piscaturis, molendinis, et molendinorum locis, Montibus Alpibus sylvis — — et quorumlibet utilitatum vocabulis vocitatis, intra veras metas earundem Possessionum, hucusque pacifice posesse dixit, et testatus est coram nobis, nos autem considerata et accepta ejusdem vera Supplicatione, eidem Litteras nostras Privilegiales confeatas sigillo nostro signatas, de et super universa Bona, et Haereditates ejusdem dandas duximus, et concedendas. Imò damus et conferimus, in filios filiorum, et Haeredes et Posteritates ejusdem univeros. Quas nos more hujus Districtus in tribus sedibus Judiciariis ac Sermone interpraetari faecimus, nemine autem Contradicente easdem eidem Ladislao, ac filiis ejusdem extradari faecimus. Praesentibus *Duodecim Juratis Boeronibus*, *Algya Bika* de Nagy Vajvoden, *Rádul* de Lisza, *Barbuts* de Dragus, *Sztantsul* de Also Arpás, *Radul* de Also Vist, *Sulka* de Bethlen — — de Voila, *Salamon* de Vénetzia, *Ladislao* de Grid, *Sztojka* de Vaád, *Alde* de Rusor, *Szkeltyán* de Desany. Datum loco et Termino praenotatis. Annō Domini Millesimō Quingentesimō vigesimō septimō.

(Copia autentică din a. 1784 în archiva vechiă a Districtului Făgăraș. A se vedé documentul No. XLI).

XLI.

A. 1535.

Stefanu Maillatū Domnulū Terei Făgărașului și Voivodă alū Transilvanie confirmă documentul de moșia, ce-lū dase Castelaniī Nicolae și Laurențiu de Gomor boerului Vladu din Gridu.

Nos Stephanus Majlād¹⁾ Liber Dominus Terrae Fogaras, Vajvoda Transylvaniae et Siculorum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes Quibus expedit universis. Quod nobilis et Agilis *Ladislaus* de Grid, — — — — Exhibuit nobis et praesentavit quasdam Litteras Privilegiales Egregiorum Nicolai et Laurentii de Gomor, tunc Castellanorum Castri hujus nostri Fogaras in Pergamento Privilegiales confectas, et emanatas Supplicantesque (sic) Nobis, ut easdem Litteras ipsorum Egregiorum Nicolai, et Laurentii de Gomor, et omnia in eis contenta, rata, grata, et accepta haberemus, et Litteris nostris Privilegialibus verbotenus inseri faceremus pro Boeronibus, sine innovatione perpetuo valituras confirmare dignaremur. Quarum quidem Litterarum tenor talis est.

(Urmăză documentul sub №. XL).

Nos — — — — — praemissa supplicatione dicti nobilis, et Agilis Ladislai de Grid — — — — — porrecta, Benigne exaudita, et Clementer admissa, praescriptas Litteras Nicolai et Laurentii Gomori, Castellanorum Castri Fagaras non abrasas, nec in aliqua sui parte suspectas, Praesentibus Litteris nostris Privilegialibus verbotenus, sine diminutio-

(¹) Română din Comuna Țințari în Téra Făgărașului. Deutsche Fundgruben z. Gesch. Siebenbürgens von Eug. v. Trauchenfels, **Album Oltardinum**, p. 13: «Eodem Anno (1541) D. Stephanus Mayladus a duobus Waywodis vicinis captus, in turcicam captivitatem abducitur, fors non amplius redditurus. — Periit. — Er war ein schlechter Wallach aus Zunioghzegh, wurde aber mächtig, reich, und übermächtig, hat dem Lande viel schlechtes gethan, und viel Krieg, und Noth über Land gebracht, hat uns misellos Saxones oft, und viel emungirt, — hat viel versprochen und gesprochen, aber wenig gehalten.»

ne, et augumento aliquali insertas, quoad omnes — — — eaedem ritè et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur. Acceptamus, Approbamus, Ratificamus, ac pro annotato Nobili Ladislae de Grid, ac suis Haeredibus ac Posteritatibus perpetuo valituras affirmamus. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam Praesentes Litteras Nostras pendent Sigillo nostro robatas — — — In Fogaras feria proxima ad festum — — — Anno Domini Millesimo Quingentesimo (sic) Quinto.

Praesentem Copiam ex veris suis Originalibus sine augumento, vel diminutione prorsus aliquali descriptam, cum iisdem conformem et fideliter collatam esse testamur fide mediante. Datum Fogaras Die 16-ta Martii A. 1784.

Moyses Benedek mp.
Distr. Assessor.

Andreás Szabó mp.
Supernumerarius Jur. assessor.
(L. S.)

(Copiă autentică din anul 1784 în archiva vechea a Districtului Făgăraș. În dosă
Ηαρεις Δε πε κάρτη χα εκτράκη.)

XLII.

1643, Martie 28.

George Racoviță I Principele Transilvaniei confirmă statutele corporațiunii tăbăcarilor români din Făgăraș.

Nos Georgius Rakoci Dei gratiâ princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cùm antiquissimi atque sapientissimi Legumlatores Rerum publicarumque fundatores, ex pulcherrimâ dispositione ac harmoniâ, rerum coelestium, terrestriumque animaduertissent, ordinem, animam esse rerum, in eo, in primis, vel plurimum desudarunt, ut Imperia in

Regna, et Provincias, et has in Civitates, Oppida et Pagos, iterum hos in Vicos, nec non eorundem Incolas et Inhabitatores, in certas Classes, Societates et Centurias partiri, atque disponere, eis verò rectores et gubernatores praeficere possent : Rati, incompositam multitudinem interitum potius rebus publicis, quām verò conservationem aliquam affere posse. Intuentes Nos quoque hanc pulcherrimam Majorum nostrorum ordinationem, postquam, Diuinā providentiā ac liberalitate ineffabili, hanc Principalem dignitatem adepti Sumus, in id praesertim, totum nostrum studium contulimus, ut quos rerum omnium moderator nostro regimini et protectioni subjecisset, eos in suis ordinibus, et laudata consuetudine non solum conservaremus, verum si qui eorum crescente multitudine, nondum adhuc in ordinem decentem redacti essent, hoc à nobis habere possent. Cùm itaque in hoc Oppido nostro *Fogaras*, Cerdones. in tantum excreuerint numerum, ut ipsi quoque Moderatore aliquo, in dirigendis artificiorum suorum muniis indigerent; Ipsi quoque quod decentiori modo, in ipsorum artis exercitio, progredi, vitamque et mores ad decentes et congruos statui ipsorum Canones, et Regulas collimare, ac accommodare, possent. Exhibitae sunt Nobis et praesentatae nomine et in personis eorundem Cerdonum, scilicet *Iacobi Timar* alias *Csizmadia*, *Lucae Timar*, *Michaelis Timar*, Trans-Alpinensis, *Porculy Compsa*, de Bethlen, *Ludii Timar* de Bethlen, *Makszin Timar* de Bethlen, *Stephani Timar* de Iilyén, *Comani Piro* de Iilyén, *Cazani Copacseli*, *Cazakuly Sebesi*, *Ionae Timar* et *Michaelis Marcsinai* omnino Cerdonum Fogarasiensium, certae quaedam Constitutiones, in certis capitibus et articulis comprehensae, statui ipsorum, pro dirigendis cùm moribus, tūm artificii exercitio accomodatae per nonnullos praecipuos Officiales nostros reuisae, ruminatae, ac ubi necessum fuit correctae et emendatae, tenorum infrascriptorum. Supplicatum nobis humillimè, quatenus Nos easdem, omniaque et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et accepta habentes, literis nostris, verbotenū inseri et inscribi facientes pro eisdem Cerdonibus, eorumque Successoribus universis perpetuò ualituras, gratiose confirmare, ipsosque, illis, in Confraternitate, seu Societate Cehatus ipsorum in perpetuum uti, frui et gaudere, permettere, et permitti facere digna-

remur. Quorum quidem Articulorum Hungarico idiomate comprehensorum tenor seu uerbalis continentia sequitur in hunc modum : **A r t i c u l u s p r i m u s.** Az Timar Mesterek, mindem esztendöben, eggy bizonyos, es arra ualo illendö napon, eggy közönseges helyre egyben gywtlyenek, es egy feö Ceh-Mestert ualaszszanak, es eggy Vice Ceh-Mestert, kik eggy esztendeigh tartozzanak gondot uiselni, Tabla járas által az Mestereket be gywjteni. **A r t i c u l u s I I .** Az Ceh-Mester, közöttök, az Ceh-béli Causak es az ö miuekez illendö emergait dolgok felöl töruent tehessen, és szóból uereségböl két forintigh exequallhassonis, appellatioban ne bocsattassek, ha az ket forintot az meritum, nem excedallya. **A r t i c u l u s I I I .** Fogaras várasában az Cehen kiuül valo Timar Mester, senki, semmi szin alatt ne miuelheszen, ha kit rajta kaphatnak, Capitan, vagy Uduarbiro erejeuel három forintal meghbwntessek az Mesterek ; ha Nemes haznal talaltatik penigh miuelni, ugyan Capitan erejeuel, hat forintot : (saluis tamen domorum, seu Curiarum Nobilitarium Priuilegiis permanentibus) : vehessenek rajta melly birsagoknak harmada Kapitane, az ket része penigh az Mestereke legyen : Az Várasban pedigh az ö keszítette böröket neis arulhassak kiuül valo Timárok hanem csak Vásáros napokon nekikis szabados ; söt ollyankor, ez előtti usus szerent, szabados akar honnan, Hauasalföleböl s- masunnanis, az jol készített minden féle böröket be hozni s- arulni. **A r t i c u l u s I I I I .** minden Timar Mesterek, kik Cehes helyeken tanultanak az Céhben be véteszenek, tizenkét forintot aduan először az Cehben ha penigh elsöben mind megh nem adhattya, felére fél esztendeigh el várjak, kit ha akkorá megh nem adna, fel tilczak az miuét mind addigh, migh nem depo-nallya ; Ha nötelen, esztendöre megh házasodgyek, alioquin miuét fel tilczak. **A r t i c u l u s V .** Ha festeni valo fwueket, vagy böröket hoznak titkon, senki meg ne vegye az Mesterek közwl, hanem közönse-gessen oszszak fel kösztök : Az ki ez ellen cselekednék, hat forintal bwntessék. **A r t i c u l u s VI .** Inas be állás eggy forintigh légyen : Senki három esztendönek alatta penigh Inast, az Cehben, be ne vegyen, se penzert, se semmi tekintetért, mert megh bwntetik az kit rajta kaphatnak. **A r t i c u l u s VII .** Tablajárasra ha ki be nem megyen, nyolcz penszt vegyen az Ceh Mester rajta, toties, quoties negligallya

à be menetelt. **Articulus VIII.** Ha az Cehbeli Mester megh hal, az migh Feleséghé, az megh holt Ura neuet uiseli, az mwuet miuelthesse, az Özuegyet pedigh, az Céh, munkaual ne terhellye hanem, magok uisellyék érette, az Ceh-beliek az terhet, részeltetuén minden Ceh-beli ususban, kit ha Ceh-béli Mester Leghény talalna el uenni, az fél asztal adas megh engedtessék néki, mint Mester Aszszonnak; s- az Legheny pedigh, az Cehben, fél Mester asztalt aduan be vétessék. **Articulus IX.** Az Ceh-béli itt valo Mester embereknek Fiai, fél lakodalmat aduan az Céhben, Mesterekke lehessenek, ha az Céhnek rendi szerént tanultanak. **Articulus X.** Mikor Céh-béli Mester meghhal, auagy háza népe a Mesternek, rend szerent, annak sirt ássanak, es azoknak, à keseruesek ételt italt adgyanak, ha nem adhatnak, az Céh penzból ételekre adgyanak huszon eött penszt: Afféleknek temetesere, az Ceh Mesterek Táblát jártassanak, es minden Mester, maga, uagy képebéli embere ott légyen jelen. **Articulus XI.** Az szegheny betegh Mesterekre es Leghenyekre, s- Inasokrais, az Ceh Mesterek gondot uisellyenek, az Ceh-penzból, hozza latogatokat, es minden-napi eledeleket, s- egyeb illendő szwkségekre ualokat szerezzenek es adgyanak. **Articulus XII.** Mikor Az Mestereket Tabla járással valahova gywjtentik, es ott személye szerent vagy embere nem lészen jelen, Az Ceh-Mesterek nyolcz pénzel bwntessek, es ha valamely Mester házával az Tabla le tétetik es megh tartosztatik, es ha ott hal, tehat valamennyi Mesterre, rend szerent, az Tabla el nem érkezett lejend, mindenikért kwlön kwlön bwntessek nyolcz nyolcz pénzel. **Articulus XIII.** Ha lakas közben valaki lopásban talaltatnék, akar eledel, es egyéb akar mi néuel neuvező dologbol, fél Cehuel bwntetessék, melly Mester, auagy Legheny, ha masodszor es harmadszoris azon vétekben talaltatnek, azon bwntetés lészen fejen, ki ha töbszöris azon vétekben menne el, annakutanna legyen érdeme szerent az eo Nagysaga Tisztaiselői bwntetése rajta törvennyel. **Articulus XIV.** Az Timar Mesterséghoz tartozo festéket, karamint Iskonpiath, Sarga festeket, veres festeket, feketitő, karabolyt, Török festéket, és egher fabimbot, és egyeb eszközöket, az Timar Mesterek kivül, egyeb Varosi es közönseges minden embereknek venni es maganál tartani szabad ne legyen, valaki ez Cehen

kivwl lészen, alioquin valakinél, auuagy börök, vagy penigh festek, es egyeb efféle eszközök talaltathatnak, szabadságok legyen az Timar Mestereknek, az Fogarasi Tisztuiselök authoritasok általis el uenni, es ad plenum magok usussara forditani, mind ben az Varasban s mind az Varoson kiuwl eggy melly földigh. Az Varga Mesterek mindazaljal, az minemw eszközökkel énnek az festésben, szabad venniek, mert elsöbb-is az ö Priuilegiumok, és egyebképpenis, azokat, el nem tilthatni az ö szokot Mestersegeknek köuetesetöl. **A r t i c u l u s XV.** Az Timar Mestereknek szabadságok legyen akar minemw ki csinalatlan bört, magok, hazához, az kiket, akar kik vigyenekis, megh venni es az kwlföldre, börök megh vetélere, mind Mészárosoknak, s- mind masoknak penszt adni, es az ollyan kin megh arult böröket házokhoz be hozatni; söt ha hon titkon, az olyan beöreöket megh venne s- házokhoz szaladhatnak uele, hazokra, azoknak el ve tele végett, reja menni senki ne mereszellyen. **A r t i c u l u s XVI.** Ha ki az Mesterek közzwl, Czigannal torténnék innya, vagy enni, ebedleni megh bizonyosoduan, fél Cehuel, az az, hat forintal bwntettetik megh. **A r t i c u l u s XVII.** Az Varhoz valo szolgalattyok, mindenekben az szerent lészen, mint az Fejervari Timaroknak; Tudni illik; Esztendeigh hat száz apro bört tartozzanak kikésziteni magok festékekkel; de ennek tizede öuek lészen az festékért: Ezen kiuül, hetven számu öregh bört, esztis magok szerszámaival, de ebböl tizedet nem vésznek, ezen kívül, semmi szolgalatra nem eröltettetnek. **A r t i c u l u s XVIII.** Az Timar Mesterek pedigh az szépen ki készítet beöröket, tartozzanak az Városi piaczra ki vinni, es ha ott el nem kelne, annakutanna légyen szabadságokban, az ollyan böröket, masunais, akar melly helyekre, falukra, és városokra, Sokadalmokban el vinni és kwldeni, es akor hol el arulni es el adni. Nos itaque praemissa Supplicatione, Nobis, modo quo supra porrecta clementer exaudita, et fauenter admissa, praescritpos Constitutionum articulos seu capita, praesentibus literis nostris de uerbo ad uerbum inseri et inscribi facientes, quoad omnes earum continentias, clausulas, particulas, et puncta, eatenus, quatenus eaedem, ritè et legitimè existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, acceptauimus, approbauimus, ratificauimus, ac pro iisdem Iacobo, Luca, Michaele, Porculio, Lu-

dio, Makszinio, Stephano, Komano, Kazanoo, Kazakulyo, Ionâ et Michaele Cerdonibus, eorumque successoribus uniuersis, perpetuâ valituras gratiosè confirmauimus (: saluis tamen juribus ac Privilegiis aliorum quoque Magistrorum Mechanicorum Fogarasiensium, uel proxime illi adjacentium locorum, permanentibus :) ac prouti, eosdem iisdem, successiuis semper temporibus uti, frui, et gaudere posse volumus; Ita fidelibus quoque nostris Generoso Ioanni Kemeny de Gyerö-Monostor, Comiti Comitatus Albensis Transylvaniae, supremo Cubiculario et Thesaurario, ac Tabulae Iudicariae, Jurato Assessori, et Capitaneo Supremo Praesidii Arcisque, nobis sincerè dilecto; Egregiis item et Nobilibus Stephano Lészai, Provisor bonorum, Castellano, Iuratis Assessoribus Sedis Iudicariae, ac aliis Officialibus Arcis nostrae Fogaras: Neenon Circumspectis, ac Prouidis Iudici primario, caeterisque Iuratis Oppidi nostri Fogaras: Cunctis etiam, aliis cujuscunque status, conditionis, ordinis, gradus, honoris, officii, dignitatis, praeminentiae, et functionis hominibus, quorum videlicet interest uel interit, modernis et futuris quoque pro quovis tempore constitutendis, harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus uos quoque à modo deinceps praenominatos Cerdones Magistros, ipsorumque Successores universos, in praescriptis ipsorum Cehatui accommodatorum Articulorum Canonibus et Regulis conseruare, et per alias etiam conseruari facere, illisque, ipsos, perpetuis semper temporibus uti, frui, et gaudere permettere et permitti facere modis omnibus debeat et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perletis, Exhibitenti restitutis. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes Literas nostras, pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas, memoratis cerdonibus, ipsorumque successoribus uniuersis, gratiosè dandas et concedendas duximus. Datum in Arce nostra Fogarasiensi die vigesima octavâ Mensis Martii, Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo quadragesimo-tertio.

Georgius Rakoci m. p.

Ioannes Szalárdi m. p.

Vice-Secr.

Traducerea statutelor.

Art. I. Măestrii tăbăcarî îñ fiă-care anu să se intrunescă la unu locu publicu, într'o di anumită hotărîtă spre acestu scopu, și să alegă pe unu *primu-măiestru* și unu *vice-măiestru* alu corporațiuni, cari in timpu de unu anu sunt datori să pôrte grija a aduna pe măiestrii cu trimiterea tăbliei dela unulu la altulu. — **Art. II.** Măiestrul corporațiuni, în ce privesce afacerile interne ale corporațiuni sâ pótâ face judecată intre măiestrii, în cestiuni de injuri sâ pótâ esecuta până la suma de doi florini, și dacă meritul causei nu trece peste doi florini, apelațiune sâ nu se admîta. — **Art. III.** Nicî unu măiestru tăbăcaru, care nu este in corporațiune, sâ nu pótâ esercita în orașulu Făgărașului sub nicî unu pretextu profesiunea de tăbăcaru, iar dacă se va prendre cine-va, atunci măiestrii, cu puterea căpitanului sau a castelanului sâ-lu supună la o amendă de trei florini, iar dacă s'ar întembla ca să eserciteze profesiunea de tăbăcaru la o casă nobilitară, atunci totu cu puterea căpitanului sâ pótâ lua de pe elu 6 florini (rămânendu însă neatinse privilegiile caselor sau curților nobilitari), din acéste amende a treia parte sâ fiă a Capitanului, iar cele două părți ale măiestrilor. Tăbăcarii străinî nicî sâ nu pótâ vinde in orașu peile, ce le-aù confectionat u, vîndarea acésta le este permisă numai in dile de tîrgu, ba încă după usulu de mai inainte, le este liberu in dilele de tîrgu sâ aducă totu felul de pei bine lurate, de ori unde, din Téra-românească și din alte locuri și să le vîndă. — **Art. IV.** Ori-ce măestri tăbăcarî, cari au invîțatû meseria in locuri unde esistă corporațiuni, să fiă admisi in corporațiune, avîndu mai antaiu să plătescă corporațiuni 12 florini, iar dacă la inceputu nu potu să dea suma întrégă, pentru jumătate să fiă acceptați o jumătate de anu, și dacă nu aru plati-o nicî atunci, să i se interdică lucrarea, până nu va depune suma întrégă. Dacă măiestrul nu este căsătoritu, să se căsătorescă până la termenu de unu anu, la din contra să i se interdică lucrarea. — **Art. V.** Dacă cine-va va aduce pe sub ascunsu plante de coloratû, sau pei, să nu le cumpere nicî unu măiestru, ci să le împărteșcă in comunu intre dênsii: acela, care va lucra din contra să

fă amendatū cu 6 florini. — Art. VI. Taxa pentru primirea unui elevă să fă până la unu florin; însă nime să nu primescă în corporațione vre unu elevă pe timpă mai puțină de trei ani, nici pentru bană, nici pentru oră ce considerațione, fiind că acela, care se va prinde, va fi amendatū. — Art. VII. Dacă cine-va nu se duce la adunarea corporaționi, măiestrul corporaționi să iea de pe elu optă bană, de atâtea ori de căte ori va neglege a se duce. — Art. VIII. Dacă unu măiestru din corporațione móre, soția lui, până pórta numele bărbatului reposatū, să pótă esercita profesiunea, iar corporaționea să nu ingreueze pe văduvă cu lucrărī, ci membrii corporaționi să supórtă greutățile pentru dēnsa, avându văduva să participe la tōte folosele corporaționi; iar dacă s'arū intembla, că o calfa din corporațione să se căsătoréscă cu văduva, atunci i se concede, ca unei consorte a măiestrului, să dea numai o jumătate de masă, și calfa să fă primită în corporațione dându o jumătate de masă¹⁾. — Art. IX. Fiil aceloră măiestri, cari sunt membri în corporaționea de aici, după ce voră da jumătate de nuntă în corporațione, să pótă fi măiestri, dacă aú invéțată după regulele corporaționi. — Art. X. Cându va muri unu măiestru din corporațione, atunci saú familia măiestrului, după cum e regula, să dea de mâncare și băutură celui ce i-a săpată grópa și celoră intristați, iar dacă nu potă să dea, atunci să le plâtescă din bană corporaționi două-deci și cinci de bană pentru mâncare. La astă-felă de inmormântări, măiestrii corporaționi să dispună a circula tablița dela unu măiestru la altul, și fă-care măiestru să fă presentă acolo în persónă sau prin representantul său. — Art. XI. Măiestrii corporaționi aú să pórte grija de măiestri, de calfe și de elevii săraci și bolnavi, să plâtescă din bană corporaționi personele, cari ingrijescă de dēnișii, și să le procure alimentele de totă ȳiu și altele, ce le sunt necesari. — Art. XII. Cându măiestrii voră fi chiamați undeva la adunare cu circulaționea tabliței, și nu se voră infacișa acolo nici în persónă și nici prin representant, atunci măiestrii corporaționi să-i amendeze cu optă bană, iar dacă tablița se va lăsa la casa unui măiestru, și dacă se va reținé și rēmane acolo peste

(1) Adeca o jumătate de ospătă.

nópte, atunci pentru fiă-care măiestru, la care după ordine tăblitra nu va fi ajunsă, pentru fiă-care deosebită să fiă amendată cu câte optă bani. — Art. XIII. Dacă se va prinde cine-va furându în lăuntru locuinței, fiă alimente și mâncăriri, fiă ori-ce felu de lucruri, acela să fiă amendată cu jumătate taxa corporațiuni, și dacă unu măiestru sau calfa se va prinde în delictul acesta a două și a treia óră, să fiă supusă totu la aceeași amendă, iar dacă va comite delictul acesta mai de multe ori, atunci funcționarii Măriei Sale să-lu pedepsescă cu legea după cum merită. — Art. XIV. Afară de măiestri tăbăcarăi, să nu fiă permisă nici unui orășanu și omu de rându, a cumpăra și a ținé colori, cari se ținu de meseria tăbăcaritului, adeca scumpiă, colori galbine, colori roșii, rădăcină negră, caraboi, colori turcesci, muguri de arinu și alte mijloce, iar dacă se voru afia la cine-va afară de corporațiune sau pei sau colori sau alte lucruri de aceste, atunci să fiă permisă măiestrilor tăbăcarăi atâtă în orașu, cătu și afară de orașu până la depărtare de unu milu, să le confisce chiaru și cu autoritatea funcționarilor din Făgărașu, și să le intrebuințeze în comunu pentru usul dênilor. Cu tóte acestea însă e permisă măiestrilor tăbăcarăi să cumpăre ori-ce felu de lucruri, cari le intrebuințeză la colorită, intaiu fiindu-ca este privilegiul loru, și apo de altmintrelea, aceste lucruri nici nu li se potu interdice în esercitarea meseriei loru indatinate. — Art. XV. Maiestrii tăbăcarăi sunt liberi să cumpere ori-ce felu de pei nelucrate dela ori-cine le va aduce la casa loru, asemenea să dea bană măcelarilor cum și altoru persone, ca să le cumpere pei în străinătate, și astu-felu de pei cumpărate în străinătate, potu să le aduca la casele loru, și chiaru dacă aru cumpăra astu-felu de pei aici în țera pe sub ascunsu, potu să fugă cu ele a-casă, și nime să nu cuteze a merge la casele loru ca sa iea. — Art. XVI. Daca s-aru întempla, ca cine-va dintre măiestri să bea, să mănânce sau să prândescă cu Tigani, și dacă se va constata, acela să fiă amendată cu jumătate taxa corporațiuni, adeca cu 6 florini. — Art. XVII. În ce privesc serviciile tăbăcarilor față de castelu, acele să fiă intru tóte după cum sunt serviciile tăbăcarilor din Alba-Julia, anume să fiă datori a lucra cu colorile loru pe fiă-care anu șese sute de pei mici,

din cără a decea parte să fiă ale dănilorū pentru colori : afară de pieile aceste să mai lucreze ună numărū de șepte-deci bucăți pe bătrâne, totu cu uneltele lorū, din aceste însă nu voră lua a decea parte, iar la alte servicii afară de aceste nu voră fi constrinși. — Art. XVIII. Măiestrii sunt datori să scotă pieile bine lucrate în piața orașului, și dacă nu se voră trece acolo, atunci sunt liberi să le ducă și trimiță și în alte părți, în orice locuri, prin sate, prin orașe, prin târguri, să le vândă și desfacă ori unde.

(Originalul pe pergamenă înălț. 64 c. lăț. 72 c., în posesiunea corporațiunii tăbăcarilor români din Făgăraș. Sigilul pendentu impresu în cera roșie cu un diametru de 5 c. reprezintă scutul Transilvaniei în formă ovală divisat perpendiculăr în două secțiuni, susu : sōrele și semiluna, josu : acvila transilvană și cele șepte castele; peste scutul Transilvaniei ună scută mai mică cu armele Racotescilor divisat orizontală în două secțiuni, susu acvila cu aripile întinse ținându-o sabie în ghiara drăptă, josu o rōtă pe trei munti. In juru inscripționea : G PRIN IVRHVNNGADNSETSICVLCO.)

XLIII.

1671, Aprilie 7.

Ana Bornemisza, soția Principelui transilvanu Michaelu Apafi I, confirmă în statul de boierī pe Oprisū Gram a și doi frați ai lui din Ucăde-josu, sub condițiune ca să presteze servicii la fortăreța Făgărașului, cu căi și arme bune, etc.

Nos Anna Bornemissza Dei gratia principissa Transilvaniae partium Regni Hungariae Domina et Siculorum Comitissa. Adgiuk tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levelünknek rendi szerint hogy Mi Fogaras Várának, és annak tartományanak, előttünk levő boldog emlekezetü Urainak, ditsiretes cselekedeteket, akarván követni, kik az eö alattok levöknek sziveket, adomanyokkal magokhoz edesget-vén, szolgálattyokra alkalmatossakká töttek. Minekokáért Nemzetes Belényesi Ferencz, hivünket, minden joszaginknak Praefectussát, és Fiskalis Dézmainknak Vice' Arendatorat : meleje rendeltetett Böször-ményi István es Gyarmathi István Fejervári Capitaninkal, és Retyi Péter Déak Exactorunkal edgiüt, ugy mint, az aláb megirt dologban, megh hitt Commissariusinkat, expedialván arra, hogy Fogarasi joszágunkban, kik micsoda jussal, es igassággal birnak Boer-

ságokat, s- azok után levő fundusokat, és azokhoz tartozó földeket : azokról vellek producaltatván szorgalmatossan megvizsgálnak, és fel círcálnak : hogy az kiknek ez iránt, mind szemellyekre s mind falukbeli Boerságokra, és azok után levő földekre nézve igasságok megvillágosodnék, rollok való kegielmes dispositionk szerint azokban öket meg hadnok. Kikközül valonak találtatván lenni Also Utsai *Opris Grama* kinek is jollehet az eő réghi Boerságáról való levelei, meg az réghi haboruságos időkben elveszvén, azonban Nehai Melatoságos öreg Rakoczi Geörgyné boldog emlekezetü, Lorantffi Susana Fejedelem Aszszonytól reghi Boerságában való megérösítettik Supplicálván, Supplicatiojára tett-s-irt válász tetele szerint, delegált volt eő Nagisága akkori Fogarasi Főkapitány Kemény János Uramra, ollyan formán, hogy eő kegyelme, azon dolog végett törvenyt instituálván igassagoson meg lattatná, és produkáltatná ezen Also Utsai Opris Gramaval régi és igaz Boerságárol való igassát és jus-sat, kihez kepest megirt Kemény János ezen Opris Grama az Fogarasi Felső Szekre czitálvan, azon Székbeli Nemes Assessorok, Szolgabirak akkori fő Praefectus Herczeg Istvan és ugyan Fogarasi Fő és Vice Udvarbirak, Fő Porkalab és az also Székbeli Boér Assessorok, Város Birai és ezen kívül azon Szekben jelen levő, sok becsületes Nemes emberek előtt megirt Also Utsai Opris Grama exhibeau-uan regi igaz Boerságárol való levelét ; és azon levelbeli igasságát, sok világos tanukkal voltakepen comprobálván, hogy tudni illik meg emlitett Opris Grama és minden eleinek, regtől és elejtől fogván való igaz Boerságat tudgyák, söt ugyan Privilegiális leveleben specificált, Boeri jussak Czigány jobbágyinak, malmának havasinak, és ennek az *Fogaras földinek usussa szerint, az paraszság is eszten-dönként, vecsinséget szokott nekie praestalni*. Annak felette megvillágosodván ezis, *hogy azon Ucsa nevű falut, leg első alkalmatosságával is ennek elei ülvén meg, igaz Boeri allapottal birtak és laktak le-gyen, és mivel akkori alkalmatosságával, azon dologrol valo, Kemény Janostol, az Szék közönseges Consensusából neki adatott Confirmationaliissát, s- Relatoriaját is, mi magunk is látván, és meg olvas-ván, meltonak és érdemesnek intük reghi igaz Boerságában hogy töllünk is meg hagyattatuék, és Confirmáltatnék ; Jarulvan egyszers-*

mind, fen megirt Commissarius hiveinknek, azért valo alazatos instantiajok, és törekedések ötett meg irt *Opris Grama* és eö általa ugyan Also Ucsán lako, két egytest-vér Attyafait, ugy mint *Gregoria Gramat* és *Raduly Gramat* Boerságokban ujjalag meghattuk, és Boerokka töttük; Opris Gramak Iuon Kocsába, és Opra Kirlig, Radul Gramak, Radul Bacsilla és Bacsilla Szeridai; *Gregoria Grama*, Popa Opra, és az közönségés utza szomszedsgiban levő házokat minden hozzá tartazó mivelt es miveletlen szánto földekkel, mezökkel, kaszálo rétekkel, erdkökel hégyekkel völgyekkel, berkekkel, havasokkal, folyo és halászo vizekkel, malmokkal, és azoknak helyeivel, valamellyek eleitol fogva, igaz utoń modon azokhoz birattanak, Ujjalag minden adozástol, Dézma adástól, és egyéb szedés vevestől üressekké tettünk, és meg Nemesitettük, a mint hogy öket, megirt Opris Gramat és eö általa *Gregoria Gramat* és *Radul Gramát* fiurol, fiura Boerokka tettük, Bééri öröksegeit nallok meghagyuk, es Ujjalagh meg Nemesityük, ez kezünk irásaval, és függő pecsetünkel meg erősített levelünk által, melyet attunk meg nevezett Alsó Ucsai Opris Gramat es két, egytestvér Attyasiak *Gregoria Gramat* és *Radul Gramat* és Fiu agon levő, és leendő minden maradekjoknak és posteritassinak meg masolhatatlanul, Ugy mind az által, hogy ök is az regi usus és szokás szerint *Fogarasi Varunkhoz tartozo szolgálatokat, jó paripáson fegyveresen jo poszto köntösben*, nekünk maradekinknak,es Successorinknak praestalni, Utanunk levő Tiszteinknek engedelmesek lenni, igasságos és törvi nyes dolgokban, a Várnak Tiszteitöl függeni tartozzanak és Fogaras Varunktól semminemű változásokban el ne szakadgyanak, Ezti azonban megtudván hogy tilalmas vizekkel havasokkal és egyéb e zekhez hasonló hellyekkel, az magoken kívül valokkal szabadossokka nem tétetnek. Dátum in Arce nostra Fogarasiensi die Septima Mensis Aprilis Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Primo.

A. Bornemisza m. p.

Exhibitae sunt Praesentes Litaerae Boeronales Anno D-ni Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Primo Die Vigesima tertia Mensis May ac in Saedibus tribus Superiorum nobilium Fogarasiensium publicatae proclamatae

et approbatae, atque extradatae per Matthiam Literatus Sedis dictae superiorum Nobilium Fogarasiensium Juratus Notarius nomine Contradicente.

Idem Matthias Literatus Jur. Notarius.

Traducție.

Noi Ana Bornemisza etc. Facemū cunoscutū tuturorū, cărora se cuvine, prin acēstă carte a nōstră, că voindū noi să urmāmū lăudabilele fapte ale predecesorilorū noștri de fericită memoria domnī ai castelului Făgărașū și ai ținuțului său, cari prin donaționī și-a trasū inimele supușilorū și i-a făcute apti de servicii. Din care caușă, am trimesū, în cestiunea amintită mai la vale, ca comisari intimi ai noștri, pe credinciosul nostru nobilul Franciscu Bele nyesi prefectul tuturorū domenielorū nōstre și vice-arendatorū alu dijmelorū nōstre fiscale, ca impreună cu Stefanu Böszörmenyi și Stefanu Gyarmati, capelași din Alba Julia, și cu perceptorul nostru Petru Deacu din Retea, pe cari i-am ordonatū lângă dēnsulu, să cerceteze și esamineze cu diligență: cine și cu ce dreptū și dreptate posedū boerii în domeniul nostru alu Făgărașului, și în puterea acestorū boerii curțiile și pămēnturile, cari se ținu de ele? și despre aceste să se legitimeze înaintea lorū; astu-felu, că aceia ale cărorū dreptăți în privință acēstă se voră lămuri, atâtă în ce le privesce persōnele și boieriile sătesci, cum și cu privire la pămēnturile, cari depindū de boeria, pe aceia să-i lase totu în aceeași stare, în conformitate cu grațiōsa nōstră dispozițione făcută în acēstă privință. Din acestia s'a aflată aptă Oprișu Gramă din Ucea-de-josu, ale cărui scrisori în privință vechii boerii, de și s'a perdută încă în timpurile resboinice mai de multu, dar a fostă confirmată în vechia sa boeria de către Principesa de fericită memoria Măria Sa Dómna Susana Lorantfi, soția reposatului George Racoviță celu bătrân. Dēnsulu a fostă petiționată și după resoluționea, ce i s'a pusă și scrisă pe petițione, Măria Sa a fostă delegată pe primul căpitanu de atunci alu Făgărașului pe D-sa Ionu Kemeny, ca să institue unu tribunalu în cestiunea acēsta, să cerceteze cu dreptate și să esamineze adevărul și drepturile lui Oprișu Gramă din Ucea-de-josu

în privința vechii și adevăratei sale Boerii, în conformitate cu care numitul Ionuț Kemeny a citat pe acestu Oprișu Gramă înaintea Tribunalului de susu alu Făgărașului, și menționatul Oprișu Gramă din Ucea-de-josu și-a prezentat cartea despre vechia și adevărată sa Boeria, înaintea nobililor suprefecți, asesorii la acestu tribunal, înaintea Prefectului Stefanu Herczeg, a Castelanului și a Vice-castelanului, înaintea primului Pârcălabu și înaintea boierilor asesori la Tribunalul de josu, înaintea judecătorilor orașului și înaintea multor nobili onorabili, cari se aflau atunci prezenți în tribunalul acesta, și în fapta dinsulu a probat adevărul din scrisorile aceste, cu marturi mulți și lămuriți, că adeca dinși sciū, că boeria numitul Oprișu Gramă și a tuturor predecesorilor sei este adevărată, încă din vechime și din strămoș, ba încă a probat și drepturile specificate în cărțile de privilegiu cu privire la iobagii Tigani, la mără și la munte, și că, după usul Terei Făgărașului, tărani erau indatinați să-i facă vecinătate în fiă-care anu. Pe lângă aceste s'a mai lămurită și acea împrejurare, că antecesorii dinsulu la cea mai de 'ntâi ocasiune s'aui aședat în satul numit Ucea, pe care l'aui stăpânit și locuit în stare de adevărată boeri, și de oră ce noi încă amu văduți și citită hârtia de confirmare și raportul, ce i le-aui fostu datu cu ocasiunea de atunci Ionuț Kemeny dinpreună cu consensul unanim alu Tribunalului, amu socotită că e demnă și meritată, ca să remână și să fiă confirmată și din partea noastră în vechia și adevărată sa boeria; adaugându-se totu odată în acăstă privință și umilitile rugăciuni și stăruințe ale menționaților și credincioșilor noștri comisari, Noi am lăsatu de nou în boeria pe numitul Oprișu Gramă și prin elu pe doi frați buni ai lui, totu din Ucea-de-josu, adeca pe Grigore Gramă și Radulu Gramă, și i-am făcutu boeri, am liberat u de nou de tōte contribuționile, dișmele și alte colecte și taxe, și am nobilitat casele loru, a lui Oprișu Gramă în vecinătatea lui Ionuț Cocioba și Oprea Cârligă, a lui Radulu Gramă în vecinătatea lui Radulu Băcilă și Băcilă Seredai, a lui Grigore Gramă în vecinătatea lui Popa Oprea și strada publică, cu tōte dependențele, cu păminturile de arătură cultivate și necultivate, câmpuri, fenețe, păduri, deluri, văi, tufi-

șuri, munte, ruri și pescării, cu mori și cu locurile lor, câte le-aș stăpâni și din părinți pe cale dreptă, precum i-am și făcutu boieri din fiu în fiu, pe amintitului Oprișu Gramă și prin elu pe Grigore Gramă și pe Radulă Gramă, le lăsăm ereditățile boieresci și de nou le nobilităm prin această carte a noastră intărătită cu subsemnatura noastră și cu sigilul nostru pendantu, pe care am dat-o în modu irevocabilu amintitului Oprișu Gramă din Ucea-de-josu și celor doi frați bunii ai lui, Grigore Gramă și Radulă Gramă, și tuturor următorilor și succesorilor sei, așa că în modulu acesta și ei, în conformitate cu usul și consuetudinea vechiă, să fiă datori a ne presta serviciile, cari sunt a se face la castelul Făgărașului, cu cau bunii, cu arme și cu tunica de postavu bunii, și anume atât nouă cătu și următorilor și succesorilor noștri, — să fiă ascultători de funcționari noștri, cari voru fi după noi, să depindă în afacerile judiciare și publice de funcționarii castelului, și sub nici o vicisitudine să nu se desfacă de castelul Făgărașului, sciindu și aceea, că apele și muntele opriș și alte locuri de asemenea oprite nu se elibereză, afară de ale lor. Data în fortăreța noastră a Făgărașului în diua săpte a lunei lui aprile, anulă Domnului una miă și sute săpte-deci și unul.

(Originalul pe pergamenă final. 34 c. lăț. 64 c. în archiva comitatului Fogarasă la No. 237/1833. Sigiliul pendantu în formă ovală cu o lățime de 2 c. 4. mm. reprezentă la mijloc scutul Transilvaniei, peste care este aședatul scutului familiaru alu Pirncipesei A. Bornemisza, în juru inscripțunea : ANNA BORNEMISZA. D. G. P. T. P. R. H. DO. . . .)

XLIV.

1730, Octobre 30.

Carol al VI-lea împăratul Germaniei confirmă privilegiul ce-lu dase Principele George Racoți I corporațiunii tăbăcarilor din Făgăraș.

Nos Carolus VI Dei Gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Castellae, Legionis, Aragoniae, utriusque Siciliae, Hyerosolimae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croa-

tiae, etc. Rex, Archidux Austriae, etc. Princeps Transilvaniae, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod circumspecti *Georgius Gorgonya Magister*, et *Porcselya Ganya Commembrum Cehae Cerdonum*, in opido nostro Fogaras Districtusque ejusdem nominis et Comitatu Albensi Transilvaniae existentis habitae Suis ceterorumque ejusdem Cehae, seu Societatis Commembrorum nominibus et in personis, exhibuerunt Majestati nostrae et praesentaverunt Literas quasdam Transumptionales sub Sigillo Conventuali Authentico, Conventus Beatae Mariae Virginis de Kolos Monostra patenter confectas et emanatas continentis in se literas privilegiales Illustris Georgii quondam Rakoczi, Principis Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Domini, et Sicutorum Comitis, super certis Punctis et Articulis antefatae Cehae Cerdonum, in Anno dudum praeterito Millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio, gratiose factas, legitimeque emanatas, tenoris infra scripti: suplicatumque fuit Majestati nostrae, debita cum instantia humillime, quatenus nos easdem Literas Privilegiales omniaque et singula, in iis contenta, pro praefato Magistro, Commembro, dictae Cehae, seu Societatis Cerdonum Fogaransiensium, eorundemque Successoribus, Privilegialiter et perpetuo valitura, benigne acceptare, approbare, ratificare, et confirmare dignaremur: Quarum quidem Literarum tenor, et verbalis continentia sequitur in hunc modum: Nos Conventus Beatae Mariae Virginis de Kolos Monostra, Memoriae Comendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis Quod Prudentes, ac Circumspecti *Georgius Gorgonya*, et *Porcselya Ganya*, ille quidem Cehatus seu Contubernii Cerdonum Fogaransiensium Magister, hic verò ejusdem Contubernii Commembrum, nostri personaliter venientes in praesentiam, in suis ipsorum propriis ut et reliquorum dicti Cehatus, seu Contubernii eorundem, Commembrorum nominibus et in personis, exhibuerunt, et praesentaverunt nobis Literas quasdam Celsissimi quondam Transilvaniae Principis Georgii Rakoczi Privilegiales, de et super certis quibusdam Canonibus, seu Regulis Societati, seu Cehatui Praedecessoribus ipsorum ac Successoribus eorundem ab Eodem Celsissimo Principe, Gratiose datis, et concessis; petentes nos debita cum instantia reverenter, et

humillime, quatenus nos easdem praesentibus nostris verbaliter inserere, et inscribi facere, ac in Transumpto praesentium nostrarum, Jurium eorundem uberiorem futuram ad cautelam necessarias extradare, et emanari facere, ne graveremur. Quarum quidem Literarum tenor et verbalis continentia, habetur tali modo :

(Urmăză documentul sub Nr. XLII.)

Erantque in Pergameno conscriptae, ac Sigillo praeattacti Celsissimi Principis Authenticō, et Aulico conchae cera albae super ceram rubram ductilem infuso à zona sericea cerulea pendentī communītāe, et robورatae, patenterque confectae, et emanatae, Nos itaque, praeattactorum exhibentium humillimam requisitionem, nobis modō praemisso factam, justam, legitimam, Legibusque Patriae consonam esse agnoscentes, praeattactas Literas eorundem Privilegiales, ipsorum Praedecessoribus, ac consequenter ipsis quoque quā Successoribus, gratiōse datas, et concessas, non rasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, vel variatas, sed omni prorsus vitio, et suspitione carentes, praesentibus nostris, de verbo ad verbum, sine diminutione, et augmento, variationeque prorsus aliquali, inseri, et inscribi facientes, Parque, sive Transumptum hujus modi Jurium praeattactorum Exponentium, universorum scilicet Cerdonum Magistrorum Fogarasiensium, uberiorem futuram ad cautelam necessarium sub sigillo Conventus nostri Authentico, fideliter, et conscientiose extradandum duximus et concedendum, communi Iustitia, et aequitate suadente. Datum Feria tertia proxima post Dominicam Decimam quintam Sacro Sanctae Trinitatis, Anno Domini Millesimo septingentesimō trigesimō. Et subscriptum erat à dextra : Lecta, et in verbo Privilegiales corecta, ac extradata per me, Ioannem Kastal, Cathedralis Ecclesiae Albae Carolensis Custodem, Canonicum, et Conventualem Conservatorem m. p. Erantque Sigillo ejusdem Conventus Beatae Mariae Virginis de Kolos Monostra Conventuali, et Authentico, super cera alba stola papyracea tecta in medio loco videlicet solito impressivè communītāe, et robورatae, patenterque in forma Libelli confectae, et emanatae. Nos itaque praemissā supplicatione, Nobis modo, quā suprā facta, clementer exaudita benigneque admissa

praeinsertas Literas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, et suspitione carentes, praesentibus Literis nostris, de verbo ad verbum, sine diminutione, et augmentatione, variationeque aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continentias, articulos, clausulas, et puncta, eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, et in quantum dicta Ceha, seu Societas Cerdonum Fogarasiensium in pacifico usu ac exercitio eorum hactenus perstitit, et actu persistit, Authoritate nostra Caesareo Regiaque Principali ratificavimus, acceptavimus aprobavimus, et pro supradictis Magistro, et Commembro, Cehae, seu societatis Cerdonum Fogarasiensium, eorumdemque Successoribus universis perpetuā valituras benigne confirmavimus. Imo acceptamus, aprobamus, ratificamus, et confirmamus. harum nostrarum Sigilli nostri secretioris, et Aulici impendentis munimine roboratarum vigore, et testimonio Literarum mediante. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae, Die trigesimā Mensis Octobris Anno Domini Millesimo septingentesimo trigesimo. Regnum vero Nostrorum : Romani vicesimō, Hispanici vicesimō octavo, Hungarici et Bohemici etiam vicesimō.

Carolus m. p.

B. Ioannes Ios. Bornemisza de Kaszon. p. m.
Ioannes Vaszlay. p. m.

Presentes Literae Confirmationales in Generalibus Dominorum Regnicolarum Trium Nationum Principatus Transilvaniae, Partiumque Regni Hungariae Eisdem annexarum Comitiis, Publicorum Negotiorum et Iustitiae administrandae causa, ad 26-m Februarii Anni currentis 1733 ex edicto Sacrae Cesareae Regiaeque Majestatis in Liberam Regiamque Civitatem Saxonalem Cibiniensem indictis et celebratis, Anno praescripto, Die 13-a Marty Exhibitae, Lectae, es Publicatae Nemine Contradicente, et Extradatae.

per Magistrum Davidem Henter Protonotarium. m. p.

(Originalul pe pergamena, libelū in 8 foī, înălț. 32 c. lăț. 24 c. in posesiunea corporațiunii tăbăcarilor din Făgăraș.)

XLV.
1689, Sept. 7.

Michaiu Apafi I, Principele Transilvaniei, zălogesce lui Ion Popu său Pre cupu și fratelui său Nicolae o casă dimpreună cu locul ei în Făgăraș pentru suma de 200 fl. ung.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transylvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Nos, cum ad nonnullorum Fidelium Dominorum Consiliariorum nostrorum singularem coram Nobis propterea factam intercessionem, tūm verò, cum optimorum Principum, munus esse sciamus, unum quemque Fidelium suorum, maximè verò quorum industria cum fidelitatis obsequio enuit, digno actionibus suis premio condecorandum esse, quo illi affecti, ad subsequendarum rerum momenta alacrius inflammari valeant; eò respectu nihil unquam, ab eo toto tempore, quo in hoc Principatū fastigium divinā electione promoti sumus est à nobis praetermissum, quod non in emolumentum fidelium nostrorum fuerit à nobis collatum, pro quantitate, et modulo virium, virtutumque suarum rem pensitantes; Quorum in numero intelligimus, Egregium Ioannem Pap alias Prekup de Fogaras, juratum Scribam nostrum Praefecturalem, qui à tenerā adhuc aetate suā, hactenus omnes dies suos in servitiis nostris consumendo, prius quidem per aliquot annorum decursum bonorum nostrorum Husztiensium, deinde Cibiniensium, fidelis, et industriosus functus Rationistae Officio, postea verò in eo quo ad praesens etiam per aliquot annos cum laude fungitur munere, dexterrimè navavit operam, ita ut nihil ab eo, quidquid à fidelissimo Servo requiri possit, sit praetermissum, quem imposterum, paria vel majora quoque pro re nata fidelitatis specimina exhibitrum et impensurum nulli dubitamus: Totalem igitur et integrum Fundum, hactenus Civilem ac Domum superaedificatam, cui ab una Domus posteritatum Strenui, quondam Dima Szabo incolae et inhabitatoris praedicti oppidi nostri Fogaras, ab alia hortus noster vulgo vad kert vocatus, à tertia vero partibus, via Regia, ac Fluvius quidam ibidem praeter-

labens, advicinatur in Oppido nostro Fogaras, Districtuque ejusdem nominis, ac Comitatu Albensi Transylvaniae existentem et adjacentem, per Genitorem ejusdem, Ioannem videlicet quondam Pap, alias Prekup seniorem, de dicta Fogaras, certa pecunaria summa emptum et comparatum, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibus libet terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, paucis, campis, foenatis, sylvis, nemoribus, montibus, alpibus et vallisibus, aquis item flaviis, piscinis piscaturis, aquarumque decursibus molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eundem Fundum, de jure, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus memorato Ioanni Pap alias Prekup, ac per eum Nicolao simili- ter Pap alias Prekup, Fratri videlicet ipsius Germano, vita ipsorum comite irredemptibiliter haeredibus vero, et posteritatibus ac etiam Legatarys ipsorum utriusque Sexus universis in et pro ducentorum florenorum Hungaricalium justè currentis et usualis monetae summâ, ac etiam aedificiorum, tam hactenus superextructorum, quam vero deinceps superextruendorum, tempore redemptionis bona conscientia aestimandorum valore superaddendo titulo pignoris jure redemptibili, gratosè dandum, donandum conferendum et inscribendum duximus. Assecurantes nihilominus, affidantes et certificantes eosdem, quod si temporis successu, Nos vel Successores nostri, Legitimi videlicet Transylvaniae Principes, aut alii quorum videlicet interest, seu intererent, praespecificatum Fundum, pro Nobis aut pro se se redi- mere aut rehabere, voluerimus aut voluerint, ex tunc à praefatis quidem Ioanne et Nicolao Pap alias Prekup, vita ipsorum comite minimè ab haeredibus vero, et posteritatibus ac etiam Legatarys ip- sorum utriusque sexus universis, non aliter neque secus nisi deposita prius et integrè simul et semel persoluta praespecificata ducento- rum florenorum Hungaricalium justè currentis, et usualis monetae summa, ac etiam aedificiorum, tam hactenus superextructorum, quam vero deinceps superextruendorum, tempore redemptionis bona conscientia aestimandorum valore superaddito, redimemus et rehabebi- mus, redimentque et rehabebunt. Ad quod firmiter et inviolabiliter

observandum, tam Nos ipsos obligamus, et obstringimus, quām etiam Successores nostros Legitimos videlicet Transylvaniae Princepes ac alios etiam quorum videlicet interest, seu intererit obligatos, et modis omnibus obstrictos esse volumus. Et nihilominus pro ampliori gratiae ac magnificentiae nostrae Principalis, erga praenotatos Ioannem et Nicolaum Pap alias Prekup declaratione praedeclaratum eorundem Fundum, ac Domum superaedificatam ab omni censum, taxarum et contributionum nostrarum, tam ordinariarum quam extraordinariarum, subsidiique et Lucri Camerae nostrae solutione, servitiorum quorumlibet plebeorum, et Civilium, seu jobbagionalium exhibitione, hospitum condescensione, ac in eam Domum receptione; Agricolationes item, allodiaturas seminaturas ac alias quasvis haereditates, et terras arables, intra veras suas metas existentes ad eundem Fundum, de jure et ab antiquo tentas et possessas ac bono modo compartitas, ab omni decimarum nonarum, quintarum, quartarum, capetiarum, ac aliarum quarumlibet datiarum et collectanearum, exhibitione, jurisque et census montani solutione, eximendas supportandas libertandas et nobilitandas duximus; Annuentes insuper, et concedentes, praefatis Ioanni ac Nicolao Pap alias Prekup, ut ipsi, pro propria necessitate, potus cuiuslibet generis, signanter vinum, mulsum, et cerevisiam in toties dicto oppido nostro Fogaras, quovis tempore, sufficienter servandi, habeant autoritatem, ac plenariam libertatem; sperantes nihilominus, eosdem Ioannem, ac Nicolaum Pap alias Prekup, nobis, et Filio nostro charissimo Illustrissimo Michaeli Apafi II. electo Transylvaniae Principi pro solutione inservituros; prout damus, donamus, conferrimus et inscribimus, assecuramus item affidamus et certificamus, obligamus, obstringimus, obligatosque et obstrictos esse volumus, nec non eximimus, supportamus, libertamus, et nobilitamus, annuimus denique et concedimus harum nostrarum vigore et testimonio Literarum mediante. Quocirca vobis spectabilibus, Generosis, Egregiis, et Nobilibus, ac Strenuis, Arcis nostrae, et Districtus Fogarasiensis Supremo et Vice Capitanieis, Bonorum nostrorum Fogarasiensium Provisorii, Rationistae, caeterisque Arcis nostrae Fogarasiensis officialibus, Item Decimatoribus, et quarumvis contributionum, exactionumque Perceptoribus et

Exactoribus; hospitiorum Distributoribus et eorum vices gerentibus, Providis item et Circumspectis Iudici et juratis Oppidi nostri Fogaras modernis videlicet, et futuris quoque, pro quovis tempore constitutendis, cunctis etiam aliis cuiusvis statūs, et conditionis hominibus quorum videlicet interest seu intererent, praesentes nostras visuris, harum serie, committimus, et mandamus firmiter, quatenus vos quoque, a modo deinceps, successivis semper temporibus, annotatos Ioannem, et Nicolaum Pap, alias Prekup haeredesque, et posteritates, ac etiam Legatarios ipsorum utriusque sexū universos, ratione praespecificati Fundi universarumque quarumvis appertinentiarum, ad nullam censum taxarum, et contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinariarum, subsidiique et lucri Camerae nostrarae solutionem, servitorum quorumlibet plebeorum et Civilium, seu Iobbagionalium exhibitionem, hospitum condescensionem et in eundem Fundum, ac Domum receptionem, Decimaru, nonarum, quintarum, quartarum, capetiarum, ac aliarum quarumlibet datiarum, et collectanearum pensionem cogere, et compellere, aut eosdem propterea vel propter potū modo praemisso servationem, in personis, rebusque et bonis ipsorum universis impedire turbare, molestare, seu quovis modo damnificare praesumatis vel sitis ausi modo aliquali. Sed eundem Fundum, ac Domum, universasque eorundem appertinentias, pro exemptis, supportatis, libertatis, et nobilitatis habere debeatis, et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis Exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesentes Litteras nostras, pendentis, et Authentici Sigilli nostri munimine roboras, memoratis Ioanni, ac Nicolao Pap alias Prekup haeredibusque et posteritatibus, ac etiam Legatariis ipsorum utriusque sexū universis, gratiōe dandas duximus et concedendas. Datum in Castro nostro Radnoth die septima Mensis Septembris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo, Octuagesimo Nono.

Apafi m. p.

Franciscus Lugasi Secretarius mp.
(S. P.)

Praesentes literae Exemptionales seu Donationales nomine et in persona Domini Ioannis Pap alias Praekup juxta veterem usum anti-

quamque consuetudinem tribus in sedibus judiciariis Nobilium Fogara-siensum frequentibus exhibitae sunt, promulgatae, lectae et publicatae ab omnibusque quorum interfuit approbatae, acceptatae, ac in suo vigore debito cum obseqvio, nemine contradicente, relictae. Extrada-taeque die undecima mensis Febr. Anno Domini Millesimo Sexcen-tesimo Nono (sic).

Per Stephanum Leszay Juratum Notarium
Sedis praedeclaratae m.p.

Originalulă libelă 8 fol în pergamenă, înălțime 22 cm. lățime 7 cm., în pose-siunea familiei Făgărășanu din Făgărăș. Sigilulă pendentă în cîră roșie cu un diametru de 4 cm., 7 mm. înfățișeză două scuturi, unul mare în formă orbiculară cu armele Transilvaniei, la mijloc unu scută mai mică cu armele Apafescilor : unu coifă străpunsă cu o sabie dréptă aşedată pe o viță cu stru-guri. In jurul său legenda : MICHAEL APAFI : D : G : PRIN : TRAN : PA : RE : HV : D : E : SICO :)

XLVI.

A. 1659.

Susana Lorantfi, văduva Principelui George Racoți I, conferesce preroga-tivele de boieri iobagiului Sinea Rădulită din comuna Berivoii mari.

Mü Lorántfi Susánna Néhai Méltonságos Fejedelemnek eö Nagy-ságának Rákotzi György uramnak Erdélynek Fejedelmének, Magyar Országh Részeinek urának és Székellyek Ispánnyának etc. etc., Meg hagyatott özvegye etc. etc. Adjuk emlékezetül mindeneknek a' kik-nek illik : hogy Fogaras földén Nagy Bérivon lako Szinia Rădulitze nevű Iobbágyunknak e fel háborodott iidökben hozzáink valo hivsegét és jámbor szolgálattját kegyelmesen akarván remune-rálnunk azon remélvén ez után is követni fogja, néki és minden maradékainak Bojérságot adtunk, és meg emlitett Fogarassi Joszágunkban Féjervármegyében Nagy Bérivon egy felöl Pánig Máte, más felöl Raduly Radulitze ugyan Magunk Jobbágyink szomszédságában lévő házát is szánto es kaszálló földeivel havassal ma-lommal hala kiket bir minden adozástol, dézma és taxa adástol akar mi névvel nevezendö azon a' földön lako Boérokis praerogativájok szerent üressek szoktak lenni

ugy mind az által, hogy mind eő, mind maradéki mint más Boérok szabadosul szolgálni és *Fogaras Varunkhoz valo szolgálatot praestalni*, végben vinni tartozzanak. Melly dolg nagyobb bizonyiságára és el hitelére, attuk ez fuggö Petsétes levelünket. Mellyet Fogarasi Várunkbeli Törvényes székben lévő gyülekezet előtt . . . veött szokás szerént publicaltatni s procla . . . hadjuk s porontsoltunk. Kolt ujhellyi házunknál Tizedik napján . . . havának. Christus születése után . . . eötven kílentzedik esztendöben.

Et subscriptum erat a dextra Susanna Lorántfi mpr. Erantque sigillo ejusdem Principissae authenticō de zona sericea variegati coloris pendentī in capsula lignea super cera nigra impressive communītāe, clauseque confectae. Parte vero ab exteriori sequentia legebantur : Praesentes *Litterae Boeronales* seu *confirmationales* nominis et Personae intro scriptae, secundum usum et consuetudinem hujus Terrae Fogaras in *Sedria Iudicaria Boeronum Fogarasiensium* tribus vicibus publicatae, et proclamatae sunt, nemine contradictore apparente. Datae in *Sede praedicta duodecim Boeronum Iuratorum Fogarasiensium* per nos — et subscriptum erat à dextra Stephanus Boér provisor Fogarasiensis mpr. à sinistra urban. Literatum Luczay Juratum notarium mpr. parte ab altera pariter exteriori scriptum erat: Praesentes *Litterae Boeronales* per Praefectum et Exactorem fiscales ac Requisidores Albenses Commissarios Illustrissimae Dominae Principissae ad investiganda Boerorum Terra Fogaras jura emissos, revisae, lectae ac in vigore relictæ. In Fogaras die 3-a Mart. Anno Domini 1671.

Traducție.

Noi Susana Lorantfi văduva ilustrului Principe a Mării Sale reșposatului George Racoți Principele Transilvaniei, Domnul alături Ungariei și Comite alături Secuilor. Facem cunoscut tuturor cărora se cuvine, că voindă noi să remunerăm într-un mod grătiosă fidelitatea și devotatele servicii, ce ni le-a făcut în aceste timpuri turburate, iobagiul nostru cu numele *Sinea Rădulița* din Berivoi-mari și Tera Făgărășului, sperând că densuslă va urma totuși să de aci înainte, *i-am dată Boeria* lui și descendenților săi, (și amă liberat) de toate impositele, de platirea dismei și taxelor.

lorū (și de ori-ce contribuționi), ori-ce nume vorū avé, casa dēnsuluī, care se află în domeniul nostru menționatū mai susū alū Făgărașuluī, în vecinătate totū cu iobagiī noștri de o parte Mateiū Panig, de altă parte Radulū Rădulița, dimpreună cu töte pămēnturile dēnsuluī de arătură și de feneațe, cu munți, cu móră, cu pescuinī, . . . ce le posede și carī in conformitate cu prerogativele date boerilorū, carī locuescū pe pămēntul acesta, aū fostū datina ca să fiă scutite, aşa, că atâtū dēnsuluī câtū și succesoriū lui să fiă datorī a ne servi ca ómeni liberī întogma ca cel-l-alțī boeri, a ne presta și indeplini serviciiele, ce sunt a se face la castelul nostru alū Făgărașuluī. Spre mai mare adeverință și credință a acestui lucru, i-amū datū acăstă carte a nōstră investită cu sigilū pendentū, care dispunemū și ordonāmū să se publice și proclame înaintea celorū adunațī . . . in Tribunalul din Castelul nostru alū Făgărașuluī, in conformitate cu usulū ce esistă. Data în curtea nōstră din Ujhelly în 10 dile ale lunei . . . după nascerea lui Christosū în anulū . . . cinci-deci și noălea.

(Din Transmisionalul procesuluī de succesiune între Davidū și Iosifū Radulețū contra Ionū Dugariū și Stanū Șerbănuță, a. 1847. pag. 67. Archiva d-lui Ar. Densușianu).

XLVII.

Martie, 1696.

Capitulul din Alba-Iulia concede boierul Stanū Comăniciu unū transuptū de pe cartea sa de boeria.

Nos Requisidores Literarum, et Litteralium Instrumentorum in Sacristia sive Conservatorio Capituli Ecclesiae Albensis Transsylvaniae repositorum, et locatarum, ac quarumlibet Iudicariarum Deliberationum, Legitimorumque Mandatorum Regalium Executores damus pro memoria per Praesentes.—Quod Strenuus Szán Komanite Boero de Venetia, Possessione in Districtu Terrae Fogaras existente,

fllius Barbi, filii itidem Barbi, filii Roman, filii Dumitru Koman Komanitz Salomonis de Also Venetia, coram Nobis personaliter constitutus, tam suo quam fratrum suorum carnalium Ioannis, et Koman Komanits de Venetia, nominibus et in personis, exhibuit nobis, et praesentavit unas *Litteras Serenissimi Principis* quondam Domini Gabrielis Bethlen Gloriosae recordationis *Boeronales*, in Civitate Alba Iulia die vigesima Aprilis, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo vigesimo octavo in pergameno patenter confectas, et emanatas, manu propria, et Sigillo Ejusdem authentico in zona sericea rubei coloris pendenti, cerae rubrae impresso communitas. Petens nos idem Sztan Komanitz debita cum Instantia ut easdem *Litteras* in Protocollum nostrum transcribere conservandi causa, et transumere, Transumptumque earundem sub sigillo nostro capitulari authentico Iurium suorum futura pro Cautela extradare vellemus; Quarum Tenor et verbalis Continentia sequitur hoc modo :

(Urmăză documentul sub No. XXVIII).

Nos itaque justae et juri consonae petitioni antefati Sztán Komanitz annuentes praemissas *Litteras Boeronales* non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni vitio, et suspitione carentes de verbo ad verbum, tutioris Conservationis Gratia, Protocollo nostro transribentes, et inserentes, Transumptum earundem eidem Sztán Komanitz, memoratisque fratribus suis pro futura Iurium cautela extradandum duximus; communi Iustitia, et aequitate suadente, omni dolo, et fraude semotis. Datum Die sexta Mensis Martii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo nono.

Erantque sigillo Capitulari authentico, super Hostia alba in medio Loco, videlicet solito apposita, papyro aequo alba praestolariter tecta impressive communiae patenterque confectae et emanatae.

(Transumptul guvernului transilvanu, cu data Cluj 7 Mai 1831, în archiva d-lui Ar. Densușianu).

XLVIII.

1807, Sept. 2.

Formalitate juridică. Boeriuł Andreiū Stoica «călare și cu sabia trasă», declară în numele comunei Venetia-de-josă, că face opoziție în contra esecutarii unei sentințe în procesul cu naționala săsescă și comună Venetia-de-susă pentru regulare de hotare.

Nos Franciscus Primus Divina favente Clementia Imperator Austriae etc., Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis et singulis, quod fidelis noster nobis Dilectus Generosus Wolfgangus Cserei de Nagy Ajta, alter per magnum nostrum, nobis Haereditarium Transylvaniae Principatum partesque eidem reapplicatas Magister noster Protonotarius Coram Majestate Nostra personaliter constitutus, retulit nobis, qualiter idem literas nostras Sententionales pro partibus et in personis Prudentum atque Circumspectorum Michaelis Hutter Cibiniensis, Martini Scheik Segesvariensis Liberarum Regiarumque Civitatum Nostrarum Consulum, seu magistrorum Civium et Georgii Klompe, Judicis Liberae Regiaeque Civitatis Nostrae Coronensis qua nationis nostrae Saxonicae in Transylvania Dominium nostrum pure fiscale Terrae Fogaras, ac una possessionem quoque Felsö Wenitze possidentis praesentantium, ac medio eorundem totius nationis nostrae Saxonicae, non absimiliter integrae Communitatis Possessionis Felsö Wenitze Contra et adversus agiles Waszilie Kozak Decurionem, Davidem Cozma Samuelem Mone et Nyistorem Frinku Juratos Boenorones, Providos item Many Berila Iudicem, Máni Sambra et Iuon Petrutz Iuratos totamque communitatem Possessionis *Also Wenitze* Districtui nostrae Terrae de Fogaras ingremiatae. Super differentia metali, inter metas praememoratarum Possessionum existente, omni lege requisita solemnitate Confectas et emanatas sibique praceptorie sonantes et directas, summo quo decuit honore et obedientia receperit in haec verba (Urmă sentință). Quibus Litteris nostris sententialibus idem Magister noster Protonotarius homagiali devotione perceptis . . . dum in facie controversorum terenorum

inter metas praememoratarum Possessionum existentium . . . Litteras super Octavali praememoratae Communitatis Also Venetziensis Certificatione Relatorias una cum Litteris nostris Sententialibus . . . perlegi curavisset atque ad Captum et intelligentiam usque Vicinorum et Commetaneorum, et reliquorum Circum adstantium explicavisset, tandemque . . . determinatum cursum metalem, ad ductum atque regulationem Litterarum nostrarum Sententialium ducere, taliterque metas duorum possessionum secernere, et cum renovatione metarum anno jam saepius memorato millesimo Septagesimo vigesimo secundo erectarum distingvere intentus fuisse, ex tunc Agilis Boero Andreas Sztojka Equo insidens, Evaginato Gladio, in sui ipsius, et uno ore exclamantis Communitatis Also Venetziensis nominibus et in personis, Executionem praesentem metalem, violento repulsionis velamine impediverit, praememoratumque magistrum nostrum Protonotarium ulterius precedere in Continuatione adsumti operis haud permiserit . . . Ad quam Coram nobis modo praevio factam fide dignam Relationem, praememorati Magistri nostri Protonotarii, nos quoque presentes Litteras nostras Testimoniales, Sub Sigillo nostro Judiciali et authentico, apud eundem fidelem nostrum Nobis Dilectum Magistrum nostrum Protonotarium habito, partibus ipsis praememoratis litigantibus Jurium suorum uberiorem futuram ad Cautelam necessarias extradandas esse duximus et concedendas, Communii Justitia et Aequitate suadente. Datum in Libera Regiaque civitate Nostra Cibinii, die Secunda Mensis Septembribus, Anni millesimi Octingentesimi septimi.

Lecta Correcta et Extradata per Magistrum Wolfgangum Cserei de Nagy Ajta Protonotarium m.p.

(L. S.)

(Originalulă pe chărtă 32 pagine în folio, în archiva d-lui Ar. Densușianu).

XLIX.

Familiele boeresci din Téra Făgărașului.

Estragem ţi aici din diferite documente și acte oficiale, următorea seriă a familiilor boeresci din Téra Făgărașului. Ele sunt familiile istorice ale acestui vechi Ducat românesc. Prerogativele lor boeresci datează încă din epoca Domniei românescă în părțile de pe Carpați, și familiile aceste reprezintă astăzi singura nobilime națională română în părțile Transilvaniei, care pe lângă toate viațituliniile timpului, și-a conservat până în ziua de astăzi intactă caracterul său particular, nu s'a prefăcută în nobilime ungurescă, nu a trecută niciodată la catolicism și niciodată la reformație cum s'a întemplat cu vechia nobilime română din Téra Hațegului, din Banatul Severinului, din Maramureș, etc.

La multe din familiile aceste numele vechi generică a dispărută cu totul și în locul lui a rămasă numai numele calificativă de *Boeriu*.

Seria acestor familii e următorea :

Arpașulu-de-josu.

1. Boeriu.
2. Bogdanu (1).
3. Bursandu.
4. Dobrinu.
5. Judele.
6. Lupșoru.
7. Selagchie.
8. Șerbău.
9. Vasu.

Becleanu.

10. Boeriu.
11. Boita.
12. Danu.
13. Fogoroșu.
14. Samsonu.
15. Șerbanu.
16. Trâmbițasu.
- Berivoii-mari.*
17. Boeriu.

(1) La anul 1834 familia Bogdanescilor număra în Arpașulu-de-josu 38 capătă familiă.

18. Dugariū.

19. Grancea.

20. Radeșū.

21. Rădulețū.

22. Sărbănuțū.

23. Socolū.

Berivoiă-mici.

24. Beléua.

25. Radeșū.

Beşimbahăū.

26. Boeriū.

27. Bolovanū.

28. Greavulū.

29. Șerbanū.

30. Stanislavū.

Buciumū.

31. Dobrinū.

32. Jurcoiasăū.

33. Moga.

34. Motocū.

35. Rădocea.

36. Rînea.

Comana-de-susū.

37. Frâncu.

38. Gubernatū.

39. Mija.

40. Nistorū.

41. Săniciu.

Comana-de-josū.

42. Balbu.

43. Boeriū.

44. Cîntă.

45. Cercera.

46. Halmaghi.

47. Motocū Mateiū.

48. Niaciu.

49. Popa, Idomirū-Popa
și Popa-Pescarulū.

50. Secheli.

Copăcelū.

51. Graima.

52. Greculū.

53. Mena.

54. Radu.

55. Streja.

Dejanī.

56. Caplea.

Drăgusi.

57. Bobeică.

58. Bota.

59. Borzea.

60. Codrea.

61. Husia.

62. Jurcovanū.

63. Rogozea.

64. Sofonia.

65. Stoia.

66. Tătarū.

Gridū.

67. Boeriū.

68. Bursanū.

69. Comăniță.

70. Gurilă.
71. Popa.
72. Vasiiū.

Hîrseni.

73. Rînea.

Hureză.

74. Lațeu.

Ileni.

75. Boeriu.
76. Comșa.
77. Cornea.
78. Corșatea.
79. Milea.
80. Pireu.
81. Stanciu.

Lisa.

82. Cărțișoreanu.
83. Greavu.
84. Nistoru.

Ludisoru.

85. Băcilă.
86. Boeriu.
87. Șerbanu-Boeriu.
88. Serbu.
89. Stirbulă.
90. Stroia.
91. Tămașu.

Mândra.

92. Cocanu.

93. Danu.
94. Socaciu.
95. Tăflanu.

Mărgineni.

96. Fulicea.
97. Grancea.
98. Judele.
99. Pandrea.
100. Popa.
101. Șandrucu.
102. Șuvăilă.
103. Ursu.

Ohaba.

104. Bâlea.

Părău.

105. Boeriu.

Posorla.

106. Coroșă.
107. Gusăilă.
108. Negrea.

Recea.

109. Boeriu.
110. Popa.
111. Șerbanu.

Săsciori.

112. Tețu.
113. Diacu.
114. Leabu.
115. Motocu.

Sevsetreni.

116. Boeriu.
117. Dobrinu.
118. Literate.
119. Pribégū.

Şinca-vechiă.

120. Bârsanu.
121. Olteanu.
122. Strîmbu.

Stréja-Cărțigóra.

123. Boeriu (saú Căpătină).

Toderița.

124. Boeriu.

Ucea-de-susă.

125. Bărbată.
126. Vladumitrelu.

Ucea-de-josă.

127. Băcilă.
128. Gramă (Oprișu).

129. Băcilă.
130. Boeriu (1).
131. Borcea.
132. Cosgarea.
133. Dănețu.
134. Mărgineanu.
135. Popu.
136. Poșta.
137. Șandru.
138. Strîmbu.

Veneția-de-susă.

139. Boeriu.

Veneția-de-josă.

140. Biță.
141. Comănciu.
142. Cosma.
143. Cozacu.
144. Frâncu.
145. Milea.
146. Monea.

(1) *Familia Boeriu din Vadu* și trage originea de la boeriu *Borcea*, care dimpreună cu alte două rude ale sale, primise moșia Vadu ca donațiune de la voivodul Mircea din Téra-românescă. În cercetarea care se făcuse în Vadu în 12 Aug. 1792, pentru constatarea genealogiei familiei Boeriu, aflăm următoarele depozituri: 1. Zeuge *Popa Szin Boier* unirter Geistlicher zu Waad . . . saget aus folgendermassen . . . ist eine gewiesse und klare Sache dass auch die Vorältern der Exponenten immer Edelleute waren, auch vor der Erhaltung der Donation welche sie dermalen in Händen haben; nebst dem haben sie auch eine alte Donation von *Wojwoden Mirtsa*, diese ihre Vorältern waren diejenige welche das Dorf Waad zum allererst zu bewohnen anfingen; die 3 ersten Stämme waren aber drei Blutsfreunde *Iuon*, *Kallian* und *Bortsu*, wovon nähmlich von denen 3 Bluts-Freunden, des einen das ist des Bortsu seine Nachkömmlinge sind die jetzigen Exponenten welche Bortsu in der von Woivoden Mirtsa erhaltenen Donation geschrieben steht. 2. Zeuge *Poppa Samoile Denetz* unirter dienender Geistlicher . . . saget auf sein geistliches Gewissen aus . . . diese stammen aber (: wie wir auch

147. Penciū.
148. Popa.
149. Popenică.
150. Stoica. (1)

Vistea-de-susă.

151. Bursană.
152. Cióra.
153. Córă.
154. Harabală.
155. Ianculă.

156. Pocoiu. cu ramurile:
Baștea, Buce-
157. Popa. lea, Ficiu și
Sersama.
158. Șandru.
159. Șofariu.
160. Vulcană.

Vistea-de-josă

161. Borzea (2).

162. Cárja.
163. Ghiuriță.
164. Neagoe.
165. Șandru.
166. Șofariu.
167. Spiridonă.
168. Stanciu.
169. Streja.
170. Uliu.
171. Vulcană.

Voila.

172. Boeriu.
173. Gaboru.
174. Moianu.
175. Șerbanu.

Voivodenii-mari.

176. Bica.
177. Ciungară.
178. Popa.

dieses von unseren Ur-Eltern gehört :) von drei Blutsfreunden ab, nähmlich Iuon, Bortsa, und Kallian, welche von Woiwoden Mirtsa die Donation gehabt haben. (Traducțune din originalulă ungurescă în archiva d-lui A. Densușianu).

(1) In a. 1846 familia Stoica din Venetia-de-josă, numără 89 capă de familie, Penciū 9, iar Monea numai un singur capă de familie. (Protocolul comisiunii pentru constatarea boerilor, cară nu plătescă imposite, 11 Februarie 1846).

(2) Familia Borzea din Vistea-de-josă la a. 1863 numără 20 capă de familie, iar familia Neagoe 25.

FINE.

VERIFICAT
1987VERIFICAT
2007VERIFICAT
2017